

T.C.
ADİYAMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
ARAP DİLİ VE BELAGATI BİLİM DALI

PSİKOLOJİK, SOSYOLOJİK VE POLİTİK BOYUTLARIYLA
HANNA MİNA VE ESERLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BERİKAN KELEPÇE

DANIŞMAN
DOÇ. DR. HACI ÇİÇEK

ADİYAMAN/2024

ÖZET

PSİKOLOJİK, SOSYOLOJİK VE POLİTİK BOYUTLARIYLA HANNA MİNA VE ESERLERİ

Berikan KELEPÇE

**Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı/ Arap Dili ve Belagatı Bilim Dalı
Adıyaman Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Temmuz/2024**

Danışman: Doç. Dr. Hacı ÇİÇEK

Arap edebiyatı ve romancılığının başlangıcı her ne kadar çok eski bir zamana dayansa bile modern Arap edebiyatının başlangıcı, Napolyon'un 1798 yılında Mısır'ı işgal etmesiyle başlamıştır. Modern edebiyat ve romancılığa öncülük eden Mısır'ı Suriye edebiyatı takip etmiştir. Matbaa, gazetecilik gibi alanlardaki gelişmelerin etkisiyle XIX. yüzyılın ikinci yarısında özellikle romancılık alanında birçok yenilik ve gelişmenin yaşanmasının yanı sıra bu alanda dünyaca ünlü kalemelerin de ortaya çıkmasını sağlamıştır. Modern Suriye edebiyatı ve romancılığının en önemli isimlerinden biri olan Hanna Mina, 9 Mart 1924 tarihinde Suriye'nin Lazkiye şehrinde doğmuş ve 1939 yılına kadar İskenderun'da yaşamını sürdürmüştür. Yazar, çoğu romanında yaşadığı coğrafya ve toplumu, toplumcu gerçekçi bakış açısıyla ele almış ve burada çektiği acıları, yoksulları, halkın sorunlarını, savaşın kendisinde ve toplumda yarattığı çöküntüleri sade ve açık bir dille aktarmaya çalışmıştır. Bu çalışmamız giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmamızın birinci bölümünde Arap ve Suriye romancılığı genel hatlarıyla ele alınmış; ikinci bölümde Suriye edebiyatı ve romanında önemli bir yer edinmiş ve toplumcu gerçekçi akımının önde gelen yazarlarından Hanna Mina'nın edebî kişiliği, hayatı ve romanları ele alınmıştır. Yazar hakkında bilgi verildikten sonra yazara ait eserlerin listesi verilmiştir. Üçüncü bölümde ise yazarın üç romanında (*Dimitri'nin Dramı*, *Hatıralar* ve *İki Kadının Mücadelesi*) yer alan karakterler hakkında bilgi verildikten sonra onların psikolojik, sosyolojik ve politik boyutları incelenmiştir. Sonuç kısmında ise Hanna Mina'nın romancılığı dikkate alınarak bu üç romandan elde edilen neticeler tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Arap Edebiyatı; Suriye Romanı; Hanna Mina; Psikoloji; Sosyoloji; Politika

ABSTRACT

HANNA MİNA AND HER WORKS WITH THEIR PSYCHOLOGICAL, SOCIOLOGICAL AND POLITICAL DIMENSIONS

Berikan KELEPÇE

Basic Islamic Sciences Department/ Arabic Language and Rhetoric Department

Adıyaman University, Graduate Education Institute, July/2024

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Hacı ÇİÇEK

Even though the beginning of Arabic literature and novelism dates back to a very old time, the beginning of modern Arabic literature began with Napoleon's invasion of Egypt in 1798. Egypt, which pioneered modern literature and novel writing, was followed by Syrian literature. Under the influence of developments in fields such as printing press and journalism, the 19th century. In the second half of the century, many innovations and developments took place, especially in the field of novel writing, as well as the emergence of world-famous writers in this field. Hanna Mina, one of the most important names of modern Syrian literature and novelism, was born on March 9, 1924 in Latakia, Syria, and lived in Iskenderun until 1939. In most of his novels, the author discussed the geography and society he lived in from a social realistic perspective and tried to convey in a simple and clear language the suffering he suffered, the poor, the problems of the people, and the collapse caused by the war itself and the society. This study consists of an introduction and three parts. In the first part of our study, Arab and Syrian novels were discussed in general terms; In the second part, the literary personality, life and novels of Hanna Mina, who has an important place in Syrian literature and novel and is one of the leading writers of the social realist movement, are discussed. After giving information about the author, a list of his works is given. In the third chapter, after giving information about the characters in the author's three novels (Dimitri's Drama, Memories and The Struggle of Two Women), their psychological, sociological and political dimensions were examined. In the conclusion, the results obtained from these three novels were determined, taking into account Hanna Mina's novel writing.

Keywords: Arabic Literature; Syrian Novel; Hanna Mina; Psychology; Sociology; Politics

ÖNSÖZ

Birey ve toplumların duygu ve düşüncelerini belli bir amaç çerçevesinde dile getiren, onların evrendeki önemini bütün incelikleriyle açığa çıkmasını sağlayan dil; bir toplumun gelenek ve görenekleri, inançları, düşünceleri, yaşama bakış açıları, sevinçleri, hüznüleri, kahramanlıkları, acıları gibi unsurları dile getiren büyülu bir dünyadır. Toplumların yaşadıkları tüm olay ve olgular, yazar ve araştırmacılar tarafından düz yazı veya manzume şeklinde dil aracılığıyla aktarılmıştır. Dile ait unsurları kendi muhayilesinde yeniden kuran ve bu çizgide kendi dalında çığır açan önemli kişilerden biri Hanna Mina'dır. Kendi dönemine yazdığı romanlarıyla damga vuran yazar, Suriye romancılığının dünya edebiyatı içinde kendisine has üslup yakalamış yazarlardan biridir. Hayat hikâyesini, inandığı değerleri, savunduğı düşünceleri yarattığı sayısız karakterler aracılığıyla sade ve etkili bir dille aktarmayı başarmış ve bu yolla evrenselliğı yakalamış seçkin yazarlardan biri olmuştur.

Bu çalışmanın her aşamasında gerek konu seçimi gerekse kaynak temini ve işlenmesi bakımından olumlu tavırlarıyla beni cesaretlendiren, bilgi birikimiyle çalışmama farklı açılardan bakmamı sağlayan ve beraber çalışmaktan gurur duyduğum çok değerli danışman hocam Doç. Dr. Hacı ÇİÇEK'e, tecrübeleriyle yolumu aydınlatan ve amacım doğrultusunda beni yönlendiren kıymetli hocam Doç. Dr. Osman KAYA'ya, bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım ve benden desteğini esirgemeyen saygıdeğer hocam Dr. Öğr. Üyesi Yusuf TEMEL'e sonsuz teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

19/08/2024

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Adıyaman Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Berikan KELEPÇE

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BAŞLIK SAYFASI	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANNAMESİ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Konusu	2
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Metodu	2
1.4. Araştırmanın Önemi ve Literatüre Katkısı.....	3
2. ARAP VE SURIYE EDEBİYATINDA ROMAN.....	4
2. 1. Arap Edebiyatında Roman	4
2.2. Suriye Edebiyatında Roman	6
3. HANNA MİNA’NIN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ	10
3.1. Hanna Mina’nın Hayatı ve Edebi Kişiliği	10
3.1.1. Hanna Mina’nın hayatı	10
3.1.2. Edebî kişiliği	14
3.1.3. Üslubu	17
3.2. Hanna Mina’nın Eserleri	18
3.2.1. Romanları	18
3.2.2. Hikâyeleri.....	20
3.2.3. Diğer eserleri.....	20
4. ME’SATU DİMİTRİYÛ, BAKAYA SUVAR VE SİRA’U İMRATEYN ROMANLARININ İNCELENMESİ.....	21
4.1. Me’sâtu Dimitriyû/Dimitri’nin Dramı Romanı’nın Psikolojik Açıdan İncelenmesi	21
4.1.1. Romanın tanıtımı	22
4.1.2. Romandaki kişiler	22
4.1.2.1. Dimitri.....	22

4.1.2.2. Racia.....	24
4.1.2.3. Vasil.....	25
4.2. Dimitri'nin Dramı Romanı'nın Psikolojik Açıdan Analizi.....	26
4.2.1. Psikolojik romanı oluşturan psikolojik unsurlar	26
4.2.1.1. Nefret	27
4.2.1.2. Sevgi	28
4.2.1.3. Hüzün.....	30
4.2.1.4. Korku	31
4.2.1.5. Endişe.....	33
4.2.1.6. Umut.....	34
4.2.1.7. Yalnızlık.....	36
4.3. Bakaya Suvar Romanı'nın Sosyolojik Açıdan İncelenmesi	37
4.3.1. Romanın tanıtımı	41
4.3.2. Romandaki kadın rolleri	48
4.3.2.1. Anne	48
4.3.2.2. Kocası tarafında evden kovulan kadın	51
4.3.2.3. Muhtarın eşi	52
4.3.2.4. Dul kadın	53
4.3.2.5. Zenuba	54
4.3.3. Romandaki erkek rolleri	56
4.3.3.1. Baba	56
4.3.3.2. Rızkullah dayı	59
4.3.3.3. Muhtar	60
4.3.3.4. İbrahim dayı.....	62
4.3.3.5. Yüzbaşı	63
4.3.3.6. Derebeyi.....	64
4.4. Bakaya Suvar Romanı'nın Sosyolojik Açıdan Analizi.....	65
4.4.1. Sosyal romanı oluşturan faktörler.....	65
4.4.1.1. Göç	65
4.4.1.2. Yoksulluk.....	66
4.4.1.3. Cehalet	68
4.4.1.4. Toplumsal sınıflar ve sınıf çatışması	70
4.4.1.5. Korku	72

4.5. Sirâ'u İmraeteyn/İki Kadının Mücadelesi Romanı'nın Politik Açıdan	
İncelenmesi	73
4.5.1. Romanın tanıtımı	74
4.5.2. Romandaki kişiler	78
4.5.2.1. Hamdaş	78
4.5.2.2. Şakus	80
4.5.2.3. Ağa	82
4.5.2.4. Gannuç ez-Zerka	83
4.5.2.5. Rağıp el-Millî.....	84
4.6. Sirâ'u İmraeteyn/İki Kadının Mücadelesi Romanı'nın Politik Açıdan Analizi	
.....	85
4.6.1. Siyasi roman ve unsurları.....	85
4.6.1.1. Egemenlik	85
4.6.1.2. Vatanseverlik.....	87
4.6.1.3. Sömürgecilik.....	88
4.6.1.4. Hak ve hukuk	89
4.6.1.5. Politik çatışma	90
5. SONUÇ	93
KAYNAKÇA.....	95
ÖZGEÇMİŞ	

1. GİRİŞ

Birçok toplumu, onların kültürlerini, toplumsal yapılarını, sosyal ve siyasi değerlerini, hayata bakış açılarını, tarihsel gelişimlerini, diğer toplumlarla ilişkilerini bilmek ve tanımak için o toplumlarda var olan edebiyat ve edebiyatın oluşumuna katkı sağlayan yazar ve düşünürleri tanımakla olur.

Arap coğrafyasında romanın ortaya çıkma süreci, dünya edebiyatında olduğu gibi birçok dönem ve aşamalardan geçerek, birtakım zorlukları aşarak günümüze kadar gelebilmiştir. Acıların ve ona eşlik eden savaşların bıraktığı yıkım, bu coğrafyada beraberinde hep keder, üzüntü, yokluk, ayrılık gibi hadiselerin yaşanmasına neden olmuştur. Böylesi ortamların, her ne kadar yıkım ve olumsuz etkileri büyük olsa da birtakım olumlu hadiselerin oluşumuna katkı sağlamıştır. Yaşanan büyük acılar, büyük kalemlerin yetişmesine olanak sağlamıştır. Halil Cibran (ö.1931), Muhammed Hüseyin Heykel (ö.1956), Necîb Mahfuz (ö.2006), Muhammed Teymur (ö.1921), Hanna Mina'yı (ö.2018) saymak mümkündür.

Arap coğrafyası ve edebiyatında Suriye romanı, özellikle Mısır ve Irak'a nazaran biraz daha geç ortaya çıkmıştır. Bu bölgede yazılan romanlarda genellikle Suriye'nin tarihi, kültürü, toplumsal dinamikleri ile Suriye'de meydana gelen güncel olaylar ele alınmıştır. Ayrıca bu romanlarda Suriye'de yaşanan iç savaş ve sonrasında meydana gelen hadiseler de sıkça ele alınan konulardandır. Tüm bu olay ve olgular, Suriye edebiyatında özgün bir yer edinmiş Hanna Mina'nın eserlerinde genişçe ele alınmıştır. Yazar, kendi tarz, perspektif ve hedefleri doğrultusunda tüm bunları güçlü kalemi sayesinde anlatmaya çalışmıştır.

Bu çalışmamız giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmamızın birinci bölümünde Arap ve Suriye romancılığı genel hatlarıyla ele alınmış; ikinci bölümde Suriye edebiyatı ve romanında önemli bir yer edinmiş ve toplumcu gerçekçi akımının önde gelen yazarlarından Hanna Mina'nın edebî kişiliği, hayatı ve romanları ele alınmıştır. Yazar hakkında bilgi verildikten sonra yazara ait eserlerin listesi verilmiştir. Üçüncü bölümde ise yazarın üç romanında (*Dimitri'nin Dramı*, *Hatıralar* ve *İki Kadının Mücadelesi*) yer alan karakterler hakkında bilgi verildikten sonra onların psikolojik, sosyolojik ve politik boyutları incelenmiştir. Sonuç kısmında ise Hanna Mina'nın romancılığı dikkate alınarak bu üç romandan elde edilen neticeler tespit edilmiştir.

1.1. Araştırmanın Konusu

Herhangi bir dalda yapılacak olan çalışmaların en önemli aşamalardan birini araştırmacının konu seçimi yapmasıdır. Çünkü konu seçimi, bir araştırmanın ilk basamağını oluşturur. Konu seçiminin yapılması araştırmanın niteliğini artıran bir faktördür. Konu seçimiyle hem araştırma sürecinin ilk basamağı oluşturulmuş hem de araştırmanın bütünlüğünü etkileyecek olan olumsuz durumların önüne geçilmiş olacaktır. Çünkü araştırmanın bu aşamasında yapılacak herhangi bir hata, araştırmanın tümünü olumsuz yönde etkileyecek bu da beraberinde birçok olumsuz durumun ortaya çıkmasına neden olacaktır.

Tüm bu özellikler göz önünde bulundurularak Suriye romancılığının üstadı ve ortaya koyduğu eserleriyle bu alanda özgünlüğü yakalayan Hanna Mina'nın kaleme aldığı Dimitri'nin Dramı, Hatıralar ve İki Kadının Mücadelesi adlı romanları psikolojik, sosyal ve politik yönleriyle ele alınmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Arap edebiyatı ve romanı, özellikle 20. yüzyıldan itibaren teknik bakımından gelişme göstermiş, roman gibi türlerin konularında da birçok farklılık gözlenmiştir. Toplum ve insanların hayat hikâyelerini, çektikleri acıları, çevresel faktörleri gibi konuları Muhammed Teymur, Tefvik el- Hâkim, Necîb Mahfuz gibi önde gelen yazarlar, bu ve buna benzer konuları kendi yöntem ve teknikleri ışığında kaleme almışlardır. Ayrıca romanlarında yoksulluğu, göçü, sömürüyü, Fransız ilhakını, sefaleti, işçileri gibi konuları başarılı bir şekilde ele alıp işleyen romancıların başında Suriyeli yazar ve düşünür HannaMina gelmektedir.

Bu çalışmada Hanna Mina'ya ait *Dimitri'nin Dramı*, *Hatıralar* ve *İki Kadının Mücadelesi* adlı romanları psikolojik, sosyal ve politik yönleriyle incelenmektedir. Analiz ve incelemeler sırasında yazarın eserlerindeki ayrıntılara dikkat edilerek konunun daha iyi anlaşılması amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Metodu

Yöntem, herhangi bir amaca veya sonuca ulaşmak için izlenen yoldur. Yapılan çalışmada bu amaç doğrultusunda Doküman incelenmesi yöntemine başvurulmuştur. Doküman analizi, belgesel tarama olarak da bilinmektedir. Bu yöntemde var olan belgeler incelenerek veri elde etme amaçlanmaktadır. Bu yöntem, belli bir amaca dönük olarak

kaynakları bulma, onları okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsamaktadır. Yani basılı, elektronik gibi materyallerin değerlendirme sürecinde yapılan birçok işlemin diğer adıdır (Sak vb, 2021: 230). Çalışmamızda bu yöntem ışığında Suriye edebiyatının önde gelen kalemlelerinden Hanna Mina'ya ait Dimitri'nin Dramı, Hatıralar ve İki Kadının Mücadelesi adlı romanları psikolojik, sosyal ve politik yönleriyle incelenmektedir. Bunun için çalışmayla ilgili literatür taraması yapılmış, uzman kişilerin görüşlerine başvurulmuştur. Bu yöntem ışığında yapılacak olan bu çalışmanın kendi alanına katkı sunacağı umulmaktadır.

1.4. Araştırmanın Önemi ve Literatüre Katkısı

Arap ve Suriye romancılığının usta isimlerinden biri olan ve bu alanda farklı bir çıkır açan Hanna Mina ve eserlerinin irdelenip sunulması hem Suriye edebiyatına hem de Türkiye edebiyatına sağlayacağı katkıdan dolayı önem arz etmektedir. Bu araştırma, Hanna Mina ve ele alınan eserlerin analiz ve incelemeye dair elde edilen sonuçların irdelenmesi, konunun farklı açılardan değerlendirilmesi ya da bu alanda yapılan çalışmalara ait eksikliklerin neler olabileceğinin belirlenmesi açısından katkı sağlayabilecektir. Ayrıca Suriye romancılığında toplumsal ve siyasal gelişmelerin tezlere nasıl yansıtıldığı veya sınırlarının belirlenmesi açısından farklı bir çizgi irdelenmektedir. Nitekim Türkiye'de sosyal alanda buna benzer konularda yazılmış tezlerin niteliğini görmek bakımından faydalı olacağı umulmaktadır.

2. ARAP VE SURİYE EDEBİYATINDA ROMAN

2. 1. Arap Edebiyatında Roman

Tarih boyunca Dünya edebiyatının doğuş ve gelişiminde olduğu gibi Arap edebiyatının doğuşu ve gelişimi üzerinde de siyasi, kültürel, ekonomik gibi birçok faktörün etkisi olmuştur. Özellikle XIX. ve XX. yüzyıllarda dünya ölçeğinde yaşanan gelişmeler, Dünya edebiyatını olduğu gibi Arap edebiyatı üzerinde de etkili olmuştur.

Ancak Arap edebiyatının köklerine bakıldığında Cahiliye döneminden itibaren toplum arasında birçok anlatı türünün kullanıldığı görülmektedir. Bu dönemde yazılan birçok şiir dışında hem bazı eserlerde hem de Kur'an'da geçen kıssalar ve kahramanlık hikâyelerin anlatıldığı bilinmektedir. Geçen zaman ve gelişen toplumsal hareketlerin sonucunda roman türünün ortaya çıktığı varsayılmaktadır (Ürün, 1994: 35-36). Napolyon'un 1789 yılında Mısır'ı işgal etmesi, Arap edebiyatında buna benzer birçok gelişmenin önünü açmıştır. İşgalin devam ettiği yıllarda (1789-1801) Corci Zeydan (ö.1914) gibi edebî kişilikler tarafından edebî ve kültürel gibi alanlarda birçok gelişmenin önünü açacak gelişmelere imza atılmıştır. Bununla birlikte Napolyon, Mısır'da kaldığı dönem içinde Fransız çocukların eğitimi için Kahire'de iki okul açtırmış; Arapça, Yunanca, Fransızca gibi dillerde eser yayımlamak için bir matbaa kurdurmuştur. Ayrıca yanında getirdiği bilim adamlarına bir akademi inşa ettirmiştir. Yaşanan tüm bu gelişmeler, Mısırlılar üzerinde olumlu bir etki yaratmış ve Mısır'ın modernleşme yolunun açılmasına zemin hazırlamıştır. Napolyon'un Mısır'da gerçekleştirdiği tüm faaliyetler, bu ülkenin Batı ile temas kurmanın yolunu açmıştır (Karabela ve Ekşi, 2015: 186-187). Birçok aydın, Napolyon'un Mısır'a yapmış olduğu seferi hem Avrupa tarihi hem de Arap tarihi için bir dönüm noktası olarak ifade etmişlerdir. Çünkü bu işgal, onlara göre İslam dünyasının kültürel, siyasi, ekonomik gibi birçok yönden Batı edebiyat ve kültürünün etkisine girmeye başladığının kanıtını oluşturmuştur. Bu işgalin getirdiği en önemli yeniliklerden biri de matbaa olmuştur. Batı kültür ve kültür unsurlarının Arap coğrafyasına aktarılmasında önemli bir görev üstlenen matbaa, İslam coğrafyasında istinsah yoluyla çoğaltılan eserlerin yerini alarak onların hızlı bir şekilde üretilmesini sağlamıştır. Kitap, gazete gibi yazı türlerinin toplum arasında çoğalmasıyla birlikte özellikle Fransız ve İngiliz edebiyat ve kültürünün yaygınlaşmasının önünü açmıştır. Bu da Arapların, Avrupa kültür ve medeniyetini tanıma isteğini artırmış ve onları bu konu üzerinde düşünmeye sevk etmiştir (Emekli, 2013: 6).

Napolyon'un başlattığı Batı ile temas, 1805 yılında Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın (1769-1849) Mısır'a vali olmasıyla daha da artmış, Batı medeniyetinden istifade edilerek askerî, siyasî ve ekonomik gelişmelerin yanında ilmî ve kültürel alanda ilerlemeler kaydedilmiştir. İlk olarak 1813 yılında Avrupa'ya öğrenci gönderilmeye başlanmış, ilerleyen yıllarda bu öğrencilerin sayısı giderek artmıştır. Mehmet Ali Paşa'nın eğitime atfettiği önem sayesinde Mısır'ın değişik şehirlerinde yeni okullar açılmış ve buralarda Batı usul ve yöntemleriyle eğitim yapılmıştır. 1816'da eğitime başlayan mühendislik, 1827'de açılan tıp okulunun yanında ziraat, sanat ve lisan vb. alanlarda modern okullar kurulmuştur. Mezkûr gelişmelerin yanında 1820'de ilk defa, Bulak'ta bir matbaa kurulmuş ve burada Arapça, Türkçe ve Farsça klasik eserlerle birlikte yeni açılan okulların müfredatına uygun kitaplar basılmıştır. Mehmet Ali Paşa döneminde dikkat çeken gelişmelerden biri de 1835'te açılan ve Rifâ'a et-Tahtâvî'nin (1801-1873) idaresine bırakılan dil okuluna bağlı olarak 1841'de bir tercüme merkezi kurulmasıdır. Batı'da yazılan pek çok eser bu tercüme merkezindeki mütercimler tarafından Arapçaya kazandırılmıştır" (Karabela ve Ekşi, 2015: 187).

Batı edebiyatının kaynaklarından tercüme yolu ile faydalanmaya çalışan Mısırlı aydınlardan birçoğu, kısa bir zaman zarfında bunun meyvelerini toplamaya başlamıştır. Bunun en önemli verimi de bu gelişmelerin ışığında yetişen yeni bir neslin ortaya çıkmasıdır. Ancak, bu edebî gelişmeler sadece Mısır'da yaşanmamış, Arap coğrafyasında yer alan birçok ülkede de buna benzer ilerleme ve gelişmeler kaydedilmiştir. Örneğin, Mısır ve Lübnan gibi ülkelerde ortaya çıkan hikâye ve sanatı Suriye ve Arap coğrafyasında bulunan ülkeleri de etkilemiştir (Emekli, 2013: 7).

Avrupa'ya eğitim için giden Arap aydınları, gittikleri yerlerin kültür ve eğitimin etkisi altında kalarak birçok romanı tercüme yoluyla Arap edebiyat ve kültürüne kazandırmışlardır (Bilir, 2006: 42). Bu çeviri ve etkileşimler, Arap edebiyatı ve romanını şekil ve içerik bakımından zenginleştirdi. Bu zamanın en önemli şairlerinden biri olan Mısırlı şair el-Menfaluti (ö.1924), birçok Fransız eserini Arapçaya kazandırmıştır. Bunun dışında dönemin en önemli şair ve ressamlarından biri olan Halil Cibran ise sosyal meseleleri ele aldığı küçük hikâyeleriyle bu alanı doldurmaya çalışmıştır. Ancak Mısırlı yazar Muhammed Hüseyin Heykel tarafından kaleme alınmış Zeynep (1913) adlı roman, tüm bunların dışında Arap edebiyatı için bir dönüm noktasını teşkil eder (İnan, 2008: 9). Arap edebiyatı ve romanı için çok önemli olan bu çalışmalar, Arap coğrafyasında yeni olan birçok genç yazar için ilham kaynağı oluşturmuştur. Bu genç yazarların yaptıkları

çalışmalar neticesinde ise Arap edebiyatı ve romanı, dünya çapında tanınmış ve belli bir niteliğe bürünmüştür (Emekli, 2013: 12).

Arap edebiyatı ve romanında, bu nitelik ve başarıların devamını özellikle teknik olarak 1920'den sonra sıradan insanların yaşamlarını eserlerine yansıtan başarılı eserlerle devam edilmiştir. Bilhassa Muhammed Teymur, sokağın yaşam unsurlarını roman ve hikâyelerinde başarılı bir şekilde yer vermiştir. Ayrıca dönemin yazarlarından farklı bir üslupla toplumun örf ve adetlerini eserlerine yansıtan Tefik el-Hâkim (ö.1987) de dönemin önemli yazarlarındandır (İnan, 2008: 9). Ancak Arap edebiyatı ve romanının 20. yüzyıldaki en büyük yazarlarından biri, Mısırlı romancı olan Necib Mahfuz'dur. Çünkü o, 1988 yılında Nobel Edebiyat Ödülü alarak Arap edebiyatı ve romanını zirveye taşımış ve böylece Arap romanı hem kendi coğrafyasında hem de Dünya coğrafyasında büyük bir saygınlık kazanmıştır. Arap edebiyatı ve romancılığı 20. yüzyılın sonlarına doğru kazanılan bu saygınlık ve niteliği sürdürmeye çalışmış, eserlerinde Arap toplumunun siyasi, sosyal gibi özelliklerini araştırmaya devam ederek bunları eserlerinde işlemeye çalışmışlardır. Ayrıca romanlarında yoksulluğu, sefaleti, işçileri, geniş halk kitlelerini başarılı bir şekilde ele alıp işleyen romancıların başında Suriyeli yazar ve düşünür Hanna Mina gelmektedir (Emekli, 2013: 12-13).

2.2. Suriye Edebiyatında Roman

Hitit, Roma, Pers ve Mısır gibi tarihi uygarlıklara ev sahipliği yapan kadim Suriye coğrafyası, 7.yüzyıldan itibaren Müslüman Arapların yönetimine geçmiştir. Suriye toprakları, bu yüzyıldan 1517'de Yavuz Sultan Selim tarafından fethedilene kadar Emeviler, Abbasiler, Mısır, Selçuklular, Eyyübîler gibi birçok devlet tarafından yönetilmiştir. Osmanlı yönetiminde uzun bir süre kalan Suriye coğrafyası, 1831 yılında Osmanlıların yönetimine başkaldırarak burada ayrı bir yönetim kuran Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın (ö.1849)yönetimine geçmiştir. Ancak 1840 yılında burada yaşayan halkın ayaklanması sonucunda buraların yönetimi yeniden Osmanlılara geçmiştir. Belli bir süre daha Osmanlıların yönetiminde kalan bu topraklar, 1920 yılında Fransızlar tarafından işgal edilmesiyle bu toprakların idaresi tekrar el değiştirmiştir. Ayrıca Fransızların burayı işgal etmesiyle birlikte buralar Suriye adı ile anılmaya başlanmıştır. Nitekim 1 Ocak 1943 yılında Fransızların bu toprakları terk etmesiyle Suriye bağımsızlığını elde etmiştir (Adalar Subaşı, 2023: 116).

Ancak 19. yüzyılın ikinci yarısıyla birlikte Suriye edebiyatında Fransızca, İngilizce gibi dillerden Arapçaya birçok romanın çevirisi yapılmıştır. Bu çevirilerden sonra yazar ve düşünürler tarafından bu kez kendi dilleri olan Arapçayla romanlar yazılmış ve bu romanlar, dergi ve gazetelerde bölüm bölüm yayımlanmıştır. Hem çeviri yapan hem de Arapçayla roman yazanların pek çoğu da yabancı dil bilen ve İngiltere, Fransa, Rusya, Mısır gibi ülkelere sık sık seyahat eden ve nitelikli bir eğitim almış kişilerdi. Bunların yazmış oldukları eserlerde de genellikle sosyal, ahlaki ve topluma yol gösteren konular ele alınmıştır (Bilir, 2006: 43).

Suriye'nin bağımsızlığından önceki yüzyılda başlayan dil ve edebiyat çalışmaları özellikle de çeviri alanında birçok eser verilmesi, Suriye dili ve edebiyatının oluşumuna temel oluşturmuştur. Fransa'nın bu topraklarda oluşturduğu manda sisteminin bıraktığı izler, sadece buranın ekonomisini etkilememiş, Suriye'de yaşayan yazar ve düşünürleri de etkilemiştir. Ancak bunların oluşturmaya çalıştıkları "Fransızlaştırma" çabaları, Suriye'de pek etkili olmamıştır. Çünkü Suriye'de manda sistemiyle birlikte milli hareketler de artmaya başlamıştır. Örneğin gazetecilikle birlikte şiir, devletin bağımsızına yönelik içerikleriyle yoğunluk kazanmıştır. Hayrüddin ez-Ziriklî'nin (ö.1976) yazmış olduğu şiirler, bunun en güzel örneği olarak verilebilir. Ayrıca Şekip Arslan'nın (ö.1946) gazetelerde yazdığı yazılarla birlikte şiirlerinde işlediği konular, Suriye'nin bağımsızlık adımlarına ve edebiyatının oluşmasına katkı sunan adımlardır. Bu dönemde yaşayan ve bu alanlarda dikkatleri çeken diğer bir yazar da Muhammed Kürd Ali (ö.1953)'dir. Gazeteciliğin yanı sıra 1919'da Arap Bilimler Akademisi'ni kurmuş, iki yıl sonra da "Şam Bilimler Akademisi" adlı gazeteyi çıkarmıştır. En önemli çalışmaların arasında ise Suriye'nin edebiyat, sanat ve tarihi ile ilgili olan ve altı ciltten oluşan "Suriye'nin Bölgeleri" adlı eseridir. Tüm bu gelişmelerin dışında yayımlanan dergiler, tarihi konularda yazılan uzun hikâyeler, çeviri romanlar da yayımlanıyordu. Bu da büyük bir okuyucu kitlesinin oluşmasına katkı sağlıyordu (Landou, 1994: 65-70).

Örneğin Suriye'de 1920-1939 yılları arasında yayımlanmış gazetelerin sayısı yaklaşık olarak 375'ti. Bunların çoğu içerik olarak politika ve edebiyat ile ilgiliydi. Suriye edebiyatında gazeteciliğin yanı sıra şiir ve hikâye türü de gelişim göstermiştir. Gözle görünür ilk gelişmeler 1930'lu yıllarıyla birlikte meydana gelmiştir. Hikâyeciliğin ilk temsilcileri arasında da Muhammed en-Neccâr (ö.1961), Alî Hülkî (ö.1984), Tevfik Yûsuf 'Avvâd (ö.1988) Vidâd es-Sekâkînî (ö.1991), Alî et-Tahtavî (ö.1999), ve 'Abdusselâm el-'Uceylî (ö.2006) gibi önemli isimler sayılabilir. Suriye edebiyatında şiir ve hikâyenin

etkisiyle roman alanında da eserlerin verilmeye başlandığı görülmektedir. Roman türünde ürün veren ilk yazar Ma'ruf el-Arnâvût'tur. Yazara ait ilk eser ise Seyyidu Kureyş" (Kureyş'in Efendisi) adlı romandır. Bu roman, 1929 yılında yayımlanmış ancak geniş okuyucu kitlesinden dolayı baskıları kısa süre zarfında tükenmiştir. Yazar daha sonra 1936 yılında "Ömer", 1941'de "Tarık b. Ziyad" ve 1942 yılında ise "Fatıma" adlı romanları kaleme almıştır. Ancak eleştirmenler tarafından Suriye edebiyatının sanatsal açıdan ilk romanı Şekîb el-Câbirî'nin 1937 yılında yayımlamış olan "Nehm" (Tutku) adlı eseri kabul edilmiştir. Roman türünde verilen bu ürünlerle birlikte Suriye'nin 1 Ocak 1943'te bağımsızlığını elde etmesiyle birlikte burada birçok roman yayımlanmaya başlanmıştır: Bunlar arasında 1954 yılında Hanna Mina'nın "el-Mesâbihu'z-Zurk" (Mavi Lambalar), 1959 yılında Abdusselâm el- Uceylî'nin "Bâsime beyne'd-Dumû"(Gözyaşları Arasında Gülen Kadın), 1964 yılında Nizâr Mu'îd el-Azmî'nin "Selâsilu'l-Mâdî"(Geçmişin Zincirleri), 1966'da Velîd Medfâ'nın "Ğurabâ' fî Evfâninâ" (Ülkemizdeki Yabancılar) ve Bedî Hakkî'nin 1968 yılında "Cufûn Teshaku's-Şuvere" (Görüntüleri Ezen Gözler) adlı eserleri gösterilebilir (Emekli, 2013: 19-31).

Suriye edebiyatında Husâm el-Hatîb gibi araştırmacılar farklı bir yaklaşım sergileyerek Suriye romanının üç aşamadan geçtiğini ifade eder: İlk aşama 1937-1949 yılları arasını kapsar ve bu dönem romantizm akımının etkisi altındadır. Şekîb el-Câbirî duygusal romantik romanlarıyla bu döneme katkı sağlarken Profesör Ma'rûf el-'Arnavût ise romantizm eğilimi taşıyan tarihî romanlar kaleme almıştır. İkinci aşama 1950-1958 yılları arasını kapsar. Bu dönemde Suriye romanı yabancı kültürün etkisinde kalmıştır. Özellikle realizm, sosyalizm ve varoluşçu akımların etkisinde kaldı. Ancak romandan ziyade hikâye türünde daha çok eser verilmiştir. Roman türünde ise az eser verilmesine rağmen romantizmden realizme doğru bir eğilim olduğu görülmektedir. Üçüncü aşama ise 1959-1979 yılları arasını kapsamaktadır. Bu dönemde Suriye romanı büyük bir gelişme göstererek varlığını sürdürmüştür. Büyük kalemlerin yanı sıra kadın yazarların da yetişmesine olanak sağlayan bir dönem olmuştur. Hanna Mina, Sıdkı İsmail, Velid İhlasi gibi yazarlar bu dönemde ortaya çıkmıştır (Kalkan, 2021:13-14).

Bu coğrafyanın yazarları, romanlarını kaleme alırken daha çok romantizmin etkisinde kalmıştır. Özellikle Birinci Dünya Savaşıyla birlikte Suriye edebiyatında ağırlığını hissettiren bu akım, daha sonra da etkisini sürdürmüştür. Bu akımın dışında Suriye edebiyatı ve romanında günlük hayatın yansımaları, sosyal problemler, bireylerin ve toplumun çektiği acıları, özlem ve hayaller, realizm akımının etkisinde kalınarak ele

alınmıştır. Yazarlar, bu yolla halkı etkilemeye ve bilinçlendirmeye çalışmışlardır (Bilir, 2006: 44-45). Realizm akımının en önemli temsilcilerinden biri de Hanna Mina'dır. Çağdaş Suriye edebiyatının gelişip ilerlemesinde büyük pay sahibidir. Yazarın 1954 yılında yayımladığı “el-Mesâbihu’z-Zurk” (Mavi Lambalar) adlı romanı realist çizgide ele aldığı ilk çalışmasından biridir (Emekli, 2013: 42).

3. HANNA MİNA’NIN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

3.1. Hanna Mina’nın Hayatı ve Edebi Kişiliği

Tarih boyunca bireyler ve toplumlar, yaşadıkları ekonomik, siyasal, coğrafi, sosyal gibi faktörlerden farklı şekillerde etkilenirler. Bireylerin özellikle çocukluk döneminde yaşayıp etkilendiği olay ve olgular, onun daha sonraki yaşamı üzerinde derin izler bırakmaktadır. Özellikle sosyal, siyasal ve ekonomik çevre bireyin dünyaya bakış açısını, yaşamı algılama biçimini farklı şekillerde etkilemektedir. Yaşamın ileri safhalarında çocukluk döneminde geçirdiği hastalıklar, içinde bulunduğu ekonomik sıkıntılar bazı bireylerin bunları daha sonra etkileyici bir şekilde aktarmasını sağlamıştır.

Dünya edebiyatında birçok yazar ve düşünür gibi Suriye edebiyatında da önemli bir yer edinmiş ve birçok esere imza atmış yazarlardan biri de Hanna Mina’dır. Onun çocukluk döneminde, içinde bulunduğu imkânsızlıklar, ekonomik şartların ağırlığı, yaşadığı buhranlar onun gelecekte birçok farklı özgün eseri ortaya çıkarmasını sağlamıştır. Yazarın toplumcu yaklaşımını, eserlerinde işlediği temaları, farklı konuları sade bir dille ele almasının kaynağını da çocukluk döneminde yaşadığı olayların etkisi büyük olmuştur.

Yazarın eserlerindeki derinliği ve edebi üslubu anlamlandırmak için onun hakkında yazılan eserlerle birlikte kendisinin anlatmış olduğu hayat hikâyesini ele alıp incelemeye çalışacağız.

3.1.1. Hanna Mina’nın hayatı

Modern Suriye edebiyatının en önemli yazarlarından biri olan Hanna Mina, 9 Mart 1924 tarihinde Suriye’nin Lazkiye şehrinde bulunan Müstenka mahallesinde dünyaya gözlerini açmıştır (Kalkan, 2021:15). Hanna Mina, anılarını anlattığı eserinde içinde bulunduğu durumu şöyle anlatmaktadır:

“Lazkiye şehrinin sefil ve fakir bir mahallesinde doğdum. Yaşadığım evde her aile bir odada yaşıyordu. Annem de sütünün yarısından beni mahrum bırakıp diğer yarısını da yanında çalıştığı varlıklı bir ailenin oğluna satmak zorunda kalıyordu. Kardeşlerim de hizmetçi olarak çalışıyordu. Ben de çırak olarak çalışıyordum” (Mina, 2010: 112).

Eski bir apartmanın yıkık dökük bir odasında dünyaya gelen Hanna Mina’nın, hamallık, helva satıcılığı gibi birçok işte çalışan Selim Mina adında bir babası vardı. Selim, ailesini geçindirmek için ailesini yalnız bırakıp uzak yerlere çalışmaya razı olan bir

kişilikteydi. Mariana Mihail Zakur isminin taşıyan annesi ise ailesinin geçimine katkı sağlamak için zenginlerin evlerini temizlemek için çalışmaya giden özverili bir yapıya sahipti. Ailesinin geçimini sağlamak için sürekli yer değiştirmek zorunda kalan Selim Mina, I. Dünya Savaşından sonra Anadolu'ya göç etmek zorunda kalır. Belli bir süre Mersin'de yük gemilerinde çalışmış, savaş bittikten sonra da ailesiyle birlikte 1922 yılında Lazkiye'ye gider. Selim Mina, burada Hanna'nın doğumundan sonra hastalandığı için Hanna ve ailesi İskenderun'a bağlı Süveydiye köyüne göç etmek zorunda kalır. Burada üç yıl kaldıktan sonra İskenderun'a göç eden aile, buradan da el-Ekber köyüne geçer. Ancak bu köyden de yine ilkokula başlayacağı İskenderun'a tekrar dönüş yaparlar (Bilir, 2006: 4). Ancak, yaşamın zorluk ve sorunlarıyla sürekli karşılaşan Hanna Mina, okul çağına geldiğinde de buna benzer bir problemle karşılaşır. Bu olayı Mina (2008) eserinde şu şekilde ifade etmiştir:

“İlkokula yazılmak için gittiğimde doğum tarihimin 1911 olduğunu öğretmenim fark etti. Şaşıracak, bu doğum yılında bir hata var, dedi. Bu durumda benden daha büyüksün, burada bir yanlış var, bu yanlış kim yapmış? Bu durum üzerine şaşıracak sustum ve öğretmen beni okuldan kovacak sandım. Polis babamı dövüp hapishaneye atacağından korktum. Daha sonra öğretmen babamla görüşmek istedi. Babam gelip öğretmenle görüştü. Ancak bu hatanın nasıl olduğunu babam da bilmiyordu. Daha sonra bunu, muhtarın yanlış kaydettiğini, aile defterini de çıkararak anneme verdiğini, annemin de onu nikâh sandığına elbiselerin altına koyduğunu anladık. Ben okula gidene kadar da bunlar orada kalmış. Bunun üzerine Lazkiye'de doğduğuma dair bazı kişilerin şahitlik etmesi ve amcamın da tüm ailenin doğum tarihlerini İncil'in kapağına yazmasının görülmesiyle bu mesele çözüldü. Doğum yılım da 1924 olarak düzeltilmiş oldu” (Mina, 2008: 66-67).

Bilgi ve tecrübe eksikliği olarak ifade edilen cehalet, yüzyıllardan beri varlığını sürdürmüş bir olgudur. Bu olgu daha çok gelişmemiş veya modern dünyadan uzak kalmış toplumların en temel özelliğini oluşturur. Çünkü bu tür toplumların gelenek göreneklerine bağlı ve okuma yazma bilmeyen bireylerden oluşmaları, bu kavramın varlığını uzun süre sürdürmesine ve birçok olumsuz durumun ortaya çıkmasına neden olur (Türkoğlu, 1981: 191).

Okula başlayan Hanna Mina, 1936 yılında ilk ve tek okul diplomasını alır. Ancak bundan sonra eğitim ve öğretim yaşamına devam edemez. Çünkü yaşam şartlarının zorluğu

buna izin veremez. Bunda Hanna'nın ailenin tek erkek çocuğu olmasının etkisi de büyüktür. Ve yaşının küçük olmasına rağmen ailesine katkı sağlamak için çalışmak zorunda kalır. Çalışma yaşamına öncelikle annesiyle birlikte zengin evlerine gidip temizlik işlerinde annesine yardımcı olmasıyla başlar. Daha sonra hamallık, bir dükkânda hizmetçilik, bir eczane ve berber salonunda çıraklık yaparak çalışma yaşamını sürdürür. Çalıştığı süre zarfında eline geçen gazete, kitap, dergi gibi tüm yayınları sıkılmadan okumaya çalışır. Bir ara bir balıkçının yanında da çalışarak geçimini sağlamaya çalışır. Burada çalışırken balıkçının karısı ona okuması için birçok kitap getirir. O da bunları hiç bıkmadan hepsini okur (Bilir, 2006: 4-5).

1939 yılında Hatay'ın Türkiye'ye katılmasıyla birlikte Hanna Mina, Lazkiye'ye taşınır. Belli bir süre Lazkiye'de yaşayan amcalarının evinde kalırlar. Daha sonra buradan ayrılıp yıkık dökük ve nemli olan tek odalı bir eve taşınırlar. Burada geçimlerini sağlamak için kız kardeşleriyle beraber iş bulmaya çalışırlar. Ama kız kardeşleri herhangi bir iş bulamaz. Mina ise bir gazetecinin yanında gazete satış işine bakar. Ancak buradan da ayrılarak kendisine bir berber dükkânı açar. Bu dükkâna ablası Kutsiye'nin de yardımıyla bir sandalye ile bir ayna alırlar. Buraya gelen müşterilerin çoğu kendisi gibi fakir, liman çalışanları, denizciler veya askerlerdi (Kalkan, 2021:17).

Hanna, dükkâna gelen müşterilerin tehlikelerle dolu hikâyelerini, yaşamda karşılaştıkları zorlukları, yolculuk boyunca çektikleri acıları dinlerdi. O, bir gün berber dükkânında çalışırken yaşlı bir adam dükkâna gelir. Hanna'ya her zaman burada tıraş olduğunu, savaş çıktığı için savaşa gittiğini, bundan dolayı dünyada birçok şeyin değişime uğradığını, ancak bu kadar yetenekli ve çalışkan olduğu halde hala makas ve tarak tuttuğu için üzüldüğünü ifade eder. Hanna Mina gibi yetenekli birinin daha iyi bir yerde olması gerektiğini söyler ve dükkândan çıkıp gider. Yaşlı adamın ifadelerinden çok etkilenen Hanna, çırağına parasını verip eve gider. Dükkândan kazanıp biriktirdiği paranın bir kısmını da annesine verdikten sonra berber dükkânını kapatır. Bu olaydan sonra 1946 yılında Beyrut'a gider. Beyrut'a gider gitmez kendisine uygun bir iş aramaya başlar. Bu arada ise kendisini çok etkileyen Rus yazar Maksim Gorki'nin "Franka Olisofa" adlı hikâyesini Arapçaya çevirir. Bu çalışmayı bitirdikten sonra Şam'da yayımlanan "el-İnşa" gazetesine gönderir. Çalışmalarını çok beğenen gazete yetkilileri, yazarı çalışması için Şam'a davet ederler. Daveti kabul eden yazar, 1947 yılında Şam'a gidip yerleşir. Hanna, bu gazetede işe başladıktan kısa bir süre sonra terfi ederek genel yayın yönetmenliğine kadar yükselir. Ayrıca, birçok alanla ilgili yazılar kaleme alan Hanna, edebi çalışmalarının

yanı sıra Arap edebiyatçılarını da bir çatı altında toplamaya çalışır. Bu çalışmalarına 1951 yılında Mavahib Keyali (ö. 1977), Hasib Keyali (ö.1993) Said Havraniye (ö.1994), Şevki Bağdadi (ö.2003), Salah Dehni (ö.2017), Fatih el-Mudessir, gibi birtakım yetenekli yazarlardan oluşan Suriye Yazarlar Birliğini daha sonra da Arap Yazarlar Birliğini oluşturan en önemli kişilerden biri olarak yoluna devam eder (Bilir, 2006: 5-7).

Ancak bu çalışmalar yapılırken Suriye’de bir darbe gerçekleşir. Bu darbenin oluşturduğu siyasi atmosferden dolayı Hanna, komünist biri olarak suçlanır. Hapishaneye girmek istemeyen yazar, sekiz yıl sürecek sürgün yaşamına adım atar. Bu zaman sürecinde Hanna, belli bir süre Beyrut’ta gazetecilik işiyle meşgul olur. Bununla birlikte fabrikalarda, lokanta ve inşaatlarda çalışır. Geçimini sağlamak ve ailesine yardım edebilmek için Japonya, Çin, Avrupa gibi coğrafyalara gider. Çin’de bir üniversitede beş yıl, Macaristan’da ise aynı şekilde iki yıl sürecek Arapça okutmanı olarak çalışır. Ayrıca, Budapeşte radyosunda belli bir süre edebiyatla ilgili çalışmalar yapar. Hanna, Arap ordusunun 1967 Harbi (6 Gün Savaşı) ile İsrail ordusuna yenilmesiyle büyük bir üzüntü yaşadığı için 17 Eylül 1967 tarihinde Şam’a yeniden döner (Kalkan, 2021:18). 1967 yılında ise Kültür Bakanlığında uzun süre devam edecek memurluk görevine başlar (Bilir, 2006: 7). Hanna, hayatının bu döneminde gazetelere yazı birçok yazmış, radyodaki çalışmalrı sürdürmüş ancak zamanın büyük bir bölümünü edebi çalışmalara vererek yaşamını sürdürmeye çalışmıştır (Kalkan, 2021:18). Bu süreçte maddi ve manevi bakımdan rahatlığa kavuşan Hanna, birçok roman ve hikâyeyi kaleme almıştır (Akçay, 1998: 46).

Meryem Dimyan Semaan ile evlenen Hanna Mina, anılarını anlattığı eserinde eşiyle ili ilgili şu ifadelere yer vermektedir:

“Aslen, Antakya yakınlarında bulunan Asi nehrinin ağzında yer alan Suwaidiyya kasabasından olan Meryem Dimyan Semaan ile evlendim. Onunla tanıştığımda Lazkiye’de oturuyordu. İyi ve sevimli bir insandı. Eğitim hayatına –benim gibi- ilkokuldan sonra devam edememişti. Ancak, doğuştan gelen zekâsıyla evlenmeden önce benim hem Fransız mandasına karşı siyasi bir mücadelecisi olarak durumumu anlamış hem de evlendikten sonra yazar olduğumu anlayıp çözümlemiş bir kadındı. Her iki durumda da bana fedakârlık noktasında özveriye dayalı mutlu bir aile ortamı sağladı. Yazarlık hayatımdaki başarılarımı ona borçluyum” (Mina, 2010: 114).

Meryem ile Hanna’nın evliliklerinden üç kız ve iki erkek dünyaya gelmiştir. Bu çocuklardan Selim adındaki çocukları hayatın zor ve çetin şartlarından dolayı 1950’li

yıllarda vefat etmiştir. Sad isimli diğer çocukları yaşamını televizyon dizilerinde oyunculuk yaparak sürdürmüştür. Kızlarından Selva, doktor olmuş, Sevsen Fransız Edebiyatı bölümünü okumuş, diğer kızları Emel ise mühendislik okumuştur (Kalkan, 2021:19). 2018 yılında vefat eden Hanna Mina, ölmeden on yıl önce vasiyetini aktarmıştır. Hanna Mina'nın vasiyeti yaşamının ve sanatının özeti niteliğindedir. Yazar, bu durumu şu dizelerle dile getirmektedir:

“Ben Hanna Mina, 1924 yılında Lazkiye’de doğdum. Vasiyetimi yazıyorum ve bilincim tam yerinde. O kadar uzun yaşadım ki ölmeyeceğimden korkmaya başladım. Gözlerim ışığı gördüğü andan itibaren hayatımda çok mutlu oldum. Ben bir sefalet düşmanıyım. Sefaletin kalbinde, sefaletle savaştım ve ona karşı zafer kazandım. Son nefes aldığımda ‘Bu sözcüğü özellikle vurguluyorum.’ umarım ölümümün haberleri hiçbir yerde yayınlanamaz, okunmaz, duyulmaz ve görünmez. Hayatım boyunca basittim, ölümümde de basit olmak istiyorum. Hayatımda yaptığım her şey biliniyor. Hepsi benim nazarımda halkım ve ülkem için görevdi. Bütün kelimelerimi bir hedefe adadım; yoksulların ve toprakları işlerken işkence görenlerin zaferi için. Bu amaç için bedenimle mücadele ettim. 40 yaşında yazmaya başladım, kalemimi aynı amaç için kullandım” <https://www.evrensel.net>

3.1.2. Edebî kişiliği

Hem modern Arap ve Suriye edebiyatının hem de dünya edebiyatının önde gelen yazarlarından biri olan HannaMina, yoksul bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiş; yaşamını fakirlik, zorluklar, sıkıntılar ve sefalet içinde geçirmiştir. İlkokuldan sonra eğitimine devam edememesine rağmen yaşamın zorluk ve sıkıntıları onun ileride büyük bir yazar olmasında rol oynamıştır (Bilir, 2006: 8).

Mina, daha on iki yaşındayken fakirlik, zorluklar ve sıkıntılarla mücadele ederken bile yazı, kalem, okuma ile ilgisini kesmemiştir. Bir ambarda çalışırken Sait el-Aryan adındaki bir şefin Mina'nın okumaya meyilli olduğunu keşfeder. Ona ambarda bulunan kitaplardan bazılarını verir. Hanna ise aldığı kitapları hiç durmadan okumaya çalışır. Burada elde ettiği alışkanlığı yaşamının daha sonraki safhalarında da sürdürür. Stendhal'ın Kırmızı ve Siyah'ı, Balzac'ın Goriot Baba'sı, Flaubert'in Madam Bovaru'su onun okuyup etkilendiği en önemli eserleri arasında yer almaktadır (Kalkan, 2021:20). O, yaşamı boyunca bisiklet tamirciliği, çocuk bakıcılığı, eczanede çıraklık, berber, gazeteci, tiyatro

yazarlığı, devlet memurluğu gibi birçok işte çalışmış ancak son durağı yazarlık olmuştur. Yazarlık yaşamına komşuları için mektuplar ve devlet işleriyle ilgili kurumlara dilekçe gibi yazılar yazmakla başlayan Mina (İnan, 2008: 18) yayın dünyasına berberlik yaparken girmiştir. Hikâye ve roman gibi türlerde eserler verirken de müşterilerden dinlediği hikâye ve efsanelerden bolca yararlanır. Berberlik yaparken Savtu’ş-Şa’b adlı gazetenin de satış işlemlerini yürütür. Bazen de yazdığı birtakım kısa hikâyelerini hem bu gazeteye hem de Lübnan ve Şam’daki el-Maarif ve el-Bahs gibi gazete ve dergilere de göndererek yazın yaşamını sürdürür. İçinde yetiştiği toplumun duygu ve düşüncelerine yer verdiği için kısa bir süre zarfında halk arasında tanınıp sevilen Mina’nın okuyucu kitlesi de gün geçtikçe artmıştır (Kalkan, 2021:21).

Yazarın yazdığı ilk hikâye er-Recul’dur. Yayımlanan ilk hikâyesi ise ez-Ziabu’t-Turkiyye (Türk Kurtlar) adlı eseridir. Tanınmış ilk hikâyesi ise 1945’te Lübnan’da et-Tarik dergisinde yayımlanan Tıfle li’l-Bey (Satılık Kız Çocuğu) adlı eseridir. Hikâye türünde olduğu gibi roman türünde de eser veren Mina’nın yayımlanan ilk romanı 1954’te yayımlanan el-Mesabihu’z-Zurktur. İkinci romanı ise 1956 yılında yayımlanan eş-Şıra ve’l Asife’dır. 1957 yılında el-Haytu’llezi la Yura adlı romanını kaleme almasına rağmen yayımlanmamıştır. Bu yıldan sonra 1969 yılına kadar eser vermeyi bırakmıştır. Ancak bu yıldan sonra art arda yayımladığı romanlarıyla ünlenmiştir (Akçay, 1998: 47). Romanlarında halkın arasından seçtiği kahramanlara yer veren ve okuyucuyla kahramanları kurgusal bir ortamda buluşturan Mina, romanlarında yarattığı tipleri de günlük yaşamın arasından seçmiştir (İnan, 2008: 18). Mina (2004)’te yazdığı eserde yarattığı karakterlerle ilgili şunlara yer vermiştir:

“El Yater adlı romanının kahramanı Zekeriya, tuhaf bir insandı. Çünkü onun yarısı insan diğer yarısı da canavardı. Bir avcının özelliklerine uygun olsun diye Zekeriya adını vermek için çok uğraştım. O, gerçek hayattan mıydı yoksa sadece hayal ürünü müydü? Zekeriya, aslında Ebu Khaddour adında bir insandı. İsmiyle ilgili bildiğim tek şey buydu. O, Lazkiye’de yaşıyordu. Bir içki fabrikasının mahzeninde çalışıyordu. Yalınayak, vahşi ve sarhoş sarhoş geziyordu. Sanatsal oluşumu açısından bir sperm damlasıydı. Olay ise İskenderun’da ortaya çıktı. Eserin diğer kahramanı Şakibe ise Avrupa’da tanıdığım bir Türkmen kadınıydı. Bütün bu hammaddeleri kullanarak El Yater romanını yazdım” (Mina, 2004: 45).

Toplumcu geçekçi yazarlar, toplumda gördükleri kişi veya bir sorunu kurgulayarak eserine aktarırlar. Toplumdaki düzensizlikler, çatışmalar, ağı ile köylü arasındaki sorunlar, zengin ve fakir, güçlü ile güçsüzün ortaya çıkardığı problemler işlenen ana konulardandır. Yani onların ana malzemesini toplum ve içindeki malzeme oluşturur. Oluşturdukları sanatın içinde toplum vardır. Minada toplum içinde gördüğü kişileri ve onların hayatlarını gözlemleyerek sanatını oluşturmuştur, denilebilir. Ayrıca Mina (1992)'de yazdığı eserinde karakterleriyle ilgili şunları da ifade etmiştir:

“Kahramanlarımın hayatlarına onların yaratıcısı olduğum ölçüde müdahale ederim. Ve buradaki yaratıcı kelimesi onların kaderlerini kontrol ettiğim anlama geliyorsa bu yanlıştır. Çünkü yaratıkların kurgusal oluşmaları bağlamında bana isyan ediyorlar. Onları ben yarattım ama onlar bana isyan ederler. Bazen varlığımdan daha büyükler, onlardan nefret ediyorum, onları kıskanıyorum ve bazen seviyorum bazen de lanet ediyorum ve bazen de onları kutsuyorum. Örneğin eş-Şira ve'l Asife (Yelken ve Fırtına) romanındaki Al-Tarusinin denizin gerçekleri ve hikâyelerini anlatan iyi bir denizci olmasını istedim. Ama onunla ilerlediğimde alaycı bir şekilde bana dilini uzattığını ve bunun benim hayatım ve bir denizcinin hayatı olmadığını söylediğini fark ederdimve sonra yeniden düşündüğümde onun haklı olduğunu görüyordum. Benden bağımsız, benden daha değerli, hoşgörülü, sabırlı ve azimli bir başkası olarak yarattığım Al-Tarusi'yi görüyordum. Çünkü ona bir şeyler öğrettim, o da bana bir şeyler öğretti” (Mina, 1992: 56-57).

Dünya edebiyatında birçok yazarın, roman ve öykülerinde yarattığı kişiler, aslında yazarın kendi yaşantısındaki bir kareyi, tecrübeyi veya olmak istediği bir kişiyi ifade eder. Bu öğeler eserin oluşumunda önemli bir yer tutmaktadır. Bu kurgusal kişileri, dünya edebiyatında Kafka, Pavese, Shakespeare, Hemingway, Yakup Kadri gibi usta yazarların eserlerinde görmek mümkündür. Bunların esere taşıdığı kişiler, aslında yazarın kendi ben'ini yeniden inşa etme sürecidir. Bu yazarın ikinci benliği, eserde kılığına büründüğü kişidir. Bazı durumlarda yazar, kendi yaşamına uymayan bir role de bürünebilir. Bu, aynı zamanda yazarın gördüğü, tanık olduğu kendi dönemindeki toplumsal gerçekleri de barındırır (Süzen ve Balık, 2020: 156).

1940'lı yıllarda Mısır'a hâkim olan sosyalist rüzgârlar, daha sonra Suriye edebiyatını da etkilemiştir. Bu ülkenin toplumcu gerçekçiliğin en önemli temsilcisi olan Mina, mücadeleyle geçen yaşamı boyunca Avrupa ve Çin gibi ülkeleri gezme fırsatı yakalamıştır.

Fransız mandasına karşı mücadele etmiş, sömürgeciliğe karşı Suriye edebî hareketine öncülük eden kişilerden olmuştur. Edebî kişiliğiyle birçok düşünürü etkilediği gibi dünya edebiyatının önde gelen şahsiyetlerden de etkilenmiştir.

Hanna Mina, Macaristan'da kaldığı süre zarfında sosyalizmen etkilenmiş ve orada yaşayan sosyalist Türkler sayesinde Nazım Hikmet'in şiirleriyle tanışmış ve onun görüşlerinden etkilenmiştir. Nitekim Nazım Hikmet'le ilgi iki kitap kaleme almıştır. Bunlardan birincisi Nazım Hikmet Sairen, diğeri de Nazım Hikmet: es-Sicn el-Mer'e el-Hayat adlı eserdir. Mina, Nazım'la ilgili yazmış olduğu eserlerde onun hayatının izlerini aramıştır. Bu da Mina'nın Hikmet ve onun düşüncelerinden etkilendiğini göstermektedir (İnan, 2008: 30).

Mina, hikâye ve roman dışında radyo, televizyon ve sinema gibi dallarda da eser vererek edebî çalışmalarına farklılık kazandırmıştır. Eş-Şira ve'l-Asife adlı romanından esinlenerek radyo dizisi oluşturulmuştur. Aynı şekilde Sa'iku'l-Otobüs (Otobüs Şoförü) adlı eseri de dizi haline getirilerek Ramazan ayı boyunca yayımlanmıştır. Ala'l-Ekyas, Bakaya Suver, eş-Şems fî Yevm Gaim gibi romanları da sinemaya uyarlanmıştır (Akçay, 1998: 47-48).

Modern Suriye kültür ve edebiyatının önde gelen yazarlarından biri olan Mina, “Suriyeli Yazarlar Birliği” ve “Arap Yazarlar Birliği”nin kurulmasında önemli bir rol oynamıştır. Çalışmalarından dolayı 1990 yılında Arap dünyasında önemli bir yeri olan “Uveyş” ödülünü almaya hak kazanmıştır. Ayrıca, Suriye’de her yıl Hanna Mina adına “Hanna Mina Roman Ödülü” edebiyat yarışmaları düzenlemekte olup bu alanda başarılı olan katılımcılara ödül verilmektedir (Bilir, 2006: 9-10).

3.1.3. Üslubu

Suriye edebiyatının en önemli yazarlarından biri olan Mina, 1945 yılında yazdığı el-Mesâbîhu'z-Zerkâ'dan (Mavi Lambalar) adlı ilk romanı ile birlikte toplumcu gerçekçi yaklaşımı benimsemiştir. Ancak Mina, toplumcu gerçekçiliği romantik, sembolik gibi akımları da içine alacak şekilde ele almıştır (Çelenlioğlu, 2021: 1734). Mavi Lambalar adlı roman, toplumcu gerçekçilik anlayışıyla ele alınmakla birlikte toplumcu gerçekçi ya da sosyalist gerçekçiliğe daha yakın olan eserler eş-Şems fî Yevmin gâ'im (Bulutlu Bir Günde Güneş), el-Yâtır (Çapa), Hikâyetu Bahhâr (Bir Denizcinin Hikâyesi), Bakâyâ Suver (Hatıralar)'dır (Mina, 1992: 240).

Bununla birlikte yazarın üslubunun oluşmasında büyük oranda yaşadığı olayların etkisi büyük olmuştur. Örneğin, Bakaya Suver adlı romanında yazar, geçmişle yaşadığı olay ve olguları anlatmakla birlikte üç yaşına kadar başından geçen olayları annesinin ağzından aktarmaya çalışır. Romanın ilk bölümlerinde tasvirler yoğun bir şekilde yer veren Mina, kahramanların olaylar karşısındaki hislerini açık bir şekilde dile getirmekle birlikte eserin bölümleri arasında yer yer karşılaştırmalara da yer verir (İnan, 2008: 30-31).

“eş-Şira’ ve’l-’Âsife, Hikâyetu Bahhâr” gibi denizle ilgili eserleri kaleme alan Mina, çocukluk döneminin denizle iç içe geçmesi ve çocukluğunun denize yakın yerleşim yerlerinde geçmesinden dolayı deniz teması yazarda ayrı bir öneme sahiptir. Bundan dolayı deniz teması ile ilgili olan eserlerinde olay ve kişiler ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Ayrıca “ez-Zi’bu’l-esved” ve onun devamı niteliğinde olan “el-Erkaş ve’l- Ğaceriyye” adlı romanlarında diyalog, benzetme, monolog, iç monolog gibi sanatlara geniş yer verilmektedir (Kalkan, 2021: 22-23). Kendi yaşamını anlattığı el-Mustenka adlı romanında ise İskenderun’da yaşadığı yerleşim yerlerini, sokakları, insanları, mahalle sakinlerinin yaşam biçimlerini ayrıntılı bir şekilde anlatmaktadır. Bu romanda yazarın kullanmış olduğu dil ve anlatım, diğer romanlara göre daha sade ve açıktır. Uzun tasvirler yerine kısa tasvirleri tercih eden yazar, anlaşılır ve eğlenceli bir üslup kullanmıştır (İnan, 2008: 31).

Mina 1992’de yazdığı eserinde üslupla ilgili şu ifadelerle yer vermiştir:

“Dil, yazılarımda çok sayıda belâgatlı ve kalıplaşmış formüllerden uzak ve bunları zaten reddediyorum. Oluşturduğum dil hem bir kelime veya bir kelime öbeği için çok sayıda sıfat ve sıfat sözcüğünden uzak hem de yıpranmış benzetmelerden, geleneksel ifadelerden de uzaktır” (Mina, 1992: 46).

3.2. Hanna Mina’nın Eserleri

3.2.1. Romanları

- 1.el-Mesâbîhu’z-Zur/ Mavi Lambalar (1954).
2. eş-Şirâ’ ve’l-’Âsife/Yelken ve Fırtına (1966).
3. es-Selc Ye’tî mine’n-Nâfize/Kar Pencereden Gelir (1969).
4. el-Yâtır/Çapa (1972).
5. eş-Şems fî Yevmin Ğâ’im/Bulutlu Bir Günde Güneş (1973).
6. Bakâyâ Suvar/Hatıralar(1975).
7. el-Mustenka’/Batakılık (1977).
8. el-Marsad/Gözlem Evi (1980).

9. Hikâyetu Bahhâr/Bir Denizcinin Hikâyesi (1981).
10. ed-Dekal/Gemi Direği (1982).
11. el-Merfeu'l-Ba'îd/Uzak Liman (1983).
12. er-Rabî' ve'l-Harîf /İlkbahar ve Sonbahar (1984).
13. Me'sâtu Dimitriyû /Dimitri'nin Dramı (1985).
14. el-Kıtâf/Hasat (1986).
15. Hemâmetu Zerkâ' fi's-Sahab/Bulutlarda Bir Mavi Güvercin (1988).
16. Nihâyetu Racul Şucâ' /Cesur Bir Adamın Sonu (1989).
17. el-Vellâ'e/ Çakmak (1990).
18. Fevka'l-Cebel ve Tahte's-Selc/ Dağda ve Kar Altında (1991).
19. er-Rahîl 'inde'l-Ğurûb/ Gün Batarken Yolculuk (1992).
20. en-Nucûm Tuhâkimu'l-Kamer /Yıldızlar Ay'ı Yargılıyor (1993).
21. el-Kamer fi'l-Muhâk / Dolunayda Ay (1994).
22. Hadese fîBîtâhû /Betafo'da Oldu (1995).
23. el-Mere'tu Zâtî's-Sevbi'l-Esved/Siyah Elbiseli Kadın(1996).
24. Arûsu'l-Mevceti's-Sevdâ'/Siyah Dalganın Gelini (1996).
25. el-Muğâmeretu'l-Ahîre/Son Macera (1997).
26. er-Raculu'l-lezî Yekrahu Nefsehu/Kendinden Nefret Eden Adam (1998).
27. el-Femu'l-Keraziyyu/Kiraz Kırmızısı Dudaklar (1999).
28. Hâretu'ş-Şehhâdîn/Şehhadin Mahallesi (2000).
29. Sirâ'u İmraeteyn/İki Kadının Mücadelesi (2001).
30. el-Bahru ve's-Sefîne ve Hiye/Deniz, Gemi ve O Kadın (2002).
31. Hîne Mâte... en-Nahdu!/Öldüğü Zaman... Göğüs (2003).
32. Şerefu Kâtî'i Tarîk/Eşkiyanın Şerefi (2004).
33. ez-Zi'bu'l-Esved/ Siyah Kurt (2005).
34. el-Erkaş ve'l-Ğaceriyye /Erkaş ve Çingene(2006).
35. en-Nâru Beyne Esâbii' İmra'atin/Bir Kadının Parmakları Arasındaki Ateş(2007).
36. Âhiratu ve Nisfu Mecnûn/Fahişe ve Yarı Deli (2008).
37. İmraetun Techelu Ennehâ İmraetun /Kadın Olduğunu Bilmeyen Kadın (2009).
38. Atatürk Batal el- Şerk / Atatürk Doğunun Kahramanı (1922).

3.2.2. Hikâyeleri

1. Men Yezkuru Tilke'l-Eyyâm/Kim Şu Günleri Hatırlar (1974).
2. el-Ebnûsetu'l-Beyda'/ Beyaz Abanoz (1976).

3.2.3. Diğer eserleri

1. Nazım Hikmet ve KadâyâEdebiyye ve Fikriyye /Nazım Hikmet Edebi ve Entelektüel Konuları(1971).
2. Edebu'l-Harb/ Savaş Edebiyatı (1976).
3. Nazım Hikmet: es-Sicnu, el-Mer'etu, el-Hayâtü /Nazım Hikmet: Hapishane, Kadın, Hayat (1978).
4. Nazım Hikmet Sâiren/ Bir Devrimci Olarak Nazım Hikmet (1980).
5. Hevâcisun fi't-Tecribeti'r-Rivâiyye /Roman Deneyimi Hakkında Düşünceler (1982).
6. Keyfe Hemeltu'l-Kalem/Edebiyat Hayatına Nasıl Başladım? (1986).
7. Hivârât ve Ehâdîs fi'l-Hayâti ve'l-Kitâbeti'r-Rivâiyye/Hayat ve Roman Yazımı Hakkında Diyalog ve Konuşmalar (1992).
8. el-Kıssatu ve'd-Delâletu'l-Fikriyye / Hikâye ve Entelektüel Anlamı (1999).
9. er-Rivâyetu ve'r-Rivaiyyu/ Roman ve Romancı (2004).
10. el-Cesedu Beyne'l-Lezzeti ve'l-Elem / Zevk ve Acı Arasındaki Beden (2012) (Kalkan, 2021: 25).

4. ME’SATU DİMİTRİYÜ, BAKAYA SUVAR VE SİRA’U İMRATEYN ROMANLARININ İNCELENMESİ

4.1. Me’sâtu Dimitriyû/Dimitri’nin Dramı Romanı’nın Psikolojik Açıdan İncelenmesi

Edebiyat, tarih boyunca kaynağını insan yaşamının çeşitliliğinden alan bir daldır. İnsanoğlunun yaşamış olduğu serüvenleri, iç dünyasını, duygu ve hayallerini, davranışlarını yazılı veya sözlü olarak anlatan sanat dalıdır. Birçok sanat dalında olduğu gibi edebiyat da farklı birçok bilim dalından hem etkilenmiş hem etkilemiştir. Bunlar içinde en çok etkilendiği bilim dallarından biri psikolojidir. Her ikisinin de kaynağını insan yaşamının sınırsız çeşitliliği oluşturur. Tüm bu farklılıkları kendi süzgecinden geçirip aktaran, sanatın büyüğü dünyasıyla bütünleştirip aktaran en önemli sanat adamı ise edebiyatçıdır. Hanna Mina, Me’sâtu Dimitriyû /Dimitri’nin Dramı Romanında Dimitri’nin şahsında edebiyat ve psikoloji bilim dallarının özelliklerini bir potada eriterek, yalın ve açık bir dille okuyucusuna aktarmaktadır.

Duygu, düşünce ve hayalleri dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak anlatan edebiyat; coğrafya, felsefe, psikoloji gibi bilim dallarından etkilenmiş, aynı zamanda onları birçok yönden etkilemiştir. İnsan davranışlarını inceleyen psikoloji, 20. yüzyıldan itibaren Freud, E. Fromm gibi bilim adamlarının yapmış oldukları çalışmalarla dikkat çekmiştir. Her ikisinin de ortak noktası insandır. Edebiyat, insanı ve onun içinde bulunduğu çevreyi, toplumu ifade etmeye çalışırken psikoloji, bireyi anlamaya ve açıklamaya çalışır. Bundan dolayı edebiyatın eser incelemeleri ve karakter analizlerinde psikolojiden faydalandığı görülmektedir. Tüm bunlar, birbirinden farklı olduğu düşünülen bu bilim dalları arasında birçok ortak noktanın olduğu ortaya çıkmaktadır (Altunbay, 2023: 129-130). Çünkü edebiyat, kendisine destek verecek ve sınırlarına katkı sunacak sanat dallarının özelliklerini kendine mal eder. Bu sanat dalı felsefe, psikoloji gibi dallardan faydalandığı gibi teoloji, siyaset bilimi, iktisat, sosyoloji, tarih, antropoloji, etnoloji gibi bilim dallarından da faydalanmıştır (Turna, 2020: 3).

Dünya ve Suriye edebiyatının önde gelen edebiyatçılarından biri olan Hanna Mina, yukarıda ifade ettiğimiz edebiyat ve diğer disiplinler arasındaki dengeyi gözeterek eserini oluşturmuştur. Biz de Hanna Mina’nın psikolojik yönü ağır basan ve eserleri içinde önemli bir yere sahip olan Me’sâtu Dimitriyû /Dimitri’nin Dramı adlı romanını ele alacağız.

4.1.1. Romanın tanıtımı

Bu roman HannaMina'nın 39 romanından birini teşkil etmektedir. Yazarın romanları sosyal gerçekçilik bağlamında değerlendirilir. Ancak yazarın bu romanı, psikolojik roman kategorisinde yer almaktadır. Eser, 204 sayfadan oluşmakla birlikte iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, altı ana başlık çerçevesinde oluşturulmuş. Yazar, bu başlıkları bir ses aracılığıyla anlatmaktadır. Yani anlatacağı kişileri birinci ses, ikinci ses şeklinde sıralayarak anlatmaktadır (Birinci Ses, s. 5-20; İkinci Ses, s. 21-36; Üçüncü Ses, s. 37-70; Dördüncü Ses, s. 71-100; Beşinci Ses, s. 101-126; Altıncı Ses, s. 124-141). İkinci bölüm ise beş ana başlık halinde aktarılmıştır. Yazar, bunları birinci olay, ikinci olay şeklinde sıralayarak aktarmaktadır (Birinci Olay, s. 142-158; İkinci Olay, s. 159-175; Üçüncü Olay, s. 176-185; Dördüncü Olay, s. 186-196; Beşinci Olay, s. 197-204).

Roman, Suriye vatandaşlığını elde edene kadar sefil ve yoksul bir hayat yaşayan, şehirden şehire dolaşan, birçok zorlukla mücadele etmeye çalışan zavallı Yunan Dimitri'nin ortaya çıkmasıyla başlar. Daha sonra keman ve piyano eğitimini tamamlayıp o dönemde varlıklı ailelerin çocuklarına ders verir. Ders verdiği dönemde romanın diğer kahramanı olan Racia ile yasak bir aşk yaşar. Racia, güzel, bilgili ve keman çalmayı bilen kültürlü bir bayandır. Ancak Racia yazarın kendi deyimi ile sonradan görme bir tüccar ile evlidir. Bu tüccar, servetini her türlü yasa dışı yollardan biriktirmiş, sadece parayı ve zenginliği düşünen, tek derdi sosyal statü olan Vasil adında biridir.

Romanda geçen olaylar; sembollerle, felsefi diyaloglarla, madde ile ruh, mantık ile duygu arasındaki psikolojik çatışmalarla anlatılmakla birlikte toplumsal gerçekçilik bakış açısıyla ele alınmaktadır. Ayrıca romanda aşk, ölüm, felsefe gibi pek çok konu ele alınmakla birlikte bu konular kahramanların içinde soru işaretlerine ve iç çatışmalara sebep olmaktadır.

Roman, HannaMina'nın yazmış olduğu diğer eserler gibi zengin bir dil malzemesine sahiptir. Nihayetinde ilgi çekici bir monologla başlayan eser, kahramanın ölümüyle sonuçlanmış ve okuyucuyu derinden etkileyen özgün bir yapıya sahiptir.

4.1.2. Romandaki kişiler

4.1.2.1. Dimitri

Yunanistan'da fakir bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelir. Anne, baba ve beş kardeşiyle birlikte Yunanistan'ın Bur adasında çiftçilik yaparak yaşamlarını sürdürürler. Dimitri, genç yaşında iken bu adadan kaçıp Atina'da bir otelde çalışmaya başlar. O,

çalışırken aynı zamanda felsefe bölümünü de okumaya başlar. Dimitri, toplumun felsefeye ilgisizliğinden dolayı bir zaman sonra bu bölümü bırakarak müzik dalında bir bölümü okumayı tercih eder. Ancak burada liman işleri aksayınca Dimitri, bir müzik grubuyla Kıbrıs'a gider. Burada da işler iyi gitmeyince İskenderun'a gider. Fakat İskenderun'da umduğunu bulamayınca tüm müzik aletlerini satarak burada yer alan bir kurumda keman eğiticisi olarak işe alınır. Burada çalışırken buraların kendi hayat felsefesine uymadığını anlayarak işi bırakır. Daha sonra bir meyhanede çalışırken bir dansözle tanışır. Dimitri, Anastasya adındaki dansözü sever ve bununla evlenir. Ancak işler yine iyi gitmez ve belli bir süre sonra eşini kaybeder. Yaşamın verdiği hüznle eve kapanır. Hayatı, yaşamı, insanları, felsefeyi sorgulamaya başlar. Tüm bunların sonucunda ise kendini bir boşlukta bulur. Dimitri, artık hasta bir kişiliğe-şizofreni- bürünmeye başlar.

Yazar, bunu şu cümlelerle ifade etmiştir:

Aklımı kaybetmeye yakındım, evrende her şey söndü. O kadar hüznüydüm ki ölüme yakındım (Mina, 2004: 137).

Dimitri, Me'sâtu Dimitriyû adlı romanın ana karakterlerinden birincisini oluşturmaktadır. Romanın genelinde şizofren bir hastalığı olduğu anlaşılmakla birlikte eserin ilk sayfasında bunu görmek mümkün olmaktadır. Dimitri, romanın beşinci sayfasında şizofreni hastalığının belirtilerinden biri olan –hastanın kendi kendine konuşması- özelliği göstermektedir:

Mina, şizofreniye ait bu özelliği şu örnekle canlandırmaktadır:

“Dimitri:

-Olmaz

-Olmaz

-Olmaz

-Ey, Dimitri! Sana bunun mümkün olmadığını söylüyorum, anlıyor musun? Bu ay ve bundan önceki ay bunun asla olmayacağını binlerce kez sana söyledim. Anlıyor musun?

Aynanın diğer tarafındaki Dimitri bağırmaya başladı:

-Yalan söylüyorsun, seni alçak. Ey çok gezip dolaşan Dimitri! Yalan söylüyorsun ve yalan söylediğini biliyorsun. Peki, neden inanmadığın şeyi yapıyormuş gibi davranıyorsun? Aynada kendine bir bak, yüzünü görmüyor musun? (Mina, 2004: 5).

Toplumun %1 'inde görülebilen bu hastalığın birçok belirtileri bulunmaktadır: Sosyal olarak içe kapanma, konuşmada azalma, dikkat ve bellekte bozulmalar, duygu, düşünce ve algılama gibi durumlarda problemlerin görülmesi... Bu hastalık, genellikle 25 yaşından önce başlayan çok yönlü bir hastalıktır. Bireyi ilk gençlik yıllarından başlayarak toplumdan uzaklaştırıp içe kapanmasına, çevresiyle çatışmalar yaşamasına neden olur. Ayrıca kişisel ve ekonomik sorunlara yol açan önemli sağlık problemlerinden biridir (Summakoğlu ve Ertuğrul, 2018: 43-44).

4.1.2.2. Racia

Racia, *Me'sātu Dimitriyû* adlı romanın ana karakterlerinden ikincisini oluşturmaktadır. Her zaman bir çatışmanın içinde yer alan Racia, bazı psikolojik rahatsızlıkları olan bir kişidir. Bu rahatsızlıkların kaynağında ise Racia'nın gençken babasının evinde geçirdiği yaşam ile evlendikten sonraki yaşam arasında kalmasıdır. Racia'nın kocası parayı seven ve Racia'ya önem vermeyen biridir. Kocası olan Vasıl, Racia'yı evde kalıp çocuk bakan, erkeğine hizmet eden bir varlık olarak görmektedir. Bu durum da Racia'nın bazı çatışmalar yaşamasına sebep olmaktadır:

راجعة:

- المهم أنك تغتني أكثر فأكثر.

واصل:

- أليس كل هذا لأجلك؟

-من يدري.. أنا في هذا البيت، مثل المسجلة، والتلفزيون والمكواة الكهربائية.

- وكيف كنت عند والدك؟

- دع والدي.. كان يحيا حياة أخرى.. تماماً.

- كان رجلاً خرفاً..

- بجوز...

- تتحديني؟

- أفهم الأمر كيف شئت.. والدي كان عالماً يؤمن بقيمه الفكر والأخلاق. ولم يغتر بك كرجل أعمال ناجح. ولا

قدرك بثروتك، لكنك خدعته بكلماتك المعسولة.

“Racia:

-Sen gittikçe daha da zenginleşiyorsun.

Vasıl:

-Bunların hepsi senin için değil mi, zaten.

- Kim bilir, ben bu evde radyo, televizyon ve ütü gibiyim.
- Sen babandayken nasıldın ki?
- Babamı bırak, o tamamen başka bir hayat yaşıyordu..
- Senin baban yaşlı ve bunak biriydi.
- Öyle olsun.
- Bana meydan mı okuyorsun?
- İstediğin gibi anla. Babam, fikri ve ahlaki değerlere inanan bir âlimdi.
- . Başarılı bir iş adamı olduğun için sana aldanmadı. Parana da aldanmadı.
- Ancak sen o güzel sözlerinle kandırdın” (Mina, 2004: 87).

Racia, eserin akışı içinde babasının kendisine verdiği isimden dolayı da bazı çatışmalar yaşamaktadır:

Adım Racia ve bu solgun bir isim. Ad seçme şansım olsaydı başka bir isim seçerdim. Daha modern, renkli ve esnek bir isim seçerdim. Ama ben doğduğumda bu ismi babam bana verdi. Herkes gibi ben de başkasının seçmiş olduğu ismi taşıyorum. Nitekim her zaman düşündüm. Biz bu dünyaya irademiz olamadan geldik ve irademiz dışında da gideceğiz. Üstelik isim hakkımızı bile elimizden alıyorlar. İnsanlar geliyor, ben ise dönüyorum. Çünkü adım ‘dönüş’ anlamlıdır. Babam adıma Atiye ‘gelmek’ koysaydı anlardım. Bunu da babama birkaç defa sordum.

“Racia:

“-Neden bu ismi bana verdin?

Babası:

-Çünkü sen gerçekten geri dönüyorsun.

-Nerden geri dönüyorsun?

-Meçhulden.

-Hangi meçhulden?

-Bilseydik meçhul olmazdı” (Mina, 2004: 21-22).

4.1.2.3. Vasil

Romanın üçüncü ana karakterlerinden biridir. Racia’yla evlidir. Onun tek derdi para toplamak ve servetiyle gösteriş yapmaktır. Vasil, daha gençken bile babasından etkilenmesi neticesinde oluşan bir kişiliğe sahiptir:

كان والدي رجل تقوى، وبنفس القدر رجل كاس وفخذ. كان يصلي ويسكر، ويزني، ويقامر، بترتيب ليس أدق منه ترتيب توالج الفصول. فنحن لا نحس به كيف يقسم وقته لتستوعب كل هذه المتع، ولا أذكر أنني رأيته متعتعاً،

وان كنت قد رأيته منتشياً، يترنم بأغنيته المفضلة. وذات مرة قال لي والدي: (يا واصل لجمع الحجارة وقت، ولتفريقها وقت) هذا كلام من التوراة. أترجمه، أنا ابوك، بقدر فهمي، أعني أعطي للصلاة وقتها، وللتجارة وقتها. مدبغة الجلود الصغيرة، أدرتها بهذا الفهم، وبه نجحت .

“Babam, dindar bir adamdı ve namazına her zaman bağlıydı. Aynı zamanda içki içen, zina yapan ve kumar oynayan bir adamdı. Bunları da tıpkı mevsimlerin birbirini takip etmesi gibi düzenli ve belli bir sarayı takip ederek yapıyordu. Tüm bu zevkleri özümsemek için zamanı nasıl kullandığını anlamıyorduk. Onun en sevdiği şarkıyı söylerken kendinden geçmiş halde görsem bile sarhoş olup olmadığını hatırlamıyorum. Babam, bir keresinde ‘Ey Vasıl, taşları toplamak için insanın bir vakti, onları ayırmak için de ayrı bir vakti olur. Ben senin babanı. Bu söz Tevrat’ta geçiyor. Bundan anladığım şey şudur: Namazına da ticaretine de ayrı bir zaman ayırmalısın.’ dedi. Ben de babamın vermiş olduğu bu nasihatten etkilenecek kendimi ticarete adadım ve orada başarılı oldum” (Mina, 2004: 38-39).

Vasıl, arkadaşı Rabi ile bir akşam, şiir dinletisinin verildiği bir mekânda Racia ve babasıyla tanışır. Kültür, edebiyat ve müzikle ilgisi olmayan Vasıl, abartılı konuşmalarıyla Racia ve babasını etkiler:

Kültüre mesafem ve bilgisizliğim, sosyal ve kültürel hayattan uzak olduğum için özür dilerim, efendim. İtiraf ediyorum ki, benim o küçük fabrikam, tüm zamanımı alıyor. Çünkü ben burada hem çalışan hem de yöneticiyim. Hey gidi günler hey! Üniversitede okuyorken bu şiir dinletileri için heyecanlanıyorduk.

-Sıkıntı yapma. Tekstil bile ünlüleri ve kralları vardır. Umarım bu küçük kasabamızda bile bir gün *tekstil kralı* lakabını kazanırsın (Mina, 2004: 43-44).

4.2. Dimitri’nin Dramı Romanı’nın Psikolojik Açıdan Analizi

4.2.1. Psikolojik romanı oluşturan psikolojik unsurlar

Psikolojik roman, olay örgüsünden ve dramatik aksiyondan çok karakterlerinin zihinsel ve duygusal yaşamlarını ele alıp inceleyen roman türüne denir. Roman, anlatının konusuna göre psikolojik olabileceği gibi olmayabilir de. Eserde bireyin ruhsal durumu ele alınıp inceleniyorsa buna psikolojik roman denilebilir. Ancak eserde bireyin ruhu dışındaki olaylar işleniyorsa buna psikolojik roman denmez (Vehbe ve Mühendis, 1984: 188). Çünkü bu tür roman türünde olaya değil kahramanların yapılarına önem verilir. Anlatılan olaylar ise kahramanların psikolojilerine bağlanır (Ayata ve Tonga, 2008: 8-9).

Dimitri'nin Dramı adlı romanda kahramanların psikolojik yönlerinden bazıları olan *nefret, sevgi, hüzn, korku, endişe, umut* gibi duygular ele alınıp incelenecektir.

4.2.1.1. Nefret

Nefret, psikolojide olumsuzluk anlamında kullanılan duygulardan biri olmanın dışında insanın bir özelliğini oluşturmaktadır. Bu kavram, farklı durum ve anlarda bireyin davranışlarını ve yaptıklarını etkilemekle kalmayıp bireyden bireye farklılık gösteren bir duygudur. Ayrıca bu duygu, bireyin ihtiyaçları, istekleri ve inançlarıyla çelişmesi sonucunda ortaya çıkan bir kavramdır (El Umr, 2014: 350).

Vasil, Racia'nın babasından nefret ediyordu ve ölümünden sonra bile konuşmalarında ona her zaman hakaret ediyordu:

واصل:

-إنك تكرهين زوجات أصدقائي, تزعمين ألا نفع فيهن, و أنهن تافهات.

راجعة:

-حين لا يعرفن من الحياة سوى الطبخ و النفخ و تربية الأولاد, و من الحديث سوى الكلام على الفساتين و

المجوهرات, أشعر بأنني عاجزة عن مجاراتهن.

-هذا لأنك غريبة و لأن الكتب سممت أفكارك , و لأن والدك

“Vasil:

-Arkadaşlarımın eşlerinden nefret ediyorsun, onların işe yaramaz ve değersiz olduğunu iddia ediyorsun.

Racia:

-Onlar sadece yemek yapmayı ve çocukları hakkında konuşmayı biliyorlar. Ayrıca elbise ve takılar hakkında konuşmayı da çok seviyorlar. Onlara ne diyeceğimi bilemiyorum.

-Bunun nedeni senin tuhaf olman. Çünkü kitaplar düşüncelerini zehirlemiş ve baban...

-Yeter bırak babamı!

-Onun hakkında kötü bir şey demiyorum.

-Babamın adını anmak bile hakarettir.

-Bu yüzden sana karşı dürüst olmama izin ver. Babanın hayatı, tümüyle kötülüklerden ibaretti. Lanet olsun felsefeye, lanet olsun anlayamadığım babanın felsefesine. O bir baş belası. Ama Tanrı onun tüm planlarını tersine çevirdi ve hiçbir şey yapmadan öldü” (Mina, 2004: 76).

“Nefret bilişsel, duygusal ve davranışsal bileşenlere sahip bir duygudur. Bilişsel öğeler genel olarak olumsuz bir bakış açısı, değersizleştirme ve bir tehdit algısından oluşurken, duygusal bileşenler daha çok hoşlanmama, korku, öfke ve düşmanlık duygularından meydana gelmektedir” (İrk, 2023: 95).

Bir gece Vasil, kayınpederi ve ortak aile dostları olan Ressam Rabi arasında bir tartışma yaşanır.

Yazar, Vasil’ın ağzından bu olayı şöyle dile getirmektedir:

“-Kayınpederim şöyle dedi:

-Tabloların birinde çok büyük bir ağaç gördüm. Fırtına ona şiddetli bir şekilde çarpıyor ve dallarının eğilmesinenden oluyordu. Fırtına ağacı neredeyse yok ediyordu ancak ağacın gövdesi sağlamdı. İşte insan buna benzer bir varlıktır. Birçok evden başka bir şeyin yer almadığı bir tabloda tüten bir bacanın bulunması, bir insanın varlık hissini verir. Tablodaki sessizliğe bürünen doğa ise sanki konuşuyor ve insana hareket hissi veriyor.

Rabi dedi ki:

- Bu söyledikleriniz ne güzel efendim. Kültürünüz o kadar geniş kitüm bunları bana tercüme yapıyormuş gibisiniz.

Vasil, bu konuşmaların üzerine bir köşeye oturup düşünmeye başladı: “Rabi, kayınpederimin sözlerine uyuyordu, ben de bu gibi durumlardan nefret ediyorum, kayınpederimin açıklamalarından nefret ediyorum, özellikle kayınpederimin kendisinden nefret ediyorum” (Mina, 2004: 54).

4.2.1.2. Sevgi

“Sevgi, kişinin kendi bütünlüğünü koruyarak gerçekleştirdiği birliktir. Kişiyi diğer insanlardan ayıran, duvarı yıkan, onu diğerleriyle birleştiren etkin bir güçtür. Sevgi, yakın uzak fark etmeden tüm insanlara karşı, özellikle ihtiyaç durumlarında onları önemsemek, ilgilenmek, duyarlı olmak, desteklemek, yardım etmek ve anlamak gibi duyguları, bilişleri ve davranışları içeren bir tutumdur” (Yolcu, 2022: 61).

Racia, bir gün babasıyla sohbet ederken aralarında sevgiyle ilgili şu ifadeler geçer:

راجعة تسأل أباه

- ما هو أعظم أنواع التجربة؟

- الحب .

- ومتى يأتي الحب؟
- الحب موجود.
- أين هو؟
- أمامك... تعيشينه..ألا تحبينني؟
- ولكنني لست مريضة كيف لا أمرض إذا كان هذا هو الحب؟
- الحب أنواع..حب الوالدين نوع منه.. اللون الأبهى و الأسمى, لكنه ليس الأذى ولا الأخطر.
- أريد إذن الأذى والأخطر.
- انتظري تجدي .. الحب الذي تريدينه لا يأتي بقرار.. إنه كيف أقول, قضاء ينزل بالناس.

“Racia, babasına soruyor:

- En büyük deneyim türü nedir?

Babası:

- Sevgi.
 - Bu sevgi ne zaman gelir?
 - Sevgi vardır.
 - O nerede?
 - Bak, karşında. Yaşıyorsun işte. Beni sevmiyor musun?
 - Sevgi buysa neden hasta değilim.
 - Sevginin çeşitleri var. Ebeveynleri sevmek en yüce sevgi türlerinden biridir. Ama en tehlikelisi değildir.
 - O zaman ben sevginin en tehlikelisini istiyorum.
 - Bekle, bulacaksın. İstedğin sevgi ani bir kararla gelmez, o bir kaderdir”
- (Mina, 2004:23-24).

“Sevgi, merkeze hiçbir varlığı koymama, bencil olmama, her varlığın birbirleriyle ilişkisini belirleyip, bu ilişkileri tutarlıya doğru geliştirme, sorunların çözümünde kubaşık çalışmadır” (Sönmez, 1987: 69).

Dimitri, Racia'nın itibarını ve lüks yaşamını kaybetme korkusuyla içinde sakladığı aşkını ona feda eder:

أما ديمتريو فكان أقل استعداداً للمقاومة. هو لا يستطيع الاقتراب أكثر من راجعة. ثمة نار. بحر من النار. خندق عميق , تجيش فيه مياه فوارة.

و قد يكون مستعداً للتخويض في النار, و السباحة في الماء الحارق, المصطخب, لكنه, في كل هذا, لا يأمن أن يلحق أذى براجعة, و هو يفتديها بالعينين و النفس و يزمع التضحية, لا لنلا تتخلى عن زوجها و ولديها فقط, بل لنلا تتخلى عن حياة مترفة و تلحقه هو الفقير , البائس , على درب الجحيم.

Dimitri, direnme gücünü kendinde bulamıyordu ve Racia'ya daha fazla yaklaşamıyordu. Yangın var. Ateşten bir deniz ve onun içinde derin bir hendek var. O hendeğin içinde sular köpürüyor. Dimitri, bu ateşin içinden geçip kavurucu, gürültülü suda yüzmeye hazırdı. Ancak tüm bunları yaparken Racia'ya zarar vermek istemiyordu. Dimitri, gözlerini ve ruhunu Racia'ya feda etmeye hazırdı ve bu noktada fedakârlık yapmaya kararlıydı. Sadece kocasını ve çocuklarını terk etmesin diye değil, aynı zamanda lüks hayatından vazgeçip cehenneme giden yolda zavallı, sefil Dimitri'yi takip etmesini istemiyordu (Mina, 2004: 187-188).

Sevgi ne kadar imkânsız ve zorluklarla dolu olsa da hem kendimizde hem de hayatımızda derin izler bırakır. Arap edebiyatında sevgi romanları, sevgililerden birinin ölümü veya ayrılık gibi kaderin sebep olduğu karamsar sonlarıyla tanınırdı. Sevginin kendisi, kalıcı bir mutluluk hissi vermez. Umutsuzluk ve çaresizlik sevginin her aşamasına eşlik eder (El Azm, 2007: 16-18).

Dimitri, Racia'nın gülümsemesinden etkilendikten sonra mutlulukla umutsuzluk arasında kaybolup gider:

Dimitri, yatağında sessizce uzanıyordu. Kafası karışmıştı ne mutluluğu mutluluktan ne de sefaleti sefaletti. Nasıl mutlu olacağını ya da mutsuz olacağını bilmiyordu. Bu gece mutluluk içindir ama aynı zamanda mutsuzluk içindir. Sabırlı ol Dimitri, sen bir yaprak değilsin ve o da bir fırtına değil. O gülümsemeyi yarın veya ertesi gün göreceksin, bu senin için yeterli değil mi? Neyin var? Her zaman onun gülümsemesini mi istiyorsun? Onu seviyor musun? Ahhh, sevgi ne kadar zormuş be Dimitri! Umudun ortaya çıktığı anda umutsuzluğun başlaması ne kadar korkunçtur. Ama neden umutsuzluğa kapılıyorsun ki? Racia kimi düşünüyor? Belki seni düşünüyordur (Mina, 2004: 161).

4.2.1.3. Hüzün

Türkçe Sözlükte hüzün kelimesi “iç kapanıklığı, gönül üzünlüğü, gam, keder, sıkıntı” (Türkçe Sözlük, 2005: 910) anlamlarında kullanılmıştır. Hüzün sözcüğü Arapça kökenli bir kelimedir.

Hüzün, evrensel bir duygudur. İnsanların yüzlerinde belirgin ifadelerle kendini diğer insanlara belli ettirir. Ayrıca hüzünlü bir insan, çatık kaşları ve kısılmış gözleriyle kolayca tanınır. Bazen de insanın çenesinin titremesi de bu durumun ortaya çıkmasını sağlar. Ağlamak ise çoğu zaman tüm bu ifadelerle eşlik eder. Çünkü ağlamak, üzüntüyü ifade etmek ve başkalarından yardım istemek için açık bir işarettir (Volbert, 2014: 147).

Bir gece Racia ile kocası -geçmiş gecelerdeki gibi-kavga ederler. Racia bunun üzerine çok ağlar ve zayıflığından dolayı kendini suçlar:

تلك الليلة بكيت وحيدة. كان واصل خارج البيت, والطفلان قد ناما. عزفت قليلاً على الكمان. حرك العزف الشجن في نفسي, ولأول مره في حياتي شعرت أنني اتهمت والدي, وأنني جددته, والقيت بوزري عليه. فإذا كنت أنا ضعيفة, وبحاجه الى حماية, ولا استطيع تخليص شعري من اصابع ذات عقد, ولا اخالف, أو أتمرد, أو أقطع هذا الحبل النحاسي الصدىء الذي يلتف حول عنقي, فما هي مسؤولية والدي في هذا الموضوع؟ إن الحبل الصدىء حبل وهمي, لكنه حقيقي بقدر ما هو وهمي...إنني حرة لكنني لا اقوى على ممارسة حريتي. دون ذلك الطلاق, هجران البيت, فراق الطفلين, إحداث ضجة اجتماعية, وهذا كله كنت اقبله, أتحملة, لو كان ثمة من يأخذ بيدي, يشجعني , يساعدني , يحميني.

O gece tek başıma ağladım. Vasil ise dışarıdaydı. İki çocuğum da uyuyakalmıştı. Daha sonra keman çalmaya başladım. Ancak kemanın sesi beni çok üzdü. Hayatımda ilk defa babamı suçladığımı hissediyordum. Onu inkâr ettiğimi hissettim. Eğer ben zayıf ve korunmaya muhtaçsam, boynuma dolanan bu paslı bakır ipi kesemiyorsam babamın bu konuda sorumluluğu nedir? Paslı ip, hayali bir iptir. Ama yanıltıcı olduğu kadar gerçekçidir de. Özgürüm ama boşanmadan, evi terk etmeden, toplumsal kargaşaya yol açmadan özgürlüğümü kullanamam. Elimi tutacak, bana yardım edecek, beni koruyacak biri olsaydı keşke (Mina, 2004: 117-118).

“Hüzün, kişinin sevdiği bir şeyi veya bir kişiyi yitirmesi ya da o çok sevdiği şeyi veya kişiyi elde edememesi durumunda ortaya çıkan bir duygu yoğunluğudur” (Uslu ve Kimter, 2023: 409).

Dimitri, Racia’dan uzak durmaya kara verdi. Ve her şeyin bittiğini düşündü:

Dimitri, Racia’nın evinden çıktığında aklının kesin olarak galip geldiğini düşünüyordu. Ama kalp aklın saldırısı karşısında saklanıyordu. Tıpkı odunun içinde ateşin saklandığı gibi veya iki bulutun buluşmadan önce şimşegin çakması gibi. Dimitri, daha sonra bu çaresizliğin ve ikilemin içinde bir süre yürümeye başladı (Mina, 2004: 197).

4.2.1.4. Korku

Korku, Türkçe Sözlükte “Bir tehlike veya tehlike düşüncesi karşısında uyanan kaygı duygusu; kaygı, üzüntü; kötülük gelme ihtimali, tehlike” (Türkçe Sözlük, 2005: 1217) olarak tanımlanmıştır.

Racia, Vasil’la kavda ettikten sonra kendi yalnızlığıyla baş başa kalır:

و تتذكر كلمات والدها عن راجع الذي سيأتي, الذي سيظهر في حياتها فيلونها, و يغنيها و يشعل في ذاتها شمعة كما أمام أيقونة, و تخاف ظهوره, و تسأل الله ألا يظهر, لأنه لن يفعل سوى ايقاظ شوق نائم, و بعث عواطف ترمدت, ومناداتها إلى حياة أخرى, تريدها و تخافها في آن .

Racia, kendi babasının daha önce yaşamı hakkında dile getirdiği sözlerini hatırlar. Dimitri, senin hayatına girecek, onu renklendirecek, zenginleştirecek, bir tablonun önündeymiş gibi ruhuna mum yakacak. Ama Racia, bunların gerçekleşmesinden korkar ve Allah'tan Dimitri'nin ortaya çıkmaması için dua eder. Çünkü Dimitri ortaya çıkarsa bu, yalnızca uykuda olan bir özlemi uyandırmakla kalmayacak sönen duyguları da canlandıracaktır. Ve Racia, Dimitri'nin onun hem istediği hem de korktuğu başka bir hayata çağırarak diye korkuyordu (Mina, 2004: 97).

Ayrıca korku duygusu, Türkçe Sözlükte “Gerçek veya beklenen bir tehlike ile yoğun bir acı karşısında uyanan ve coşku, beniz sararması, ağız kuruması, kalp, solunum hızlanması vb. belirtileri olan veya daha karmaşık fizyolojik değişimlerle kendini gösteren duygu” şeklinde ifade edilmiştir (2005: 1217).

Dimitri, Racia'ya karşı bir şeyler hissetmeye başlar. Ancak Racia'nın evli olduğunu öğrendikten sonra Dimitri'nin korkuları giderek artar:

Dimitri, Racia'yı ertesi gün gördüğünde kendi cesareti kendisine ihanet etmişti zaten. Kalp kası kasıldı ve bir ürperti ve soğukluk hissetmeye başladı. Dimitri, zaman geçtikçe kendisini hastaymış gibi hissetti. Kendisinin böyle bir ortamda ders vermesi ve ders vermek için kendini toparlaması da mümkün olmayacaktı. Dimitri, Racia'nın kocasını görürse ve tüm bunları ona söyleyebilme cesaretini gösterebilirse Racia'nın kocasına şöyle diyecek:

اعذرنى يا سيدي.. أنا لم أدخل بيتك كلس. ولن أسرق زوجتك, و لا طفلك, و لا أياي في بيتك, لكنني أحس نفسي لصاً. لقد خنتك بنظري, و هذه خطيئة, هذه مخالفة للوصايا العشر.. اعذرنى, إذن, لا أستطيع دخول بيتك, ولا تعليم ابنك.

“Affedersiniz efendim, evinize hırsız olarak girmedim, karınızı da çocuğunuzu da çalmayacağım. Evinizden de hiçbir şeyi çalmayacağım ama kendimi hırsız gibi hissediyorum. Kendi gözümde sana ihanet etmiş gibiyim ve bu büyük bir günahdır. Bu günah on emrin ihlalidir. O halde kusura bakmayın, evinize giremem ve oğlunuza ders veremem (Mina, 2004: 178).

Korku duygusunu Saliba ise şu şekilde aktarmaktadır:

“Korku, yakın bir kötülüğün olacağı beklentisinden kaynaklanan psikolojik bir duygudur. Korkunun şiddeti değişen derecelerde meydana gelir. Bu şiddetin en

düşük olanı korku, en yüksek olanı ise paniktir. Korkunun yoğunluğu genellikle beklenenhoşnutsuzluğun büyüklüğüyle orantılıdır. Korkuyu öngörmenin, korku olduğu söylenir. Ancak bazı insanlar, doğasıgereği korkuya neden olmayan şeylerden korkarlar. Bunlar içinde uzay korkusu, hapsedilme korkusu, hayvan korkusu, su korkusu ve 13 rakam korkusu... Tüm bu korku çeşitlerine patolojik korku denir” (Saliba, 1982: 545).

Dimitri ile Vasıl arasında geçen konuşma şu şekilde geçmektedir:

“Vasıl:

“-Fahim Al-Mutabahir’ı biliyor muydunuz veya duydunuz mu?

Dimitri:

-Bu onura sahip olamadım.

-O benim kayınpederimdi, rahmetli kayınpederimdi.

-O da bir müzisyen miydi?

-Filozoftu... Yani felsefeyi seviyordu, onunla ilgileniyordu ve geriye çok değerli bir kütüphane bıraktı.

-Eşiniz de felsefeyle ilgileniyor mu?

-Biraz ilgileniyor, felsefeye olan bağlılığı ona babasından geçti, diyelim.

-Yunanistan’da böyle durumlar bizim için iyi, burada insanın doğası gereği filozof olduğuna inanılır.

-Yani sen insanın doğası gereği bir Yunan filozofusun.

-Ben de felsefe okudum.

Dimitri böyle söyleyince Vasıl irkildi, hoş olmayan bir tesadüfle karşı karşıya kaldığını anladı. Yunanlı, felsefe ve müzik eğitimi almış birininkesinlikle felsefe alanında da çalışmaları vardır.

Vasıl, bunun üzerine yüzünü buruşturdu ve bardağından büyük bir yudum aldı. Çünkü oğlu için kendisinin de benimsemediği fikirleri olan bir öğretmeni istemiyordu” (Mina, 2004: 180-181).

4.2.1.5. Endişe

Romanın pek çok yerinde karşımıza çıkan bir duygudur. Bu duygunun temel kaynağı ise gelecek korkusudur. Bu kavram Türkçe Sözlükte “Düşünce, tasa, kaygı, kuşku, korku ” (Türkçe Sözlük, 2005: 636) anlamlarına gelecek şekilde tanımlanmıştır. İngilizcede ise bu

kavram, geleceğe dair korku ve belirsizlikten kaynaklanan zihindeki rahatsız edici duygu olarak tanımlanmaktadır (H. Ferec, 2009: 127).

Vasıl, şiir gecesinde Racia ile karşılaştıktan sonra eve gider. Ancak bir türlü uyuyamaz. Çünkü evleneceği kız olan Racia ile olan yaş farkı ve aralarındaki sosyal durum farklılığı Vasıl'ı çok endişelendirmektedir:

“Endişeleniyorum, benim ve Racia ile aramızda oluşacak olan evliliğe bir engel olacak diye endişeleniyorum. Çünkü ben bir tüccarım. Kültür ve müzikle hiçbir alakası olmayan bir insanım. Sadece bir tekstil fabrikasını işleten biriyim. Ayrıca Racia 25 yaşında ben ise 35 yaşındayım. Bundan dolayı o, aşka ve entelektüel uyuma dayanmayan, hiçbir ortak yanı olmayan bu evliliği reddedebilir” (Mina, 2004: 45).

لقد خشيت , نعم خشيت, أن يحول بيني وبين راجعة أنني تاجر, وأدير معملًا للنسيج, لا علاقة له بالثقافة , و لا صلة له بالموسيقى , و أن راجعة في عمرها الذي قدرته بخمسة و عشرين عاماً, بينما أنا في الخامسة و الثلاثين , قد ترفض زواجاً لا يستند إلى حب , و لا إلى توافق فكري , أو هواية مشتركة.

Endişe, psikologlar tarafından huzursuzluk, rahatsızlık ve gelecekteki olaylarla ilgili kaygı durumu olarak tanımlanmaktadır. Bu kavram ayrıca sıkıntı, kötülük beklentisi, beklenen veya yakın zamanda oraya çıkacak bir acıyla ya da sorunla ilgili rahatsızlığı içerir (Muayeta ve Cğimen, 2009: 130).

Dimitri, o dönemde toplumun felsefeye olan bakış açısıyla ilgili kaygıları nedeniyle onu Felsefe Fakültesinden ayrılıp Müzik Enstitüsüne katılmak zorunda bırakmıştı:

Girit adasındaki ailemden kaçıp bir hem bir otelde çalışıyor hem de Felsefe Fakültesini okuyordum. Ama Yunanistan'da meşhur bir nüktemiz vardı. Felsefe olduğu sürece oğlunuza meslek bulamayacağınızdan korkmayın. Ayrıca Atina'da buna komik bir isim verirlerdi: Konserve ve felsefe fabrikası. Bundan dolayı felsefe bana cazip gelmiyordu. Ancak Atina'nın atmosferi filozofların nefeslerinin yanı sıra tiyatro, olimpiyat ve bilimlerle doluydu. Ben ise müzik bölümünü seçtim. Bu sayede gelecekte büyük ve ünlü bir müzisyen olacağımı, salonlarda müzik çalarak geçimimi sağlayacağımı düşündüm (Mina, 2004: 127).

4.2.1.6. Umut

Umut, terminolojide kalbin gelecekte bir sevgiliye sahip olma isteği duygusuna olan bağlılıktır. Elinde iyilik olanlardan iyilik beklemektir (Salibe, 1982: 609).

Dimitri, Racia'nın ilk kez gülümsemesini gördüğünde, onu daha önce birçok defa görmüş olmasına rağmen hiç bu kadar büyülenmemiştir. O gün Racia'nın yüzünde bu gülümsemeyi gördüğümde, bunun çöl sıcaklıklarında insanı güldüren uzak yıldızlardan biri olduğunu düşünmüştüm (Mina, 2004: 11).

Dimitri, Racia'yla ilk kez karşılaştığında geleceğe dair umutlarını arttırdı:

اقترب. اقتربت. مد يده. مدت يدها. احترقت اليدين. نار في اليدين نار في الوجنتين. ارتعاش على الشفة, وعلى الشفة المقابلة. احترق الصمت... أيها الزمن امض, ودائماً امض. ويا ليل, يا فجر, يا كائنات, أيتها العوالم المنسية, الآن, في لحظة مواجهة, اعترفت العين للعين, وقالت اليد لليد, خفق قلبان, وسيظل يخفقان... ليس في الحياة, يا ديميتريو ما هو غير ممكن, فأقلع عن خوفك غير المبرر. الحياة مغامرة.

“Yaklaştı, yaklaştı, elini uzattı, elini uzattı. Eller yandı, ellerde ve yanaklarda ateş, dudaklarda titreme ve sessizlik önemini yitirdi... Ey zaman, geç ve her zaman geç. Ey gece, ey şafak, ey kâinatlar, ey unutulmuş dünyalar! Şimdi bir yüzleşme anı. Göz, göze itiraf etti. El, ele söyledi, iki kalp atıyor ve atmaya devam edecek. Ey Dimitri, hayatta imkânsız diye bir şey yoktur. O yüzden bu yersiz korkularından bir an önce vazgeç. Çünkü hayat bir maceradır” (Mina, 2004: 172-173).

Umut kavramını Türkçe Sözlük ise “Umut kesmek umudunu kesmek bir şeyin artık gerçekleşmeyeceğini inancına varmak. Ummaz olmak” (2005: 2035) şeklinde aktarmıştır.

Yazar, romanın sonlarına doğru Dimitri ile Racia arasında geçen bir olayı şu şekilde aktarmaktadır:

“Racia:

-Ve ben?

Dimitri:

-Sen başka bir şeysin; kocan var, çocukların var, evin var ve toplumun var.

-Bütün bunları bırakıp uzaklara gitmek istiyorum.

-Sen hiçbir şey bırakmayacaksın. Toplum da buna izin vermeyecek zaten. Ve sen toplumu atlatmaktan korkuyorsun, bunu ilk günden anlamıştım.

-Umudum filizlenirken neden onu öldürdün?

-Ben hiçbir şeyi öldürmedim. Seni ve beni öldüren toplumdur.

-O zaman arkadaş kalabilir miyiz?

-Bunu deneyeceğiz ama ne zamana kadar?

-Sonuna kadar” (Mina, 2004: 194-195).

Ayrıca bu kavram “Umut vermek bir kimsede umut uyandırmak bir kimseye güven vermek. Umuda düşmek gerçekleşeceğine inanmak, umut etmek (Türkçe Sözlük, 2005: 2035) olarak da aktarılmaktadır.

Hanna Mina, bu durumu Racia’da şu şekilde aktarmaktadır:

كان شيئاً ما في أعماقها يناديها: (اصبري) وحين تثور على الصبر, يعاودها همس: (ليس بعد.. لم يئن الأوان) ومع أنها, عاماً بعد آخر, قطعت أملها من أن يأتي راجع وينقذها, فإن هاتفاً, في الليل, في الفجر, مع طلوع الشمس, مع مغيبها, يهتف بها بغير صوت: (راجع آت فلا تتعجلي).

“İçinde, derinlerde bir şey onu sabırlı olmaya çağırıyordu ve sabıra karşı isyan ettiğinde bir fısıltı ona geri döndü:

(Henüz değil. Henüz zamanı gelmedi.)

Yıllar her ne kadar geçse de Dimitri’nin geri gelip onu kurtaracağına olan umudunu kaybetmiş olsa da... Geceleyin ve şafak sökerken... Güneş doğarken ve batarken bir ses geliyor. (Dimitri gelecek diye bağıyor, acele etme)” (Mina, 2004: 98).

4.2.1.7. Yalnızlık

Bireylerin fiziksel ve psikolojik sağlığını etkileyen yalnızlık, kişi veya kişilerin yeterli düzeyde sosyal bir ilişkinin içinde olmaması sonucunda yaşamında hissettiği birtakım boşluklardır. Yalnızlık duygusu genellikle bireylerin sosyal alanda ilişki kurma becerisinin yetersizliği dayanmaktadır. Ayrıca bu duygu, bireylerin diğer bireylerle olan ilişkileriyle ilgili olumsuz duygularla ilişkilendiren bir kavramdır. Kendini toplum içinde yalnız hisseden birey ise sosyal alanda ilişki kurmaya çalışırken kaygı içinde olduğu için bundan kaçındığı görülmektedir. Bu da yalnızlık olgusunun ortaya çıkmasına ve bireyi farklı bir yöne doğru çekmesine neden olmaktadır (Özdemir ve İlhan, 2012: 157-159).

Dimitri, eşini kaybettikten sonra kendini yalnızlık içinde bulur:

بانتهاؤ الأيام الثلاثة , كان التشييع و الدفن و العزاء قد انتهى. فرغ البيت. أنطقاً زيت الأيقونة, داخلني شعور بالمرارة, بالحسرة, بالفاجعة التي قصمت ظهري. رحت أغلق الباب , و أقرأ في الانجيل تارة, ناشداً العزاء, مستغفراً ربي , مسلماً أمري إلى يسوع, و أعزف على الكمان طوراً, و انكبت على وضع مقطوعات حزينة, بل صرت مغرماً بعزف النتشيد الجنائزي لشوبان. كدت أفقد عقلي.

“Cenaze, defin ve taziye üç gün içinde bitti. Birlikte yaşadığımız ev artık bomboştu. Gaz lambası da söndü. İçimde bir burukluğun olduğunu hissediyordum. Sırtımı parçalayan trajedinin ağırlığını hissediyordum. Kapıyı ise dış dünyaya kapattım. Burada Rabbimden af dileyerek, işlerimi İsa

Peygambere teslim ederek ve İncili okuyarak kendimi teselli etmeye çalışıyordum. Bazen keman çalıyordum bazen de hüznü parçalar yazıyordum hatta Chopin'in cenaze marşını çalmayı takıntı haline getirmiştım. Neredeyse aklımı kaybediyordum” (Mina, 2004: 137-138).

Racia, bir akşam evliliğini düşünürken kendini yapayalnız hisseder:

“Vasıl, bazı hesaplamalarını tamamlamak için kendi ofisine kapandı. Yalnız kaldım artık. Kendini yabancı biriymiş gibi hissettim. Oysa yakınlık aşinalık, anlayıştan, fikir birliğinden ve karşılıklı sevgiden gelir. Bunların tümü ise eksik. Bu evde bana ve yalnızlığıma eşlik eden sadece keman vardı. Kemanda ise bana ait olmayan parçayı çalıyordum” (Mina, 2004: 90-91).

Racia, Vasıl'ın arkadaşlarını bir gece eve beklerken kendini yapayalnız bir durum içinde bulur.

Mina, eserde geçen bu yalnızlık durumunu şöyle aktarmaktadır:

“O gece üzüntüyü neşeye değiştirmek zorunda kaldım. Bir gülümsemeyi yüzüme maske yapmam gerekiyordu. Yüzüm ise mutluluktan açan çiçekler gibi olmalıydı. Çünkü Vasıl, arkadaşlarını eşleriyle yemeğe çağırıyordu. Vasıl tüm gün benimle kibar davrandı ve kibar bir şekilde beni tembih ediyordu. Kendine işkence etmemi bırakmamı ve gelenek ve göreneklerini bir tarafa bırakıp konukların hoşlanacağı davranışları sergilememi istiyordu. Onların yaşama bakış açılarını benimsemem gerekiyordu. Böyle davranarak da Vasıl'ı sıkıntılardan kurtaracaktım” (Mina, 2004: 118).

4.3. Bakaya Suvar Romanı'nın Sosyolojik Açıdan İncelenmesi

Edebiyat toplumla tarih boyunca iç içe olmuş, toplumsal gerçekleri, olayları ve çatışmaları yaşamın tüm gerçeklerini yansıtan bir ayna olmuştur. Bu yansıtma eyleminde yazar ise bir aracı konumundadır. O, içinde yaşadığı toplumdan ve tüm yaşanmışlıklardan etkilenip onları yansıtan baş aktördür. Çünkü yazar, toplumsal sorumluluğunu yazılarıyla aktarır. Bakaya Suvar romanında da yazar, gerçek yaşamı, başından geçmiş tüm olayları, toplumsal olayları, çatışmaları, ekonomik zorlukları, dönemin sosyal-kültürel yapısını toplumcu gerçekçi bakış açısı ile canlı ve etkili bir dille okuyucusuna aktarmaktadır.

Antik çağdan beri davranışlarının kaynaklarını anlama çabası içinde olan insanoğlu, binlerce yıldır kendisini anlama çabasını, kuşaktan kuşağa aktarılan düşünme yöntemlerine bağlıyordu. Bu görüşler ise çoğunlukla dini terimlerle, mitlere ya da geleneksel inanışlara

başvurularak ifade ediliyordu. Ancak insanoğlunun davranış ve toplumu nesnel, sistematik yönden ele alması on sekizinci yüzyılın sonlarına doğru meydana gelmiştir. Bunun sonucu olarak da insanların bilimden faydalanmaya başlamaları, genel teori ve kavramlara yaklaşım tarzında bilimsel yaklaşımın ortaya çıkmasını sağlamıştır. Özellikle akılcı ve eleştirel düşünme biçimi, dini temellere dayalı geleneksel yorumların yerini almaya başlamıştır. Fizik, kimya, biyoloji ve diğer araştırma alanlarında olduğu gibi sosyoloji de bu önemli kültürel aşamanın bir parçası olarak ortaya çıkmıştır. Sosyoloji alanında yaşanan gelişmeler, Avrupa’da on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllarda meydana gelen devrimlerin de oluşumuna zemin hazırlamıştır. Ayrıca insanoğlunun yaşam tarzlarında keskin bir değişikliğin meydana gelmesini sağlamıştır. 1789 Fransız Devrimi, özgürlük ve eşitlik gibi laik fikir ve değerlerin eski toplumsal düzene karşı kazandığı zaferi somutlaştırdı, modern dünyanın kuruluşunun yolunu açan güçlü bir dinamik güç ortaya çıktı. İkinci büyük devrime ise Avrupa’nın diğer bölgelerinde, Kuzey Amerika’da ve diğer yerlerde başlamadan on sekizinci yüzyılın sonlarında Britanya’da başladı. Bu, geniş bir coğrafyada oluşan sosyal ve ekonomik dönüşümleri içeren sanayi devrimidir. Buna buhar gücü ve mekanik ekipmanların kullanımı gibi yeni teknik yenilikler eşlik etti. Sanayinin genişlemesi, çok sayıda köylünün topraklarından fabrikalara ve endüstriyel faaliyet alanlarına göç etmesine yol açtı. Ayrıca kentsel alanların genişlemesine ve yeni toplumsal ilişki biçimlerinin gelişmesine neden oldu. Tüm bunlar, kişisel alışkanlıklar da dâhil olmak üzere dünyanın sosyal özelliklerinde çarpıcı bir değişime yol açtı. Geleneksel yaşam biçimlerinin yıkılmasıyla birlikte, düşünürlerin hem endüstriyel hem de doğal dünyayı anlamak için yeni formüller geliştirmelerini gerekli kıldı. Sosyolojinin ilk öncüleri bu iki devrimi çevreleyen olayların tam ortasına girmişler ve bunların kökenlerini ve olası sonuçlarını anlamaya çalışmışlardır. On dokuzuncu yüzyıl düşünürlerinin cevaplamaya çalıştığı sorular arasında şunlar yer almaktadır:

İnsan doğası nedir?

Toplum nasıl bu şekilde inşa edildi?

Toplumlar nasıl ve neden değişiyor?

O zamanda sosyal bilimcilerin cevaplandırmaya çalıştıkları sorularla bugün cevaplandırmaya çalıştıkları sorular birbirine çok benzemektedir (Giddens, 2005, s. 53-54).

Hanna Mina’nın eserlerinde yaşamının derin izlerini görmek mümkündür. Ancak Bakaya Suvar kitabının dışında el-Mustenka ve el-Kıtaf adlı romanları otobiyografik

türünde yazılmış ürünlerdir. Bunlar, Bakaya Suvar romanını tamamlayan eserlerdir. Bakaya Suvar kitabının ayrıntılarına geçmeden bu iki kitabı kısaca tanıtmaya çalışacağım.

Hanna Mina, yaşamöyküsünü üç kitapta anlatmaktadır. Bunlardan birincisi Bakaya Suvar, ikincisi ise el- Mustenka'dır. Bu kitap Bakaya Suvar'da anlatılan göçün devamı niteliğindedir. Toplam 438 sayfadan oluşan hacimli bir kitaptır. Yazar, sekiz yaşını doldurmuş ve on dört yaşına gelmiş bir karakterin gözünden aile, şehir ve işçilerin içinde bulundukları şartları, çevreyi, yaşamlarını anlatmaktadır. Birinci kitaba göre Mina ve ailesinin maddi durumu kısmen iyileştiği için yazarın ele aldığı konular da farklılaşmıştır. Bakaya Suvar'da genellikle kırsal kesim, göç gibi konular anlatılırken bu kitapta daha çok İskenderun'daki işçi eylemleri anlatılmaktadır. Böylece yazar, bir çocuğun gözüyle 1930'larda İskenderun'da meydana gelen toplumsal hareketleri, toplumun içinde bulunduğu durumun bir fotoğrafını çekmektedir. Yazar, bu fotoğrafa dünya ekonomik krizi, şehrin yaşadığı sefaleti, toplumsal problemleri, ailenin yaşam şartları ve insanların sendika kurma mücadelesini yansıtmaktadır.

Anlatı çocuk, babasının kötü ahlakı ve sorumsuzluğundan dolayı içine düştükleri durumdan dolayı utanç duysa da yaşadığı yerdeki insanlar ve toplumun içinde bulunduğu içler acısı şartları gözlemleyince biraz olsun teselli bulmuştur. Ayrıca bu eserde yazar, fakirliğin ayıp olmayıp insanların onu gizlememesi ve bir kusur saymaması gerektiğini anlatmaya çalışmıştır.

“İşte biz şehirdeyiz” ifadesiyle başlayan El- Mustenka romanı, yazarın çevresindeki insanlara ve halkına karşı duygularını açıkça dile getirmekle, gerçekleri söyleyen cesaretli insanları ve işçi hareketlerini her zaman övmekle devam etmiştir. Nitekim eser, 1839'da İskenderun'un Türkiye'ye katılması ve ailenin Lazkiye'ye göç etmesiyle son bulmuştur (Akçay, 1998: 55).

Yazarın otobiyografik özellik taşıyan diğer eseri ise el-Kıtaf'tır. Yani Hanna Mina, kendi yaşamöyküsünü üç cilt halinde romanlaştırmıştır, diyebiliriz. 1985 yılında kaleme aldığı el- Kıtaf romanı ise bu seriyi tamamlamıştır. Bu eserle de Hanna Mina ve yaşamını, devletlerarasındaki ilişkileri ve dönemin özelliklerini öğrenme fırsatını yakalamaktayız.

Roman, 1939 yılında İskenderun Türkiye'ye katılmasının ardından Mina ve ailesinin Lazkiye'ye göç etmesiyle başlamaktadır. Aile; anne, baba, iki kız kardeş ve bir anlatıcıdan oluşmaktadır. Bölge Fransız mandasının yanı sıra feodal bir sistemin altında zor günler geçirmektedir. Lazkiye'ye göç eden aile burada yaşayan amcalarının yanına taşınırlar. Tek odalı bir yerde kalan amcaları da kendileri gibi işsiz ve fakirdir. Bundan dolayı ona daha

fazla yük olmamak için Mina ve babası iş aramaya çıkar. Mina, bir Fransız şirketinde iş bulur ancak İkinci Dünya Savaşı patlak verince şirket kapanır. Şirketin kapanmasıyla tekrar işsiz kalır. Babası ise bir lokantada kendisine iş bulur. Belli bir süre çalıştıktan sonra bu işi bırakır. Hayat şartları ve ekonomik şartların verdiği sıkıntılardan dolayı aile zor günler geçirir. Kaldıkları yer ise tek odalı, suyu olamayan bir evdir. Mina bir gün mezarlığın önünden geçerken orada yatanlara gıpta ile bakacak duruma düşmüştür artık.

Aile, bir süre sonra zeytin toplama işinde kendisine iş bulur. Böylelikle hem içinde bulundukları psikolojik durumdan hem de insanların vermiş oldukları psikolojik baskıdan kendilerini kurtarmış olurlar. Onların çalıştıkları bahçenin sahibi ise bir ağadır. Ancak ağanın tüm işlerini vekili el- Mat'un yapmaktadır. Bu şahıs, işçilerin topladıkları zeytin torbalarını eksik sayan ve tarlada çalışan güzel kızlara kur yapan biridir. Günlerden bir gün Mat'un, tarlayı süren Sahr'ı zeytinleri çalmakla suçlar sonra döver ve hapse attırır. Bununla da yetinmeyen Mat'un, kendisine yüz vermeyen Beddur'u zeytin çaldığı, onu koruyan babayı da kendisine arşı çıktığı için hapse attırır. Baba ve Beddur, hapishanede on gün kaldıktan sonra çıkarlar. Zeytin mevsimi de sürmektedir. Ancak hasat mevsiminin bitimine bir gün kala el-Matun, zeytinlikler arasında öldürülmüş bir halde bulunur. Onun öldürdüğü gün Sahr da hapishaneden çıktığı için bu olayda onu suçlarlar. Jandarmalar, Sahr'ın evini ararlar ama onu bulamazlar. Çünkü o, yaşamını dağlarda sürdüren bir eşkıyadır artık. Roman, hasat mevsiminin bitmesi ve ailenin şehre dönmesiyle son bulmaktadır (Akçay, 1998: 55-56).

Daha önce incelediğimiz ve Hanna Mina'nın psikolojik yönü ağır basan Me'sâtu Dimitriyû/Dimitri'nin Dramı adlı romanında geçen olaylar; sembollerle, felsefi diyaloglarla, madde ile ruh, mantık ile duygu arasındaki psikolojik çatışmalarla anlatılmakla birlikte toplumsal gerçekçilik bakış açısıyla da ele alınmaktadır. Ayrıca romanda aşk, ölüm, felsefe gibi pek çok konuyla birlikte bu konular kahramanların içinde soru işaretlerine ve iç çatışmalara sebep olmaktadır. Roman, Hanna Mina'nın yazmış olduğu diğer eserler gibi anlatılan olay ve olgular zengin bir dil malzemesi ile anlatılmaktadır. Nihayetinde ilgi çekici bir monologla başlayan eser, kahramanın ölümüyle sonuçlanmış ve okuyucuyu derinden etkileyen özgün bir yapıya sahiptir.

Hanna Mina'nın Me'sâtu Dimitriyû /Dimitri'nin Dramı adlı romanında psikolojik açıdan ele aldıktan sonra yazarın sosyal yönü ağır basan ve romanları içinde önemli bir yere sahip olan Bakaya Suvar adlı romanını ele alacağız.

4.3.1. Romanın tanıtımı

Bu kitap Hanna Mina'nın geçen yüzyılın sonlarına doğru yazmış olduğu sosyal romanlarından biridir. Yazarın otobiyografik alanında kaleme aldığı üçlemenin ilkinin oluşturmaktadır. Eserde tüm olay ve yaşanmışlıkların anlatıcısı, yazarın çocukluğundaki kendisidir:

Yazarın bunu şu cümlelerle anlattığına tanık olmaktadır:

كنت ابن ثلاث سنوات. أمي تؤكد هذا وأنا استغربه، وربما كانت قوة انبعاث الأشياء الماضية في ذاكرتي تفسر استرجاع طيوف الطفولة البعيدة تلك. إن الماضي له قابلية حياة دائمة في حياتي. في ذاتي ينضج، ويتصفى، ويشف كقطرات الماء الصافي.

“Üç yaşındaydım, annem de bunu doğruluyordu. Ben de buna şaşırıyorum. Belki de geçmişteki şeylerin hafızamda yeniden canlanmasının gücü o uzaktaki çocukluk hayaletlerini hatırlatıyordu. Geçmişin hayatımda her zaman kalıcı bir izi vardı. İçimde saf su damlaları gibi olgunlaşır, arınır ve iyileşir” (Mina, 2021: 60).

Bu kitap dikkatlice incelendiğinde çocuk Mina'nın hafızasına kazınmış yoksulluk, açlık, korku, yabancılaşma gibi temalarla dolu bir görseller kitabı olduğu görülecektir. Bazen de bir annenin şefkati ya da kardeşlerinin merhameti veya bir babanın ihmalkârlığı ile kaleme alınmış bir eserdir.

Bu konuda onun şu ifadeleri örnek olarak verilebilir:

“Babam, iki kız kardeşimin çalıştığı yerden borç para almak için şehre gitti. Ancak oradan aldığı parayla içki alıp yollarda uyuyordu. Bizi de çölde o incir ağacını altında unutuyordu” (Mina, 2021: 228).

Romanın girişinde Najah el-Attarın, Hanna Mina ve onun bazı romanları ile ilgili analizleri yer almaktadır. Orada bu eserin, insan ruhunu ve insan mücadelesini anlamamız adına okunmasını tavsiye etmiştir:

Yazar, bu durumu aşağıda verilen cümlelerle aktarmaktadır:

“Bakaya Suvar'ı okuyunuz. Bu romanın, hayatın kaynaklarını anlamak için yeterli veriye sahip olduğunu görmekteyiz. Aynı zamanda eserde işlenen kahramanlar vasıtasıyla insan yapısındaki en hassas ve karmaşık unsurlara ulaşmanın yanı sıra insan ruhunun zayıflığını, gücünü, çaresizliğini, umudunu, tereddütünü ve cesaretini izliyoruz” (Mina, 2021: 40).

Roman, üç yüz on bir sayfa ve yirmi bir bölümden oluşmaktadır. Eser; baba, anne, üç kız kardeş ve Mina adında küçük bir erkek çocuktan oluşan Suriyeli bir aileden

oluşmaktadır. Roman, Mina'nın Lazkiye'de doğduğu harap evin betimlenmesi, babasının buradan hasta bir şekilde çıkarılması ve annesinin de buna eşlik eden ağlamasıyla başlamaktadır:

Bu konuda onun şu ifadeleri örnek olarak verilebilir:

“Evimiz geniş, bahçesi ise topraktandı. Odaları karanlıktı. Nemli odaların avluya bakan açıklıkları vardı. Taş basamakları üzerinde bazen kadınlar oturur bazen de çocuklar orada ağlardı. Avluda bir atık karışımı duruyordu. Kenarlarında ise soba, yakacak odun ve saksılar vardı. Ayrıca burada gezen tavuklarla birlikte Ford markalı bir araba duruyordu. Arabanın etrafında ise satılmayan ve burada bozulmaya terk edilmiş portakallar mevcuttu. Babamı sedye ile bu evden çıkarıyorlardı işte. Annem ise babamın arkasından gözyaşı döküyordu. Babam, gözümüzden kaybolunca burası, kapısız büyük bir evi andıran boş bir avluya döndü” (Mina, 2021: 57).

Daha sonra bu harap evden ayrılan aile; göç, korku ve açlıkla yeni bir acıya başlamak için anne babasının doğduğu yer olan Suveydiye kasabasına giderler. Belli bir süre zalim bir muhtarın sahibi olduğu ve çamurdan yapılmış bir kulübede yaşamak zorunda kalırlar:

كان بيتنا مستطيلاً من اللبن الطيني، مقسوماً الى نصفين بحائط، أحدهما للدواب والآخر للسكن. ولما لم تكن لدينا دواب فقد ظل هذا القسم فارغاً، تدور فيه وتنتك دجاجات جاد بها الأقرباء على الوالدة. وقد جمعنا في زاوية منه الحطب والجلّة، وفي الزاوية الأخرى، قرب كوة عالية في الجدار، كان موقد من حجر وطنين.

“Evimiz dikdörtgen şeklinde ve kerpiçten yapılmış bir yapıydı. İnce bir duvarla ikiye bölünmüştü. Bir bölümü hayvanlar için diğeri ise aile bireyleri içindi. Ancak hayvanlarımız olmadığı için etrafta gezinen tavuklara ev sahipliği yapıyordu. Oturduğumuz yerin bir köşesine odun yığmıştık, diğeri bir köşesinde ise taş ve kilden yapılmış bir ocak vardı” (Mina, 2021: 82).

Baba, aç olan aile fertleri için biraz para ve yiyecek getirebilmek için sık sık seyahat ediyordu. Bazen bu seyahatlerden dolayı eve bir ay gelemiyordu. Çocuklar ise anneleriyle o evde tek başına kalmak zorunda kalıyorlardı. Ara sıra zalim olan muhtarla yüz yüze geliyorlardı. Bir keresinde anne, muhtardan ödünç yemek ve eşya almak için gittiğinde muhtar onu dövmüştü.

Yazar, bu tabloyu aşağıdaki cümlelerle nitelemektedir:

“Anne durumumuzu ona anlatmaya çalıştı ancak muhtar sopasını çıkartıp annemin üzerine gitmişti. Oradan geçen bir adam koşarak muhtarın elindeki sopayı tutmuş, annem de geri çekilmeye çalışmıştı. Ama o arada muhtar,

ayağıyla annemin karnına bir tekme vurdu. Annem ise tekmenin etkisiyle çamura düştü ve ağlamaya başladı” (Mina, 2021: 97).

Muhtar, onlara herhangi bir konuda yardım etmeyi reddetti. Sonrasında ise o, ailenin kendisine borçlarını ödemek ve babasının da kaçamayacağından emin olmak için Mina’nın ablasının kendi evinde hizmetçi olarak çalışmasını istedi.

Kışın soğuk günlerinde yaşam devam ederken anne zorluklar içinde mücadelesini sürdürüyordu. Mina’nın ablası ise orada hizmetçiliğe devam ediyordu. Babası ise uzak diyarlardan henüz dönmemişti. Yaşam böyle devam ederken ipek böceği mevsimi de geldi, çattı. Baba her zaman olduğu gibi hayal kırıklığı içinde eve dönmüştü. Ancak yaşanan mevsimden dolayı biraz daha umutluydu. Çünkü ipek böceği mevsimi, onlar için borçlarını ödeme ve kızı muhtardan kurtarmanın tek yolu olacaktı.

Yazar, hayattaki bu zıtlıkları şu cümlelerle ifade etmiştir:

“Uzun bir aradan sonra babam, büyük bir pişmanlık içinde eve dönmüştü. Ancak her zaman yaptığı gibi sanki hiçbir şey olmamış gibi sabahın erken saatlerinde uyanıp tarlaya gidiyordu. Babam, öğle saatlerinde bize: ‘İpek sezonu tek başına kurtuluşumuzu ve gidişimizi garantileyen en önemli zamandır.’ dedi. Yapılacak bir iş olsaydı babam zaten uzaklara gitmezdi. Ama şimdi yaz geldi ve gece gündüz tarlada çalışacağını söylüyordu. Biz de ona yardım edersek her şey yoluna girecekti. Muhtara borcunu ödeyip buradan gidecektik” (Mina, 2021:131).

Umut, bireylerin çok zor zamanlarda bile kötü giden şeylerin biteceğine, birçok şeyin yoluna gireceğine olan inancın korunmasıdır. Yani geleceğe olan inanç veya güven duygusudur. İyimserliğimizi kaybetmemizdir. Mina, bu ifadeler doğrultusunda bu duyguyu ele almış, insanın zor zamanlarda bile olsa yaşamdaki mücadeleden asla vazgeçilmemesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Şehir merkezinden kötü haberler gelene kadar İpek sezonu Mina ve ailesi için çok iyi geçti. İpek tüccarları her yıl aldıkları ipek miktarını bu sefer almamışlardı. Çünkü sentetik ipek ilk kez ortaya çıkmıştı ve bundan sonra beldedeki tüm ipek sezonlarını öldürecekti. Bir süre daha Mina ve ailesi o bahtsız ve sefil köyde kaldılar. Ancak babası bir gün Antakya’ya gitti ve orada belli bir süre ikamet etti. Daha sonra Antakya’nın Kırkağaç köyünde mal ve mülkü olan bir derebeyin evinde kendisine, kızı için de başka bir evde hizmetçilik etsin diye bir iş buldu.

Yazar, romanında bu konu hakkında şu cümleleri kaydetmektedir:

“Geceye doğru Kırkağaç köyüne vardık. Ablamın çalıştığı evin bitişiğinde kerpiçten yapılmış bir evde kaldık. Uyumadan önce ekmek ve yoğurt yedik. Nedense bu yoğurdun tadı damağımda kaldı. Belki tadı çok güzeldi belki de daha önce ona benzer lezzetli bir şey yememiştım veya çok acıktığımdan kaynaklanıyordu” (Mina, 2021: 197).

Sabah uyandıklarında anneleri onları derebeyin oturduğu iki katlı, beyaz taşlardan yapılmış güzel bir eve götürdü. Çocuklar evin çevresinde gezerken gözlerinin önüne büyük masmavi bir gölet çıkar ve çocuklar buna çok şaşırırlar. Annesi ve büyük ablası da derebeyin evinde hizmetçi olarak çalışıyordu. Zaman böyle ilginç ve güzel geçerken günlerden bir gün derebeyi, Mina’nın babasının ne ziraattan anladığını ne de bahçe işlerinden anladığını söyleyerek onlara kötü davranmaya başladı:

“Evin sahibi; şişko, kaba ve cimri biriydi. Daha önce mal ve mülkü yoktu. Onun sahip olduğu tüm araziler ve içinde çalışan çiftçiler ona miras kalmıştı. Kibirli bir insandı. Pantolon giyer, kafasında şapka, elinde bir kırbaçla sabahdan akşama kadar köyün içinde dolaşp insanlara hakaret ederdi. Biz de ondan çok korkuyorduk. Sesini bile duyduğumuzda kaçp bir yerlere saklanıyorduk” (Mina, 2021: 199).

Yazarın yukarıdaki ifadesine göre köydeki ev sahibi, psikolojik bağlamda insanları korkutup sindirmiş, onlarda haksızlığa karşı koyacak cesaret bırakmamıştır. Bu tablo bir taraftan köyün sosyolojik, bir taraftan ise köylülerin psikolojik yapısını sergilemektedir.

Bir süre sonra Kırkağaç köyünden Arsuz’da bulunan Büyük köye taşınırlar. Ancak iki kız kardeş şehirde kalıp hizmetçiliğe devam ederler. Bu fakir köyde de çok acılar çektiler. Kerpiçten yapılmış bir evleri dahi yoktu. Onlar, bu sefer bir incir ağacının altında yaşamlarını devam ettirmeye çalışıyorlardı. Bu sefer daha sefil ve yoksuldular. Açıkta kaldıkları için Mina ve kardeşleri sıtma hastalığına yakalanırlar. Mina’nın babası burada önce ayakkabı tamirciliğine başladı ve bu işten başta biraz para kazanmaya başladı ancak bu da uzun sürmedi. Annesi de bu berbat yerde uzun süre kaldığı için hastalığa yakalanır:

بقينا تحت شجرة التين على قارعه الطريق ثلاثة أشهر. تراب من تحتنا، وغبار من فوقنا، وباحة القرية، في الأصباح ملتقى قطعان القرية، واذ تمر القطعان على الدرب، تتشكل موجات عجاج تفنّفها الريح باتجاهنا فتعلق بأوراق الشجر وتنخل علينا غباراً كريهاً يغطي الفراش الراقدة عليه الوالدة بطبقه تشبه المسحوق القرميدي.

“Yolun ortasındaki incir ağacının altında üç ay kaldık. Altımızda toprak, üstümüzde toz vardı her zaman. Köyün avlusu, sürülerin buluştukları yerdi. Kaldığımız yer de buraya yakındı. Hayvanların kaldırdıkları toz bulutları

rüzgârın etkisiyle bizi buluyordu her zaman. Annemin yattığı yerin üstünde kırmızımsı ve iğrenç kokulu bir katman tuğla tozu oluşmuştu” (Mina, 2021: 213).

Bu köyde de yaşam şartları Mina ve ailesi için daha da kötü olmaya başladı. Babası, burayı da terk etti. İki kız kardeşi de hizmetçiliğe devam ediyordu. Annesi ise artık kalkamaz bir halde yatakta yatıyordu. Bir süre sonra babası, iki kızının çalıştığı yerden biraz borç para alarak eve döner. Köyde halka tatlısı yapıp satmaya başlar. Daha sonra içinde birçok dut ağacının bulunduğu bir bahçenin içinde bulunan kerpiç bir kulübeye taşınırlar. Buraya yakın dere beye ait büyük bir depo vardı. Bu depoda ise tahıllar bulunuyordu. Ayrıca buraya yakın iki ev daha vardı. Bir evde yaşlı bir kadın yaşıyordu, diğer evde ise Mina’nın babasının metresi olacak genç bir bayan yaşıyordu:

“Babam, Zenuba’yı hoş karşıladı. Artık onu iyi tanıyordu. Babamın geceleri içki ve sıra dışı bir yaşamla renklenmeye başladı. Kız, artık babamın sevgilisi olmuştu. Babam hayata ve aile sorumluluğuna karşı kayıtsız kaldı. Annem ise bu durum karşısında sürekli ağlıyordu. Ancak çok geçmeden Zenuba, annemin sevgisini kazanır ve bizim için de kibar bir teyze olur” (Mina, 2021: 249).

Mina ve ailesi, bu köyde üç yıl kalırlar. Zenuba ise bu zaman zarfında bunları hem maddi hem de manevi olarak destekler. Hasat zamanı Mina, Zenuba ile kalıyordu. Yaz aylarıyla birlikte iş artıyordu. Önce arpay sonrasında buğday hasadı geliyordu. Sonbahara doğru mısır hasadı başlıyordu, mısırdan sonra ise zeytin hasadı geliyordu. Bundan dolayı Mina ve ailesi, elde ettikleri yiyecekten dolayı kışın çok fazla zorlanmıyorlardı. Yaşam onlar için böyle giderken Mina’nın bir kız kardeşi daha oluyor. Ancak annesi bir ay sonra onun kör olduğunu anlıyor. Ancak kader sadece bununla yetinmedi. Tüm köy halkına yeni bir lanet geldi. Her şeyi yiyip tüketen çekirge sürüleri köye çöktü.

Yazar, her şeyi yiyip tüketen çekirge sürülerinin köye çöktüğünü aşağıdaki cümleler ile ifade etmiştir:

“Çekirgeler, sürüler halinde uçuyordu. Alçak bir bulut gibi gökyüzünde yayılıyorlardı. Arkalarından görünen güneşi bir örtü gibi kapatıyorlardı. Bir bahçeye kondukları zaman o bahçeyi kemirip bitiriyorlardı. Ben ise çekirge dalgasını, bahçemizde bulunan dut ağacının üzerine konarken gömüştüm. Bir saat sonra ağacın dalında tek bir yaprak bile kalmamıştı” (Mina, 2021: 276-277).

Çekirgelerin köye inmelerinden üç dört gün sonra muhtar, Mina ve ailesine tarlalara çıkıp çekirgelerle mücadele etmelerini emreder. Ancak Mina'nın babası, muhtara tarlaya tek başına gitmek istediğini söyler. Ama muhtar, bu teklifi reddeder. Bu tartışmadan birkaç gün sonra çekirgelerle mücadelede için bir grup asker, bir yüzbaşının önderliğinde köye gelir. Daha sonra köye gelen yüzbaşının, Mina'nın kız kardeşinin vaftiz babası olduğu anlaşılır. Yüzbaşı, muhtarın ve köyün ileri gelenlerinin Mina ve ailesine yaptıklarını öğrenir ve onları cezalandırır:

لقد أغاظته فعلة المختار معنا. ظل طوال بعد الظهر متجهماً، صامتاً، جالساً أو متكناً على الأرض في طرف ذلك البستان. وفي المساء عاد الى بيت المختار حيث تنزل مفرزته التي حلت محل الدرك. هناك حافظاً على صمته وجلس على الحصير فوق فراش مدوه له، فلما وضعوا الطبق وعليه العشاء، طلب ان يحضر المختار والهيئة الاختيارية و وجهاء القرية للحديث معهم، وحين أقبلوا وتجمعوا من حواليه، مد قدمه وركل طبق العشاء وقام الى المختار وصاح به، ثم صفعه مرة، وأخرى، وتناول السوط وانهاه به على الذين تدخلوا لإنقاذه، وطلب من العساكر أن يضعوا القيد في يديه ويحبسوه تمهيداً لسوقه في الصباح إلى السجن.

“Muhtarın bize karşı davranışları yüzbaşayı kızdırdı. Öğleden sonra bütün günü meyve bahçesinin kenarında oturarak ve sessizce bekleyerek geçirdi. Yüzbaşı, akşama doğru jandarmaların konuşlandığı muhtarın evine döndü. Ancak o, sessizce kendisine uzatılan minderin üzerine oturdu, muhtar ve köyün ileri gelenlerin gelip konuşmalarını istedi. Onlar geldiğinde yemek tabağını üzerine fırlattıktan sonra muhtara bağırıp çağırdı. Sonrasında ise defalarca tokat atıp onu kırbaçladı. Kendisine müdahale edenleri bile kırbaçlamaya çalıştı. Yüzbaşı, biraz zaman geçtikten sonra askerlerine muhtarı alıp hapishaneye götürmelerini söyledi” (Mina, 2021: 286).

Yazar, Mina ve ailesinin bu olaydan sonra sevindiğini, ancak muhtar ve köy halkının kendilerinden nefret edeceğinden korktukları için bu köyden ayrılmaya karar verdiklerini, Yüzbaşı'nın, Zenuba'ya zarar vermeye çalıştığı için köyden ayrılma kararını biraz ertelediklerini, bu süreçte Yüzbaşı ile köylüler arasındaki bazı hadiseler nedeniyle aralarının bozulduğunu, bu nedenle Yüzbaşı'nın bir süre sonra köyü terk ettiğini, Mina ve ailesinin köyde tek başına kaldıklarından korkmaya başladıklarını akıcı bir üslupla anlatmıştır. Burada romanda vurgulanmak istenen sosyolojik ve psikolojik boyutların öne çıktığı görülmektedir. Yazar, daha sonra köy halkının kış mevsimindeki sosyal ve ekonomik hayatını okuruna anlatmıştır:

Köye kış gelmişti ve ekonomik durum daha da kötüleşmişti. Köy halkı köyün merasında topladıkları otları pişirip yiyorlardı. Doğal olarak Mina ve ailesi de otları pişirip

yyordu. Ancak Mina'nın kaldıkları evin yanında dere beye ait bir depo bulunuyordu ve burada geçen yıldan kalma buğdaylar bulunuyordu. Bir gün Mina'nın babası, köylülerin depodan buğdayı aldıklarını fark eder. Ama derebeyin kendisinin aldığını ve ondan dolayı kendisini suçlayacağından korkar.

Yazar, bunu da şu şekilde nitelemiştir:

“Babam bir gün büyük deponun etrafında arpa, buğday ve mısır izlerini fark etti. Bunun üzerine izleri takip etti. Bu izlerin ölen yaşlı kadının evine kadar gittiğini fark etti. Hırsızlar, yaşlı kadının kaldığı kulübede saklanıp geceleyin depoya girerek ürünleri almışlardı. Bu durumu babam, Zenuba'ya bu durumu anlattı. Zenuba da babamdan şüphelenmeyeceklerini, evi ararlarsa dahi bir buğday tanesini bulamayacaklarını ve bunun için endişelenmeye gerek olmadığını söyledi. Ne var ki babam yine çok üzüldü annem ise çok korktu” (Mina, 2021: 300).

Derebeyi köye geldiğinde hırsızlık olaylarını öğrenir. Bunun üzerine bazı köylüleri ve Mina'nın babasını tutuklatıp işkence ettirir. Zenuba bile bu baskıdan işkence görür. Köylüler ile askerler arasında bazı olaylar meydana gelir. Askerler sopa ve tüfeklerle köylülere saldırır:

“Askerler köylülere saldırdı ve bazılarını gözaltına aldılar bazıları kaçmayı başardı bazıları da askerlerle çatıştı. Gece olunca köylüler, köyün avlusunda toplanmaya başladılar. Asker ve derebeyin etrafını sardılar” (Mina, 2021: 308).

Tüm bu yaşanmışlıklardan sonra Zenuba hem ezilen köylülerin intikamını almak hem de birkaç yıl önce kocasını öldüren dere beyden intikam almak için tahılların bulunduğu depoyu ateşe verir:

كانت تقف على حافة السطح، ممزقة الثياب، منفوشة الشعر، مقهقهة كجنية رهيبة أسطورية، والنار والدخان يتعالىان من حوالبيها، والذين تحت يصيحون بها أن تنزل، أن تلقي بنفسها قبل أن ينهار السقف بها، وهي ماضية في قهقهتها الهستيرية، رافعة بيدها زجاجة الكاز التي أشعلت بها النار، ترش ما تبقى منها على السطح والأرض والناس، بينما الخشب المشتعل يقطع ويتهاوى فيرتد الناس اتقاء لها.

“Zenuba, çatının kenarında duruyordu. Kıyafetleri yırtılmış, saçları dağınık haldeydi. Efsanevi bir peri gibi kıkırdıyordu. Etrafında ateş ve duman yükseliyordu. Aşağıda bulunan köylüler ise çatı yanmadan onun aşağıya inmesini istiyorlardı. Ancak o, histerik kahrkahasına devam ederek yanan gaz yağı şişesini elinde tutuyordu. Kalan gazı da çatının ve insanların üzerine

atıyordu. Her şey yanmaya başlamıştı. İnsanlar da korku içinde geri çekiliyorlardı” (Mina, 2021: 310).

Bu karışıklık içinde bir asker Zenuba’yı vurarak öldürür. Ertesi gün köye yeni bir müfreze asker gelip köyü işgal eder. Köyü birkaç gün kuşatırlar. Bu arada Mina’nın babasının hırsızlık yapmadığı anlaşılır. Daha sonra Mina’nın babası bir araba kiralayıp ailesini köyden alıp şehre götürür.

Romana dair verdiğimiz bilgilerden sonra şimdi de romanda geçen kadın karakterlerin rollerini analiz etmeye çalışalım:

4.3.2. Romandaki kadın rolleri

Tarih boyunca sosyolojik bir olgu olan roman, yazıldığı dönemde sosyal, siyasi, ekonomik gibi faktörlerden etkilenir. Bu tür faktörlerin değişmesine bağlı olarak romanın hem olay örgüsü hem de romanın karakterleri bu değişimlerden etkilenir. Hanna Mina’nın romanlarında da dönemin koşullarını, yaşamın gerçeğini ve değişen yaşam şartlarını bu rollerde görmek mümkündür. Aynı zamanda kadının hayattaki önemini ve yazarın onlara yüklediği farklı rolleri çokça görmek mümkündür.

Çalışmamıza konu edindiğimiz eserdeki başlıca kadın ve rolleri şunlardır:

4.3.2.1. Anne

Mina’nın annesi diğer anneler gibi şefkatli, fedakâr ve merhametli bir insandı. Mina’nın zorlu hayat hikâyesinin gerçek kahramanı asıl oydu. Annesi yetim olarak büyümüş, bir erkek ve iki kız kardeşi vardır. Ancak bir ablasını, bir süre sonra da erkek kardeşini de kaybetmiştir:

كانت أمي يتيمة الأبوين، تربت عند اقربائها في بلدة السويدية، على الشاطئ قرب أنطاكية.. وأختها الأكبر ضاعت في ((السفر بر)) وقيل انها تزوجت وعاشت في بلاد اليونان، وظلت أمي تسال عنها. وأخوها الاوسط الوحيد رزق الله، سيق أيام العثمانيين الى العسكرية في تركيا ومن ثم مات بالذبحة الصدرية.

“Annem yetimdi, Antakya yakınlarında bulunan Süveydiye kasabasında yaşayan akrabalarının yanında büyüdü. Ablası bir seferberlik esnasında kayboldu. Annem ise uzun süre onu sorup soruşturdu. Sadece Yunanistan’da yaşadığı ve evlendiği haberini almıştı. Ortanca erkek kardeşi Rızkullah ise Osmanlı imparatorluğu zamanında askere çağrıldı. Askerden sonra yakalandığı hastalıktan dolayı öldü” (Mina, 2021: 62-63).

Mina'nın annesi kardeşi öldükten sonra Mina'nın dayısının arkadaşı ile evlenir. Böylece onunla sefalet ve yabancılaşma yolculuğu başlar. Ancak annesi çektiği tüm yalnızlığa ve yoksulluğa rağmen her zaman şefkatli bir şekilde Mina ve kardeşlerine sarılır:

“O gecelerde annem eski bir çulun üzerinde oturuyordu. Etrafında üç kız kardeşim oturuyordu. Ancak ailenin tek ve en çok sevilen çocuğu olan ben, onun kucağında oturup başımı dizinin üzerine koyuyordum. O da bize her gece hikâyeler ve anılarını anlatıyordu. Bazen de beraber şarkı söylüyorduk” (Mina, 2021: 61-62).

Annesi Mina'yı doğurduktan sonra kendi sütünü satmak zorunda kalır. O, Mina'nın kız kardeşlerini doyurmak için her türlü fedakârlığı yapmaya hazır bir anneydi.

Yazar, bu durumu şu şekilde aktarmaktadır:

“Seni küçük kız kardeşinle birlikte evde bırakmak zorunda kaldım. Lazkiye'deki zengin bir ailenin oğlunu emzirmek için gittim. Senin sütünü satmak çok zoruma gitti ama baban çalışmak için gittiği yerlerden henüz dönmemişti. Ondan dolayı yiyecek bir şeyimiz de kalmamıştı. Sen de bebek olduğun için başka bir yerde hizmetçi olarak çalışamazdım. O yüzden seni beslemek için senin sütünün yarısını satmak zorunda kaldım” (Mina, 2021: 78).

Ayrıca Mina'nın babasının tüm sorumsuzluklarına ve umursamazlıklarına rağmen annesi sorumluluğunu bilen, ilgili bir insandı. İçinde bulundukları tüm zor şartlara rağmen ailenin sorumluluğunu en iyi şekilde yerine getiriyor, ailesini korumaya çalışıyordu:

“Annem, bir sabah babam gibi evi bırakıp açlığın yollarında yürüyebilirdi. Ama çocukları buradaydı. Onları hiçbir zaman yalnız bırakmazdı. Onlar olmadan da hiçbir yere gitmezdi. Oysa babam, bizi umursamadan uzaklara gitmeye karar veriyordu. Annem de onun gideceği zaman babamı kalması için ikna etmeye çalışıyordu. Ve ona şöyle diyordu: ‘Bize merhamet et, bizi yalnız bırakma.’ Ama babamın onu dinlediğinden şüphe ediyordu” (Mina, 2021: 84).

İfade edilen özelliklerin dışında Mina'nın annesi çok güçlü bir kadındı. Her zaman yalnız kaldığı ve onu koruyacak kimse olmadığı halde başı her zaman dikti. Muhtarın yanına gidip yardım istediğinde muhtar onu dövmüştü ama o, çocukları üzülmessin diye acısını gizlemişti.

Yazar, bu özellikleri şu cümlelerle dile getirmektedir:

كان حذائها الموحد بيدها، وكفها على موضع الضربة في بطنها، وتحت أقدامها مسامير، ومن حولها كلاب تهر.. جلست هي بين الحقول، على تخم لا يمر به أحد، هنا تستعيد شعورها بالحياة وبالزمن. وأنها لا تزال قادرة على

مواجهة الناس, وعلى تقبل الأذى واحتماله . ستحتمل المزيد في سبيل الذين هناك, في البيت الضائع بين الحقول. إنما عليها أن توارى كل شيء هنا تطمره في الأرض.

“Çamurlu ayakkabısı elindeydi. Ellerini darbe alan yere koymuştu. Yalın ayak yürüdüğü için ayaklarına birçok diken batmıştı. Çevresinde vahşi köpekler vardı. Kimsenin geçmediği bir tarlanın içinde oturdu. Yaşamı ve geçen zamanı zihninde tekrar tasavvur etmeye başladı. Tüm bunlara rağmen insanlarla yüzleşip onların kendisine çektiği acılara dayanacağını biliyordu. Tarlaların arasındaki kayıp evde olanlar için daha çok dayanmalıydı. Her şeyi buraya saklamalı ve toprağa gömmeliydi” (Mina, 2021: 98).

O, bunların dışında evlilik hayatında itaatkâr bir eştî. Hayatlarını zorlaştıran ve her zaman problem çıkaran bir kocayla birlikte yaşıyordu. Mina’nın babası her an sarhoş olacak ve herhangi bir yerde uyuyabilecek bir yapıya sahipti. Günlerce ortadan kaybolmasına rağmen Mina’nın annesi bir şey olmamış gibi onu sakince karşılıyordu.

Bunu yazar şu şekilde dile getirmiştir:

“Annem, uzun süredir onun yokluğunu ve yolculuğunda neler yaşadığını hiçbir zaman sormazdı. Eğer sormaya niyetlendiğinde babam hemen küfürler savururdu. Akşam olduğunda babam bize yolcuğu esnasında yaşadığı şeyleri anlatırdı. Ama bir şeyleri her zaman saklardı. Ancak annem, onun içip sarhoş olduğunu, yollarda kalıp uyuduğunu bilmesine rağmen susardı” (Mina, 2021: 105).

Mina’nın annesinin en önemli özelliklerinden birisi de sabırlı ve şükretmeyi bilen bir kadın olmasıydı. İpek böceği mevsiminin iyi geçmesi için çok emek verip günlerce bunun için sabretmiş, ipek böceği sezonu verimli geçince borçlarını ödeyecekleri paraları olacaktı. Ayrıca muhtarın yanında çalışan kız kardeşini alıp oralardan gideceklerdi:

“Babam dedi ki:

-Sabreden kazanır.

Annem ise:

-Biz de sabrettik, zor günlerdi ama biz yine de sabrettik. Ah, bir bilsen biz ne kadar sabrettik, dedi” (Mina, 2021: 147).

Mina’nın annesi affetmeyi bilen bir insandı. Dul kadının Mina’nın babasıyla olan ilişkisini bildiği halde susup onu bile anlamaya çalışırdı. Bir gün tarlada açlık ve susuzluktan baygın bir haldeyken dul kadın onu sırtına alıp eve kadar taşıdı, onunla ilgilendi. Bunun üzerine Mina’nın annesi dul kadının gerçeğini görüp onu affetti:

“Günahkâr olduğu söylenen o kadın beni kurtardı. Duyduğun her şeye inanma oğlum. Bunu sadece Allah bilir, yalnızca o görür ve yargılar. O dul kadının cennete girmesi için her gün dua ediyorum. O, günahkâr olsa bile. Ayrıca o hem cesur biri hem de güçlü bir biridir” (Mina, 2021: 176).

Mina’nın annesi, tüm yaşamı boyunca umudunu hiçbir zaman yitirmiyordu. Tüm zorluklara ve yalnız olmasına rağmen içinde umudunu daima diri tutuyordu:

كانت تقول لنا بأن والدكم سيرجع ولن يرحل بعد الآن. سيأتي الربيع، وتتفتح الأوراق، ويكتسي التوت بالخضرة، ونربي دود الحرير، وسيبارك الله لنا في موسم القز، الله رحيم يا أولاد، لا يتخلى عن عباده، وسنبيع الشرائق، ونسدد دين المختار ونرحل. سنعود إلى أعمامكم في اللاذقية وهناك نسكن بيتاً من حجر، ونعيش بين الناس، ونذهبون إلى المدرسة.

“Bize: Babanız geri dönecek ve bir daha bizi bırakıp gitmeyecek, bahar gelecek, yapraklar yeşerecek, ipek böceklerini yetiştireceğiz, Allah da bizlere o mevsimde bereket verecek. Çocuklar! Allah merhametlidir ve kullarını bırakmaz. Muhtarın borcunu ödeyip Lazkiye’de oturan amcalarınızın yanına gideceğiz. Orda taştan yapılmış bir evde yaşayacağız. Sizler de okula gideceksiniz” (Mina, 2021: 113) diyordu.

4.3.2.2. Kocası tarafında evden kovulan kadın

Bu kadın, Hanna Mina’nın evlerinin yanında bulunan bir evde yaşıyordu. Bir gece evde yalnızken bir grup hırsız tarafından cinsel saldırıya uğradı. Bu olay köy halkının arasında birçok dedikodunun oluşmasına neden oldu:

“Büyük bir tarlanın içinde yer alan o eve hırsızların girmiş olduklarını duydum. Köy halkı ise hırsızların ne evdeki ineği ne bir eşyayı alıp gittiklerini söylediler. Bize bu olayı anlatan akrabamızdan anladığım kadarıyla o kadın sadece cinsel saldırıya uğramıştı” (Mina, 2021: 100-101).

O dönemde toplum, kadını suçlayacak kadar cahil ve gelişmeye kapalıydı. O olaydan sonra kocası, kadını evden kovar ve çocuklarını dahi görmesine izin vermez. Bir gün o kadın tarlaya gelip çocuklarını görmek ister. Üstü başı yırtık, yalınayak bir şekilde etrafta dolaşan deli bir kadını andırıyordu.

Yazar, bunu şu şekilde dile getirmiştir:

مدت يدها إلى عبها وأخرجت ورقة مصرورة على حبات من القضاة الملبسة، ناولتني عدداً منها، واحتفظت بالباقي لأولادها. ترددت قبل أخذها. ولو أنها أرادت ملاطفتي أو تقبيلي لهربت. كان منظرها غريباً ليست مثل أمي ولا مثل قريبتنا. لم تأكل شيء تمددت ونامت على طرف الحقل، وأولادها لم يأتوا ثم مضت.

“Kadın elini cebine soktu. İçinde lokum olan bir bez parçasını çıkarıp bir kısmını bana vermeye çalıştı, bir kısmını ise çocuklarına vermek için sakladı. Ancak ben o lokumları almakta biraz tereddüt ettim. Beni sevmeye çalışsaydı herhalde oradan kaçardım. Çünkü görünüşü tuhaftı. Ne anneme ne akrabalarımın birine benziyordu. O gün hiçbir şey yemeden yolda uyuyakaldı. Çocukları da gelmeyince oradan ayrıldı” (Mina, 2021: 102-103).

4.3.2.3. Muhtarın eşi

O dönemdeki kadınlar gibi itaatkâr ve nazik bir bayandı. Muhtarın eşi olsa bile o, romandaki diğer kadınlar gibi baskı altına alınan bir eştı. Onunla ilgili yazarın şu ifadeleri örnek olarak verilebilir:

“Muhtarın karısı, nazikti ne var ki diğer kadınlar gibi zulme uğruyordu. Annem ise onda teselli buluyordu. Bazen ev işlerinde ona yardım ediyor ve ona hanımefendi diyordu. Ne yazık ki muhtarın eşi anneme hiçbir şey veremiyordu. Çünkü akşam vakti annem muhtarın evinden döndüğünde ilkin muhtarın dükkânına uğruyordu. Muhtar, bu şekilde evinden bir şeylerin çalınmadığından emin olmak istiyordu” (Mina, 2021: 110).

Mina'nın annesi muhtarın evinde birçok kez muhtarın zulmüne uğrar. Muhtarın karısı ise her seferinde ona yardım elini uzatır. Bazen Mina ve ailesine yemek veriyor bazen de manevi olarak onları destekliyordu. Çünkü o, şefkatli ve merhametli bir kadındı. Bununla ilgili yazarın şu cümleleri örnek olarak verilebilir:

امراة المختار قبلت أمي، وأمي بكت على صدر امراه المختار. ثم بكتا معاً، وكان بكاهما علينا، نحن الأطفال الجياع، في تلك الأمسية الباردة. أعطتنا زوجة المختار ما نأكل، وأعطينا، أيضاً، أن نرى أختنا. قبلتها الأم. وفرحنا.

“Muhtarın eşi annemi öpünce annem de ona sarılıp ağladı. Sonra birlikte ağlamaya başladılar. Onların ağlayışları o soğuk akşamda biz aç çocuklar içindi. O gece muhtarın eşi bize yiyecek bir şeyler, ablamızı da görmemize fırsat verdi. Annem onu tekrar öptü ve biz o gece mutlu olmuştuk” (Mina, 2021: 166-167).

4.3.2.4. Dul kadın

Yazar, bu kadının, Mina ve ailesinin Süveydiye’de bulunan köyün yakınındaki bir evde yaşadığını, çok güzel ve çekici bir kadın olduğundan köyde yaşayan erkeklerin onun için yarıştığını aşağıdaki şekilde belirtmektedir:

“Cüretkâr ve güzel bir kadındı. Aynı zamanda kötü bir üne sahipti. Eteğini beline dolayarak güzel kristal baldırını ortaya çıkarıyordu. Bunu erkekleri heyecanlandırmak için yapıyordu” (Mina, 2021: 159-160).

Yazar, yukarıdaki ifadelerde olduğu gibikimi romanlarda cinsellik sorununu dile getirmiş, onu yapan karakteri “kötü bir üne sahip” diye niteleyerek, davranışın yanlışlığını okurlarına ihsas etmeye çalışmıştır, dememiz mümkündür.

Dul kadının, Mina ve ailesinin o köyde kaldıkları sürece Mina’nın babasıyla ilişkisi olur. Bu da bazen Mina’nın annesini rahatsız eder. Ancak yaşamın zorluklarına karşı yalnız kaldığı için bunu zamanla kabul etmek zorunda kalır. Yazar bunu şu dizelerle aktarmaktadır:

كان أبي يسكر ويعشق. و أشيع ان امرأة أرملة في الجوار كانت عشيقته, وأنه نafs عليها ابن قريتنا, وتضارباً ذات ليلة في الحقل , وأن الجروح في وجهه كانت من أثر ذلك لا من السقطة التي زعم أنه سقطها في حفرة عند أحد التخوم. ويخيل اليه ان أمي كانت تلاحظ ذلك وتتشاجر معه لأجله.

“Babam içip içip sarhoş oluyordu. Bir süre sonra köyde dedikodu çıktı. Babamın yakınımızda oturan dul bir kadınla ilişkisinin olduğunu söylediler. Babam, bu kadın için köydeki bir adamla kavga etmişti. Yüzündeki yaralar ise bir çukura düştüğünden dolayı değil o adamla kavga ettiğindendi. Annem de bunu fark etmiş ve babamla her zaman tartışıyordu” (Mina, 2021: 134).

Mina’nın babası, bu ilişkiden dolayı köyü bırakıp gitmek ister. Ancak dul kadın onun orada kalması için onu ikna eder. Fakat bir süre sonra Mina’nın babası oradan ayrılıp gider. Bunun üzerine o dul kadın Mina’nın ailesine yardım eder. Onlara yiyecek ve içecek getirir. Zamanla Mina’nın annesiyle olan ilişkisi bir arkadaşlığa döner. Mina’nın annesi eserde geçen şu ifadelerle bu durumu dile getirmektedir:

“Bir gün ben ormanda baygın bir haldeyken dul kadın beni sırtına alıp evine götürdü. Ateşi yakıp kıyafetlerimi değiştirdi. Bana sıcak bir içecek verdi. Yağmur yağarken tek başına dışarı çıkıp seni bana getirdi. Bize yemek verdi ve bizi ölümden kurtardı” (Mina, 2021: 177-179).

4.3.2.5. Zenuba

Zenuba, orta yaşlarında, esmer bir kadındır. O, Mina ve ailesinin kaldığı yere yakın bir kulübede kalmaktadır. Eşinin öldürülmesi ve çocuğunun da bir hastalıktan dolayı ölmesiyle hayatı bir zindana dönmüştür. Hayatındaki bu olumsuzlukları unutmak için çoğu zaman içki içiyordu. O sarhoşken köyün erkekleri tarafından taciz ediliyordu. Böyle bir durumdayken etrafına küfürler savuruyordu:

Mina, bu tabloyu şu şekilde canlandırmaktadır:

عندما وصلنا كانت زنوبة تضحك. كانت متمددة على الأرض الموحلة وهي تضحك. حسبناها مجنونة لأننا، حتى ذلك الوقت، لم نكن قد رأينا امرأة سكرى. وكان الذين ضاجعوها قد هربوا، وبقي الذين جاؤوا للنجدة، أو الذين تظاهروا بذلك عندما اقترب الوالد بفانوسه وعصاه. وهي كانت تغني، وتضحك، وتتلفظ بكلمات بذينة جداً.

“Biz köye vardığımızda Zenuba, çamurlu yerde yatıyor, gülüyordu. Onun deli olduğunu zannettik. Çünkü o zamana kadar sarhoş bir kadın görmemiştik. Babam elindeki sopayla yaklaştığında oradaki tacizci bazı erkekler kaçmıştı bazıları da ona yardım ediyormuş gibi davranmışlardı. Zenuba, o an gülmeye, şarkı söylemeye ve etrafa küfürler etmeye başlamıştı” (Mina, 2021: 238).

Zenuba, o günden sonra Mina’nın evlerine sık sık gelmeye başlar. Mina ve ailesi de onun artık babasının metresi olduğunu anlarlar. Fahişe olmasına rağmen Mina ve ailesi babasının da emriyle ona iyi davranmak zorunda kalırlar:

“Annem, Zenuba’ya kaba davrandığı için daha sonra pişmanlık duydu. Çünkü ilkin onun bize zarar verebileceğinden korkmuştu. Babama bunu hem anlatmış hem gülmüştü. Sonra ise onun zavallı bir kadın olduğunu ve komşumuz olarak ona nazik davranmamız gerektiğini söyledi” (Mina, 2021: 247).

Zenuba, nazik, iyi kalpli bir kadındı. Elinde bir şey varsa Mina ve ailesiyle paylaşırdı. Kendi bahçesinde onların bir şeyler dikmesine izin verir. Mina’nın babası uzaklara gittiği zaman geceleri onların evlerinin önünde nöbet bile tutar, herhangi bir kişinin oraya yanaşmasına izin vermezdi. Buna dair yazarın şu ifadelerine şahit oluyoruz:

“Babam, para kazanmak için şehre gitmişti. Zenubya anneme gelerek korkmaması gerektiğini ve bana güvenebileceğini söyledi. O gelene kadar her şekilde bize yardımcı olacaktı. Ancak annem onun söylediği şeylere pek inanmamıştı. Zenuba ise hiçbir şekilde içmeyeceğini, evi korumak için evin eşiğinde yatacağını bile söyledi. Gerçekten Zenuba söylediği her şeyi yerine getirdi. Güçlü ve güvenilir olduğunu kanıtladı” (Mina, 2021: 255).

Yazar Hanna, burada çevrede kötü bilinen bir kimseden de iyi davranışların kaynaklanabileceğini, yardımsever olabileceğini, onun toplumun dışına itilmemesi gerektiğini vurgulamaya çalışmıştır.

Zenuba, Mina ve ailesine yardım etmekle kalmıyor köy halkına da elinden geldiğince yarım etmeye çalışıyordu. Zenuba, komşusu olan yaşlı kadının ölmesi üzerine onu yıkayıp kaldırır. Bunun karşılığında hiçbir şey almaz ve yaşlı kadına ait olan tüm eşyayı köy halkına dağıtır. Zenuba'nın bu fedakârlığını yazar cümlelerle dile getirmektedir:

“Yaşlı kadının kaldığı kulübeden gelen kokuları fark ettiğini bize anlattı. Köy halkı çok korktu. Yaşlı kadını yıkamadan gömeceklerdi. Ancak Zenuba, buna razı olmadı ve yaşlı kadını kendisi yıkadı. Cenazeden sonra köyün Şeyhi, Zenuba'nın iyi olan her şeyi hak ettiğini söyledi ve yaşlı kadından kalan yatağı almasını söyledi. Ancak Zenuba, cenazeden sonra yaşlı kadından kalan eşyadan hiçbir şeyi almadı. Her şeyi köy halkına dağıttı” (Mina, 2021: 299).

Zenuba, Mina'nın babasıyla tanışmadan önce hep içiyordu. Onunla tanıştıktan sonra artık içmemeye başladı. Erkeklerle olan ilişkilerine çekidüzen verdi ve Mina'nın babasıyla olan ilişkisine sadık kalmaya çalıştı. Hatta yüzbaşı onu rahatsız etmeye çalıştığında bile Zenuba onu reddetmiş, ondan kaçmıştı. Buna dair yazarın şu ifadelerine şahit oluyoruz:

وعلمنا من الفلاحين أنهم تراكضوا على أصوات استغاثة حادة مزقت سكون الليل، فحملوا أسلحتهم وعصيهم وهرعوا باتجاه الصوت، وهناك رأوا السرجان يحاول اغتصاب زنوبة. كان قد كسر النافذة ودخل. كسر لها لأن زنوبة رفضت ان تفتح له الباب. وبعد ذلك فتحت الباب تحاول الهرب فلقق بها، وأدركها عند الشجرة، لكنها لم تتمكن من نفسها ولم تستسلم، وعندما أدركهما الفلاحون سحب السرجان مسدسه مهدداً من يقترب منه، ثم توارى مستتبهاً الظلمة في الحقول المجاورة.

“Köylüler sopa ve silahlarını alıp gecenin sessizliğini bozan keskin sese doğru koşmaya başladılar. Orada yüzbaşının Zenuba'yı rahatsız etmeye çalıştığını öğrendik. Zenuba yüzbaşını reddettiği için o, pencereyi kırıp eve girmeye çabalamış ve ona saldırmaya çalışmıştı. Zenuba ise kapıyı açıp kaçmaya çalışmış, Yüzbaşı ise ağacın yanında onu yakalamıştı. Ancak o, yüzbaşıya teslim olmamış, köylüler de onlara yetişince yüzbaşı silahıyla onları tehdit etmiş, sonra karanlığa karışıp oradan kaçmıştı” (Mina, 2021: 292-293).

Zenuba, toplum içinde güçlü ve cesur bir kadın olarak biliniyordu. Derebeyi, köy halkına eziyet ettiğinde Zenuba, onların intikamını almak için derebeye ait buğday deposunu yakar.

Dünya edebiyatında buna benzer karakterlerin olduğu, bu karakterlerin zorbalığa ve haksızlığa başkaldırdığı görülmüştür. Yazar, bu eserinde evrensel nitelikte olan bir temayı ele almış, bu tür problemlerin ortak olduğunu vurgulamaya çalışmıştır. Mina, bu durumu şu ifadelerle dile getirmiştir:

“Zenuba, deponun çatısında durmuştu. Alevler her tarafa yayılmıştı. Köylüler de onun aşağıya inmesini istiyordu. Ancak o, elinde tuttuğu gaz yağı şişesiyle etrafa yağ püskürtmeye devam ediyordu” (Mina, 2021: 310).

Romandaki kadın kahramanların rollerini vurguladıktan sonra şimdi de romanın erkek kahramanlarının rollerini analiz etmeye çalışalım.

4.3.3. Romandaki erkek rolleri

Yer, kişi, zaman ve olaylar edebi metinlerin temel taşlarını oluşturan önemli öğelerdir. Yazar, yaşamdaki farklı kareleri kurgulamaya çalışırken bu öğelerden faydalanmaya çalışır. Yazarın kurgulamaya çalıştığı olay ve olgular da karakterler aracılığıyla bu unsurlarla birlikte ilerler. Bu eserde karakterler kadın olabileceği gibi erkek de olabilir. Hanna Mina’nın eserlerinde erkeklerin, kadınlar kadar olmasa da varlıklarını önemli bir ölçüde hissettirdikleri görülmektedir. Çalışmamıza konu olan eserdeki başlıca erkek ve rolleri şunlardır:

4.3.3.1. Baba

Romanın en önemli karakterlerinden birisidir. Romanı okurken onun çok sayıda olumsuz özelliğinin yanı sıra olumlu taraflarının da olduğu görülmektedir. Onun en belirgin belirgin olumsuz özellikleri ilgisizlik, sorumsuzluk, içgüdülere teslim olma ve sarhoşluktur. Yaşamdaki riskleri hesaplamayan, ölümden korkmayan ve macerayı seven bir insandır. İş hayatında da başarısız olacağını bile bile maceraperest ve başını her zaman belaya sokan bir karakterdir.

Bu konuda yazarın şu cümleleri örnek olarak verilebilir:

“Kocam, Süveydiye’ye dönerken haydutlar yolunu kesip onu ölümlle tehdit edip mallarını aldılar. Ancak o, ölümü düşünmeden dağlarda ve yollarda korkmadan kalabilen biriydi. Sanki evdeymiş gibi ormanın derinliklerinde canavarlara aldırmandan uyuyordu. Onunla yola çıkanlar hep böyle anlatıyorlardı. Ben onu böyle biliyordum. Ben de bununla ilgili tavsiyelerde bulundum. Ancak o, ikna olmuş gibi görünüyordu sadece” (Mina, 2021: 75).

Baba, seyahati seven biriydi. Ne zaman evin ekonomik durumu zorlaşsa evi bırakıp uzaklara gidiyordu. Bir hafta belki de daha fazla bir süre bizleri açlık ve korku içinde bırakıyordu. Biz de her zaman onun eve döneceğini ve yiyecek bir şeyler getireceğini umut ediyorduk.

Yazar, bu durumu aşağıdaki tabloyla canlandırmıştır:

صار يغيب أسبوعاً، اثنين، وأحياناً شهراً بكامله، ويعود وراء حماره، وفي السحارتين بيض وقمح وذرة وشعير وتبغ. وفي جيبه قليل من المال، فيبيع بعض ما جاء به، ويشتري بضاعة جديدة، ويرحل بعد استراحة قصيرة، نذوق فيها هناءة الطمانينة لوجوده بيننا...

“Bir iki hafta veya bir ay ortadan kayboluyordu. Daha sonra eve bir eşekle dönüyordu. Eşegin her iki tarafına yumurta, buğday, mısır, arpa ve tütün yükleyip getiriyordu. Ayrıca cebinde biraz parası bulunuyordu. Getirdiği malların bir kısmını satıyor, onların yerine yeni mal alıyordu. Babam, aramızda kaldığı sürede huzur buluyorduk. Ancak kısa bir dinlenmeden sonra tekrar gidiyordu” (Mina, 2021: 93).

Her baba gibi onun da iyi tarafları vardı. Bazen sakin kalabiliyor, bazen ailesinden uzak kaldığında pişmanlık duyuyordu. Ailesine döndüğünde baba olarak ailesine koca olarak da karısına karşı sorumluluklarını yerine getirmeye çalışıyordu.

Yazar, bu tabloyu şu şekilde dile getirmiştir:

“Babam, merak edip konuşmayan, yiyecek ve giyecek sormayan, korku duygusunu yitiren ve ölümle yüzleşmekten korkmayan biriydi. Olanlar hakkında pişmanlık duyan ve tereddütle geçen gecenin ardından yeni bir işe başlamak için sabah erkenden kalktı. Bir baba ve kocanın sahip olduğu sorumlulukları yerine getirmeye çalışıyordu” (Mina, 2021: 105-106).

Hanna Mina’nın babası bazen işinde becerikli, duyarlı ve gayretli biriydi. İpek böceği mevsiminde hep beraber yoğun bir şekilde çalışıyorlardı. Aile olarak çalışıp köyün dışında da bir hayatın olduğunu ve ona kavuşmak için hayal kuruyorlardı:

“İpek böceği yetiştirme sırasında babamız bize bazı talimatlar verirdi. Biz de o talimatlara uymaya çalışıyorduk. O günlerde babamın bilinçli biri olduğunu gördük” (Mina, 2021: 139).

Hanna Mina’nın babası çok inatçı ve herhangi bir yer ve zamanda her an kavgaya hazır bir tipti. Muhtarı ciddiye almıyor ve onu kışkırtıyordu. Hatta muhtarın bilgisi dışında ipek böceği sezonunda ipeği satıp parayı zevkleri için harcayacağını söyleyip duruyordu:

قال المختار:

-كلوا وتنعموا، الملك لنا والخيرات لكم!

قال الوالد:

-الملك والخيرات وكل شيء لكم يا خواجة، لكن عين الانسان لا تشبعها إلا حفنة تراب!

-لا تكن وقحاً.. ما هكذا يتكلم المراجع مع معلمه.

- حين يكون المعلم مثل حضرتك، يكون المراجع مثلي! أم تظن أننا عبيدك ؟ أنت غلطان يا مختار...

“Muhtar:

-Yiyin, tadını çıkartın. Mülk bizim, hayır da sizin.

Baba:

-Mülk de sizin hayır da sizin, muhtarım! Ama insanın gözü ancak bir avuç toprak doyurabilir.

-Saygısızlık etme. Çiftçi, ağasıya böyle konuşamaz!

-Ağa sizin gibi biri olunca çiftçi de ancak benim gibi olur. Yoksa köle olduğumuzu mu sanıyorsunuz, yanıyorsunuz, muhtar!

-Sen zaten her şeyi yapabilecek bir insansın. İpek böceğini satın tatlı da alırsın, başka şeyler de alırsın.

-Canımın istediği her şeyi alırım. Ama içkiyi her şeyden önce alırım” (Mina, 2021: 144-145).

Hanna Mina’nın babası tepkisini kontrol edemeyen sinirli bir insandır. Bu yüzden ev halkına küfredip durur. Hatta bir keresinde Mina’nın annesiyle kavga edip onu döver:

“-Annem ağlayarak: ‘Ne oldu, Rabbim? Neden yüzünü bizden çevirdin?’ dedi.

-Babam bağırarak: ‘Çünkü dualarınla başını ağrıttın. Sus! Diğer insanların başına ne geliyorsa bizim başımıza da o geliyor.

-Biz buralarda yabancıyız ve buradan gitmek istiyoruz. Kızımızı da muhtarda hizmetçi olarak bırakıp gidemeyiz.

-Buyurun, bu işleri sen hallet. İster muhtara git ve bunları söyle ister tüccarlara gidip onların mahsulleri almaları için ikna et.

-Ben bir kadını. Bu işler erkeklerin işidir.

-Ama ben de erkek değilim. Senin gibi bir kadını.

-Zaten tüm yaşam boyunca böyleydin.

-Hayatım boyunca mı? Ah köpeğin kızı, senin zamanında kadın oldum. Al sana...” (Mina, 2021: 149).

Hanna Mina’nın babası hayatı boyunca ailesine ve karısına karşı dürüst davranmamış, karısını birçok kadınla aldatmıştı: Önce eşinin amcasının kızıyla onu

aldatmıştı. Derken dul kadınla, sonra Zenuba’yla daha sonrasında ise önüne gelen birçok kadınla aldatmıştı:

“O dul kadın beni evin arka tarafına götürüp cebimi kuru üzümle doldurdu. Beni bir sıranın üzerine oturttu. O kadın evin arka tarafına geçti, babam da onun peşinden gitti. Sonra ben bazı sesler ve fısıltılar duydum” (Mina, 2021: 163).

4.3.3.2. Rızkullah dayı

Hanna Mina’nın iki teyzesi bir de dayısı vardı. Dayısı Osmanlı döneminde askerliğini yapmak için Mersin’e gitmiş. Cesaret ve erkekliğiyle nam salmıştı.

Yazar, dayısının karakterini özlü bir iki cümleyle şöyle canlandırmıştır:

“Oğlum, dayın yiğit bir erkekti. Hikâyelerdeki gibi eğlenceli, cömert ve cesur bir insandı. Herkes onu seviyordu. Ölüm bile onu seviyordu ki bizden alıp götürdü” (Mina, 2021, s. 63).

Mina’nın dayısı, o dönemde fakir, yetim, hasta insanlara yardım eden iyi kalpli bir insandı. Onların her türlü ihtiyaçlarını gidermeye gayret ederdi:

كان يأخذ تعييناً من الخبز للصغار، وإذا رأى امرأة أو فتاة، مقصرة في ركشها يعود من أول الصفوف ويركش معها حتى تلحق غيرها. كان طبيباً ومرهوباً، وكان يحمل الخبز، ويوزعه بيديه على اليتامى والمرضى .
“Ekmekler dağıtıldığında çocuklara herkesten önce bir parça onlara verirdi. Tarlada bir kadının işe yetişmeyeceğini gördüğünde ona yardım edip öne gelmesine çaba sarf ederdi. İyi kalpli bir bireydi. Elleriyle ekmek taşıyor, onları yetimlere ve hastalara dağıtıyordu” (Mina, 2021: 66).

Mina’nın dayısı, gücüyle tanınan, haksızlık karşısında susmayan, zalime karşı korkusuzca göğüs gerebilen, yapılan kötülüğün hesabını sorabilen ve aile fertlerini her türlü haksızlığa karşı koruyabilen bir insandı:

“Dayınız yaşamış olsaydı dünyanın öbür ucunda da olsa bize gelirdi. Bu zalim muhtarın insafına kaldığımızı duysaydı her şeyi bırakıp gelir ve bu zalim muhtarı terbiye ederdi. Bana derdi ki, sen muhtarın dükkânına git ve benim burada olduğumu söyleme. Ben de senin peşinden gelirim. Seni tanıımıyormuşum gibi yaparım. Dükkânın kapısında dur. Sana söylediği küfrün aynısını sen de ona söyle. O, sana elini kaldırırsa ben de ona hesabını sorarım” (Mina, 2021: 111).

Haksızlık karşısında susan dilsiz şeytandır, hadisinin taşıdığı anlama paralel olarak Mina da eserinde bu duyguyu ele almış, okuyucunun duygularına tercüman olmuş, insanlar arasındaki haklı haksız durum karşısında ne yapılması gerektiğini vurgulamaya çalışmaktadır.

4.3.3.3. Muhtar

Muhtar, Mina ve ailesi üzerinde büyük etkiye sahip bir karakterdir. Aynı zamanda onların yaşamlarını etkilemiş bir birisidir. Berbat kişiliğinin yanı sıra görüntüsü de kötü olan bir insandır.

Yazar, muhtara ait betimlemeyi şu şekilde dile getirmektedir:

“Muhtarı hiç görmedik. Annemin söylediğine göre tek gözü gören kötü bir insandı. İkinci gözü ise camdandı. O kadar korkutucuydu ki rüyalarımıza çıkacak gibiydi. Onun sesini duyduğumuzda hem kaçar hem ağlardık” (Mina, 2021: 111).

Muhtarın en belirgin özelliklerinden biri de feodal olmasıydı. Çiftçilerin yoksulluğunu ve açlıklarını arttırmaya çalışan, onların emeği üzerinden para toplayan kötü niyetli birisiydi:

قال لها مهدداً:

-هرب زوجك؟

-لم يهرب يا مختارنا ذهب ليسترزق.

-كذابة .. هرب زوجك ليأكل أموالي يا أولاد الكلب ! أشفقت عليكم فسلمتكم البستان والبيت. فتحت لكم حساباً في الدكان، وبعد شهو يهرب زوجك، يتركك أنت ! ماذا أفعل بك أنت؟ من يسدد الدين؟ وموسم القز؟ اسمعي! تعرفين من أنا؟ أنا اللوشية.. أستطيع حبسك في هذا البيت. أستطيع شنقك على التوتة مثل كلبة بلا أصحاب.. وعند الاقتضاء أبيع أولادك.

“-Onu tehdit ederek:

-Kocan kaçtı.

-Muhtarımız, kocam kaçmadı! Ekmeğini kazanmak için gitti.

-Yalancısın. Kocan, paramı yemek için kaçtı. Sizi it enikleri! Size merhamet ettim, bir bahçe ve bir ev verdim. Dükkânımda size bir hesap açtım ancak kocan birkaç ay sonra kaçıp seni burada bıraktı. Seni ne yapacağım? Borcunuzu kim ödeyecek? Peki, ipek sezonu? Beni iyice dinle. Kim olduğumu biliyor musun? Ben devlet adamıyım. Seni bu eve kilitleyebilirim. Seni bu dut ağacına sahibi olmayan bir köpek gibi asabilirim. Gerekğinde çocuklarını bile satabilirim” (Mina, 2021: 109).

Muhtar, kadın erkek ayrımı yapmayan, toprağın, paranın ve hatta köylülerin sahibi olma hakkını kendinde gören, son derece adaletsiz bir insandır.

Ağalık sisteminin temel özelliklerini sürekli vurgulayan yazar, dönem insan ve toplumun içinde yer aldığı durumu tüm çıplaklığıyla anlatmaktadır. Bunu da şu örnekle somutlaştırmaktadır:

“-Kızım henüz çocuk yaşta. İnsanlara hizmet edemez.

-Biz kimseye benzemeyiz. Ben herkesten farklıyım.

-Sizin başımızın üstünde yeri var. Ama kızım henüz küçük.

-Ey köpeğin kızı! Yüzüme mi havlıyorsun? Kızını bize getirip hizmet etmesini istiyorum ama sen bunu reddediyorsun. Havada olan burnunu kıracağım. Seni ve çocuklarını yanıma alacağım ve hepiniz bize hizmet edeceksiniz” (Mina, 2021: 120).

Muhtar, otoriter ve son derece zalim bir kişiliği bünyesinde taşıyan birisidir. Eşi bile onun bu zalimliğinden ürküp çoğu zaman susan bir kişidir:

“Durmadan ağlıyor ve bağırıyordum kapı açılıncaya kadar vurmaya devam ettim. Sonra da muhtarın eşinin kollarına buldum. O da benim gibi ağlıyordu. Beni dükkândan uzak bir yere götürdü ve şöyle dedi: sana ve çocuklarına bir şeyler vermek istiyorum ama cesaret edemiyorum” (Mina, 2021: 123).

Muhtar, halkı sömüren bir birisidir. Kendisine ait topraklarda çalışan herkes, onun gözünde birer köledir:

كنا نقطف القز ونعبنه في أكياس نسلمها إلى المختار, فيزنها ويعطينا من الأربعة واحداً, و من هذا الواحد يسدد دينه, فإذا فضل لنا شيء أعطانا, وإلا فتح, في دفتره الجديد صفحة دين جديدة باسمنا.

“İpek mevsiminde ipeği torbalara doldurup muhtara teslim etmemiz gerekiyordu. Muhtar onları tarttıktan sonra ancak dörtte birini bize veriyordu. Bu dörtte birini bile borçlarımızdan dolayı geri alıyordu. Ondan geriye bir şey kalırsa ancak bize veriyordu. Aksi halde adımıza defterinde yeni bir borç sayfası açardı” (Mina, 2021: 142).

Ağalık sistemi, toprak sahibi olmakla birlikte toprakta çalıştırdığı insan toplulukları üzerinde de hak sahibi olmayı ifade eder. Günümüzde bu sistem yaygınlığını kaybetse de varlığını kısmen devam ettirmektedir. Yazarın dile getirdiği temanın o dönemde toplumun en önemli sorunlardan biri olduğu görülmektedir.

Muhtar, gelişen olaylara ve güç merkezlerine göre güç merkezlerine göre renk değiştiren birisidir.

Yazar, güç karşısında değişen kişiliği şu cümlelerle ifade etmiştir:

“Fransızlar, Suriye topraklarını aldıklarında çok sevindi. Fransız müsteşarı geldiği zaman birçok ağayla onu karşılamak için merkeze gitti. Hatta Fransız parasının sesinin bile Osmanlı parasının çıkardığı sestten daha güzel olduğunu söyledi” (Mina, 2021: 168).

4.3.3.4. İbrahim dayı

Roman karakterlerinden birisi de İbrahim Dayı’dır. O, Hana Mina’nın annesinin dayısıdır. Güçlü ve etkili bir kişiliğe sahiptir. Tüm insanlara yardım etme isteğini taşıyan İbrahim Dayı, kadınlara ve çocuklara karşı şefkatli davranan bir insandır. Eşkıya olduğu söylenmesine rağmen zayıf insanların haklarını kazanmaları için onlara her zaman yardım etmiştir.

Yazar, burada İbrahim Dayı’nın dilinden onu şu şekilde tanıtmıştır:

“İnsanlar, yanıma gelip şikâyetlerini dile getiriyorlardı: İbrahim Dayı! Yolun ortasında bizi soydular. Üzerimizde elbiselerimizden başka bir şey bırakmadılar. Bu arada kadınlar ve çocuklar ağlıyordu. Bazıları da kucağıma atlıyordu. Ben de onları soyanların yanına gidip onlardan hesap soruyordum” (Mina, 2021: 89).

Türk edebiyatında da birçok toplumcu yazarın (Kemal Tahir, Yaşar Kemal...) işlediği konulardan biri olan eşkıyalık, Mina tarafından da ele alınmıştır. O, belli bir dönemin temel konularından birine ışık tutmakla birlikte yaşadığımız coğrafyaların ortak temalarından birini dile getirerek bunu kanıtlamaktadır.

İbrahim Dayı, zalimin karşısına korkusuzca çıkan, fakirin haklarını koruyan, vicdanına göre hareket eden ve başkalarının parasını yemeyen asil bir insandır.

Bu durum yazar tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

“İbrahim Dayı, adamı çağırdı. Annemi işaret ederek bu kadını tanıyor musun? Sana söylemeyi unutmuş olabilir. Ama bu benim yeğenimdir. Başımız üstünde yeri var onun. Hak sahibi hakkını alır. Hem mahkeme var hem ağa var. O zaman bizimle ağanın yanına gel ve arazinin sahibi olduğunu kanıtlayan belgeleri getir. Yoksa elini oradan çek. Hakkın varsa mahkemeye zaten gerek yok. Biz bu köyün insanlarıyız, birbirimizi tanıyoruz. Yetimin malı yenilmez. Ayıptır. Araziyi bize vereceksin, bundan başka bir şey kabul etmeyiz” (Mina, 2021: 91-92).

İbrahim Dayı, muhtarın zulmüne, kötülüklerine ve baskılarına bile karşı gelebilen cesur bir kişiliktir:

المختار بكل قسوته وجبروته خاف منه. مع إنه لم يشتم ولم يضرب, بل إنه لم يرفع صوته بادئ الامر. يوم ذهبنا لأجل الأرض, قرفص في الباحة والجفت في حضنه وقال للحارس بلطف: (سلم على الخواجة إلياس وقل له جننا لنطوب البنت..) والمختار عندما رآه تعوذ بالله, ولم يخرج إليه. ثم أرسل ابنه يطالب بالدين. فقال الخال عندئذ اذن بصوت عال: (يا خواجة إلياس! الصغيرة بنت أختي وأنا كفيلها.. اتركها تذهب مع أهلها وارهنى محلها).

“Muhtar, tüm baskı, zulüm ve zorbalığa rağmen dayıdan korktu. Hâlbuki dayı ne küfretti ne onu dövdü. Hatta başta sesini bile yükseltmedi. Araziye gittik. Orada tüfeğini kucağına alıp bekledi. Sonra orada bulunan bekçiye: İlyas Ağa'ya selamlarımı ve kızı almaya geldiğimizi söyle. Muhtar onu görünce korktu ve evden dışarı çıkmadı. Sonra çocuğunu dayıya gönderip öncelikle borçlarını ödemelerini istedi. Bunun üzerine dayı bağırmaya başladı: Yeğenimin kızını ailesine gönderin ve beni de onun yerine alın” (Mina, 2021: 194).

4.3.3.5. Yüzbaşı

Roman karakterlerinden bir diğeri de yüzbaşı'dır. Yüzbaşı, romanın son sayfalarında yer alan bir karakterdir. Mina'nın kız kardeşinin vaftiz babasıdır. Kendi konumunu insanlara karşı kullanabilen biridir. Köy halkı tarafından zulmüyle tanınmıştır.

Yazar, onun karakteristik özelliklerini şu şekilde nitelemiştir:

“Bir akşam bir müfrezesinin köye geldiğini duyduk. Onlar, çekirge istilasını kontrol altına almak için muhtarın evine misafir oldular. Bu müfrezenin başında ise İskenderun'dan gelen bir yüzbaşı bulunuyordu. Katı kalpli, kimseye merhamet etmeyen biriydi. Çevre köylerden onun hakkında abartılı haberler, dedikodular geliyordu” (Mina, 2021: 279-280).

O, zalim biri olarak tanındığı halde Mina'nın ailesine yardım elini uzatmıştı. O dönemde zavallı aileye merhamet etmeyen muhtarın karşısına var gücüyle karşı çıkan bir kişi olmuştur:

لا تظنوا أنني أتقوى بثيابي ورتبتي.. ها أنا بدون رتبة (ومد يده فمزق شارة السرجان) والرجل بينكم يواجهنني.. مختاركم هذا عديم الشفقة, تقوى على رجل غريب بينكم فلم يرحم زوجته المريضة وابنته الضريرة وعائلته المشردة. ساقهم جميعاً إلى المكافحة, لكن عائلته هو, صاحب الأملاك, وعائلاتكم أنتم الأعضاء الوجهاء وأصحاب الأملاك, ظلت في البيوت, والدرك تغاضوا... أنا لا أتغاضى, ومن الصباح ستخرج عائلاتكم إلى المكافحة.

Yazar burada, aslında zıtları gündeme getirmiş, kötü diye öne çıkan karakterlerde bile zamanla iyi davranışların sadır olabileceğini, haksızlık karşısında köpüreceğini dile getirmiştir.

İşte Yüzbaşı'nın dediklerinden bazı örnekler:

“Sanmayın ki elbisemle, rütbemle güçlüyüm. İşte rütbesizim. (Elini uzatıp kendi rozetini yırttı). Aranızda bir babayiğit varsa karşıma çıksın. Duydum ki, bu merhametsiz muhtarınız, aranızdaki kimsesiz bir adamı, hasta karısını ve kör kızını çekirgeyle mücadeleye göndermiş. Ama muhtarın ailesini, siz ileri gelenlerin ve mülk sahiplerinin ailelerini evde bıraktınız. Jandarmalar ise bunu görmezden gelmiş. Ama ben bunu görmezden gelmeyeceğim. Sabah olur olmaz ailelerinizle çekirge mücadelesi için dışarı çıkacaksınız” (Mina, 2021: 287).

Köy halkının başına gelebilecek belaları umursamayan, inatçı ve saldırgan bir insandı. Bazen sessizliği bile onun gücünün göstergesi olmuştur:

“Babam, yüzbaşıya inanıyordu. Çünkü onun inatçı, cesur, sessiz biri olduğunu biliyordu. Bazen ne yaptığını söyler bazen söylemiyordu. Biz olmasaydık tüm köye zarar verebilecek biriydi” (Mina, 2021: 295).

4.3.3.6. Derebeyi

Derebeyi, yüzbaşı gibi romanın sonlarına doğru yer alabilen bir karakterdir. Köy halkını korkutan, otoriter biri olarak tanınmıştır. Köyün tüm arazilerine ve mahsullerine sahip olan biridir. Ambardaki mahsullerin çalındığı zaman tüm köy halkını zalimce cezalandırmıştır:

“Askerler, ikinci vakti geldiler. Ambarı muayene edip deftere yazdılar. Babamı ve bazı çiftçileri gözaltına aldılar. Yaşlı adamın kulübesini de kilitlediler. Bir süre sonra adamları teker teker çağırıp bazı sorular sordular. Sonra da askerler sopalarla onlara saldırıyor, çiftçiler ise yalvarıyordu. Ama onlar dövmeye devam ediyorlardı. Derebeyi ise oturup onları izliyordu. Bu yetmiyormuş gibi çavuşun kulağına bir şeyler fısıldıyordu. Çavuş adamlarına bağırıp vurun, ruhlarından başka bir şey bırakmayın. İsterseniz bunu da dikkate almayın. Canınız cehenneme... İtiraf etmeseler onların hepsini öldüreceğim diye bağırıyordu” (Mina, 2021: 305).

4.4. Bakaya Suvar Romanı'nın Sosyolojik Açıdan Analizi

4.4.1. Sosyal romanı oluşturan faktörler

Sosyal roman, toplumda meydana gelen olayları ve toplumdaki insanların hayatlarını konu edinen romanlardır. Bu roman türünde genellikle sınıfsal çatışmalar, ihtilaller, yoksulluk, çaresizlik, köyden şehre veya şehirden köye yapılan göçler, gelenek ve görenekler, kişi ve çevre unsurları gibi temel konular ele alınır. Ayrıca bu tür romanlar, bireyi ve toplumları derinden etkileyen siyasi, sosyal, toplumsal, gelenek ve görenekler gibi unsurların anlatıldığı roman türüdür.

Hanna Mina Bakaya Suvar adlı romanında yukarıda ifade ettiğimiz unsurların dışında kişi ve çevre koşullarını da dikkate alarak kendi devrinin temel özelliklerini yansıtmış, ele aldığı bölgeyi gelenek ve görenekleriyle (gerçekçi bir bakış açısıyla gözlemlemiş) birlikte ele almış ve bunları yer yer eleştirisel bir gözle değerlendirmiştir.

Bakara Suvar adlı romanda *göç, yoksulluk, cehalet, toplumsal sınıflar ve bunlar arasındaki çatışmalar, korku* gibi sosyal romanların temel unsurları olan öğeler ele alınacaktır:

4.4.1.1. Göç

Göç kavramı, birey, grup veya herhangi bir toplumun ülke içinde veya ülkenin sınırları dışına yaptığı ve belli bir süreye dayanmaksızın gerçekleşen nüfus hareketleridir (Özkan, 2019: 128) olarak tanımlanırken Türkçe Sözlükte “Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret” (Türkçe Sözlük, 2005: 769) olarak ifade edilmiştir.

Birey ve toplumlar, tarihin akışı içerisinde birçok farklı nedenden dolayı bulundukları alanları terk edip başka diyarlara göç etmişlerdir. Bu da insanların hayatlarında birtakım değişimlerin meydana gelmesine neden olmuştur. Özellikle ekonomik, siyasi, sosyal gibi nedenler, insanların göç hareketlerinin temel nedenleri arasında sayılmaktadır (Ekici ve Tuncel, 2016: 9-13).

Hanna Mina'nın Bakaya Suvar adlı eserinde göç, göçün oluşmasının nedenleri ve göçün onlar üzerinde bıraktığı etkiler ve bunun sonucu olarak onların içinde bulundukları durum ile ilgili birçok örneğe rastlanmaktadır.

Aşağıdaki cümleler, onu ifade etmektedir:

بعد فشل رحلة الوالد مع صديقه, ودخوله المستشفى, أوصى الأطباء بفترة نقاهة في إحدى القرى. وكان للأم أقرباء وقطعة أرض صغيرة في بلدة السويدية فقرّر الوالد أن ينزح إليها.

“Babam, arkadaşının yaptığı iş başarısızlıkla sonuçlanınca babamı hastaneye kaldırdık. Doktorlar, köyde bir süre kalması gerektiğini bize söyledi. Annemin de Suveydiye kasabasında akrabaları ve küçük bir arsası vardı. Babam da oraya taşınmaya karar verdi” (Mina, 2021: 79).

“Bizler çalışmak için Kırkağaç köyüne taşındık. Babamın bu arazi sahibiyle nasıl tanıştığını bilmiyorum ama bu adamla kaybedeceği bir anlaşmaya imza attığını ve bu bununla onun kölesi olduğumuzu anladık. Bizden önce bu köye gelen kız kardeşimiz ise ona hizmetçilik yapacaktı” (Mina, 2021: 182).

“Annemin dayısı muhtarla kavga ettikten sonra annem sabah olunca birkaç eşyamızı topladı. Babam ise bir merkebi getirerek eşyalarımızı yükledik. Dayının getirdiği eşeğe ise ben bindim. Köyden merkeze vardık. Orada bir araba kiralayarak İskenderun’a gittik” (Mina, 2021: 195).

وظلت القرية محاصرة عدة أيام, رجع خلالها والدنا من المدينة, لأنه لم تثبت عليه السرقة ولا الاشتراك في الفتنة, ومن دخوله البيت أعلن أننا سنرحل, أتى بعربة من المدينة, وفي وسط هذه العربة وضعنا أمتعتنا القليلة, وتجمعنا فوقها حول الأم وانطلقنا.

“Köy birkaç gün boyunca kuşatma altında kaldı. Bu sırada babamız hırsızlıktan ya da isyana karışmaktan suçlu bulunmadı. Eve döner dönmez ise buradan gideceğimizi söyledi. Şehirden bir araba getirerek eşyalarımızı bunun üzerine koyduk. Annemin yanında oturarak yola çıktık” (Mina, 2021: 311).

4.4.1.2. Yoksulluk

Bu kavram, her ne kadar az gelişmiş ülkelerin temel sorunu diye bilinse de gelişmiş ülkelerin de en önemli sorunu olabilmektedir. Uzun bir süreden beri toplumlarda görülen yoksulluk, 20. yüzyılın sonlarına doğru yaşanan ekonomik, siyasal, toplumsal gibi derin krizlerden dolayı daha da yaygınlaşmıştır (Gündüz, 2006: 34).

Kavramsal olarak yoksulluk sözcüğü ilk olarak 1870 yılında İngiltere’de eğitim müdürlüklüleri tarafından yapılan çalışmalara dayandırılmakla birlikte bu kavram, ilk olarak Seeborn Rowntree (ö.1954) tarafından 1901 yılında tanımlanmıştır. Ona göre yoksulluk, insanların almış oldukları ücretlerin alt seviyedeki yiyecek, giyim benzeri ihtiyaçlarını karşılamaması durumudur. Yoksulluğun en önemli nedenleri arasında ekonomik büyüme ve gelir dağılımının eşitsizliği olsa da demografik faktörler, işgücü

piyasaları, dışsal faktörler gibi etkenler yoksulluğun oluşmasına neden olan temel faktörlerdir (Yaşar ve Taşar, 2019: 120-123).

Bakaya Suvar adlı eserde, Mina ve ailesi, çoğu zaman derin bir yoksullukla mücadele etmek zorunda kalır. Yoksulluk temasının çokça işlenmesinin ana nedeni ise Mina'nın çocukken bunu yaşaması ve yoksulluğun onda derin izler bırakmasıdır. Ondan dolayı eserin birçok noktasında yoksulluk ve sonuçları işlenmektedir:

كنت مضطرة إلى تركك في البيت, عند أخوتك الصغيرات, والذهاب إلى ناس أغنياء في اللاذقية, لأرضع ابنهم الذي من عمرك. لقد عز علي أن أبيع غذائك... ولكن والدك كان غائباً في إحدى رحلاته, ولم يكن لدينا ما نأكله, ولا أستطيع أن أعمل خادمة وأنت رضيع, فاضطرت لكي أغذيك بأن أبيع نصف غذائك.

“Seni küçük kız kardeşinle evde bırakmak zorunda kaldım. Lazkiye'deki zengin bir ailenin oğlunu emzirmek için gittim. Senin sütünü satmak çok zoruma gitti ama baban çalışmak için gittiği yerlerden henüz dönmemişti. Ondan dolayı yiyecek bir şeyimiz kalmamıştı. Sen de bebek olduğun için başka bir yerde hizmetçi olarak çalışamazdım. O yüzden seni beslemek için senin sütünün yarısını satmak zorunda kaldım” (Mina, 2021: 78).

“Babam ile annem, bitkin bir şekilde eve döndüler ve bir köşeye uzandılar. Annem, büyük bir buğday yığını elediğini ve sırtı kırılıncaya, avuçlarının içi iltihaplanıp sarı kabarcıklarla doluncaya kadar onu durmadan elediğini söyledi. Diğer gün de o haldeyken gidip muhtarın evini temizleyecekti” (Mina, 2021: 83).

“Muhtar, ekmek yapmamız için bize ne mısır ne de arpa verdi. Annem de artık tüm küçük takılarını sattı ve onlarla bizi bir süreliğine besledi. Hatta geçinmemiz için bazı tabak ve eşyaları ipotek karşılığında vermişti. Bundan sonra artık ne satacak ne ipotek edeceğimiz bir eşyamız kalmıştı. Muhtar ise borç defterini kalıcı olarak kapattı. Bizim yalvarışlarımız ve açıklamalarımızın hiçbir faydası kalmamıştı” (Mina, 2021: 116).

“Çiftçiler, ekinlerini teslim ettikten sonra başları öne eğik olarak eve döndüler. Muhtar hem defteri hem dükkânı kapattı. Artık ne bir tane mısır ne bir tane arpa ne bir damla yağ ne gaz yağı verecekti. Yollar erkek, kadın ve çocuklarla doluydu. Onların üstü başı toz içindeydi. Pejmürde ve yalınayaktılar. Hepsinden tehlikesi çaresizlerdi” (Mina, 2021: 158).

مضينا إلى غدير قريب, وفي يد الأم والأختين سكاكين, وشرعن, ثلاثتهن, باقتلاع عشبة الحميضة التي جمعنا منها مقداراً كافياً, وعدنا إلى البيت فغسلتها الأم, وفرمتها ونحن نتحلق حولها. ولم نبرح الموقد الذي تسلقها عليه

حتى استوت وسكبتها لنا في صحن كبيرو اكلناه. هذه الوجبة الحشوية كانت خدعة غذائية بانسة خلفت حزة في أسناننا وغثياناً في نفوسنا وإسهالاً. بلغ حد المرض برغم الملح الذي أكثرته منه الأم.

“Bir derenin yanına gittik. Annem ve iki kız kardeşim ellerindeki bıçaklarla kuzukulağı otunu kesmeye başladılar. Belli bir topladıktan sonra eve döndük. Annem ise onu doğrayıp kaydattı. Biz de ocağın etrafında dönüyorduk. Yemek pişene kadar ocağın etrafında durmadan döndük. Annem büyük bir tabağa yemeği koydu ve biz de onu yedik. Yemeğe annem tuz atmasına rağmen dişlerimizde ezik oluştu. Midelerimizi bozduk. Aslında bu, berbat bir yemeğin azizliği idi” (Mina, 2021: 173).

“Birkaç eşyamızı yol kenarındaki bir incir ağacının altına taşıdık. Sessizlik, çaresizlik ve dayanışma içinde eşyalarımızı düzenledik. Annem, gelip geçenlerin nazarından bizi korumak için babama bir çarşaf verip onu incir ağacına asmasını söyledi. Açıkta ve yol kenarında uyumak aşağılayıcıydı” (Mina, 2021: 210).

مع الشتاء لم يعد في القرية ما يؤكل. حتى العشب الذي نبت على حوافي المياه بعد نكبة الجراد اقتلعوه وأكلوه, ودكان القرية أغلقت, والدجاج الذي يجمع بيضه بحرص وعناية ليس من يبادل عليه بأي صنف من الحبوب, واللحم الذي هو نادر في الأصل لم يعد من أثر له, ولم يذبح أحد ذبيحة ولا وفى نذراً.

“Kışın gelmesiyle köyde yiyecek hiçbir şey kalmamıştı. Çekirge felaketinden sonra su kenarlarında yetişen otlar bile insanlar tarafından sökülüp yenilmişti. Köydeki dükkân da kapatılmıştı. Dolayısıyla yumurtaları tahılla değiştirecek kimse kalmamıştı. Başta az olan etin de izi kalmamıştı. Kimse kurban kesmemiş, adak adayacak kimse de kalmamıştı” (Mina, 2021: 298).

4.4.1.3. Cehalet

Cehalet, herhangi bir alanla ilgili olarak bilginin olmadığını veya bir inancın bilgi olduğuna duyulan yanlış inançlar için kullanılan bir kavram (Elmacı, 2023, s. 122) olmakla birlikte cehl kavramı da cehalet kavramını karşılayan bir sözcüktür. Bilgi sahibi olmamak, haberi olmamak, akılsızca hareket etmek gibi anlamlarda kullanılmaktadır. Ayrıca toplum içindeki davranış kurallarına uymamak, bilgi sahibi olmadan işlenen fiil anlamlarında da kullanılan bir kavramdır. Bu kavram, dini kaynaklarda ise genel olarak ilim ve hikmet sözcüklerinin karşıt anlamlısı olarak ifade edilmiştir (Gider, 2023: 521).

Bakaya Suvar adlı eserde Mina, içinde bulunduğu toplumsal yapının bilgidен yoksun olduğunu, insanların hayatın birçok alanıyla ilgili yeterli deneyim ve bilgiye sahip

olmadığını karakterlerin gözüyle okuyucuya aktarmaktadır. Çalışmaya konu olan eserde cehalet ile ilgili olarak ele alınan örnekler şu şekildedir:

“Kızamık hastalığı yıllarca sürdü. Vücudumuzda kronikleşen hastalıklar bıraktı. Biz o köydeyken okaliptus ağacı bulunmadığı gibi tedavisi de yoktu. Köylülerin bu hastalık için kullandıkları ilaç sadece idrardı. İdrarımızı içtik. Evet, maalesef bu oldu. Bir bardağa idrarımızı yapar, temizlenmesi için açık havada bırakır ve sabah olduğunda onu içerdim. Tadı iğrençti. Bunun için de içmeyi reddediyordum ve ağlıyordum. Annem ise her seferinde içmem için bana yalvarıyordu” (Mina, 2021: 212).

Yazar, çaresizlik içinde kıvranan ve tıbbî imkânlardan yoksun insanların, tedavi olma uğruna idrarlarını içme mecburiyetini dile getirmesi, sosyal romanların kesitlerinden bir boyutu içermektedir.

وحين كبرت، دهش معلم في المدرسة الابتدائية، لأن تاريخ ولادتي المسجل في الأحوال المدنية هو 1911 وقال لي وهو يمسخ على رأسي: هذا غير ممكن يا صغيري، أنت في هذه السن أكبر مني ! عندما عدت مساء إلى البيت سألت والدي فلم يجبني. كان لا يقرأ ولا يكتب. العائلة كلها لا تقرأ ولا تكتب، وكذلك الحي. وقد قام المختار شبه الأمي بعد ولادتي بعشرة أعوام، بتسجيل العائلة لأول مرة في دائرة الأحوال المدنية في مدينة اسكندرونة التي انتقلنا إليها.

“İlkokula gittiğim zaman öğretmenim hayretler içinde kaldı. Çünkü nüfusa kayıtlı doğum tarihim 1911 idi. Öğretmenim başımı okşayarak bunun mümkün olmadığını, bu şekilde kendisinden daha büyük olduğunu söyledi. Ben akşam eve döndüğümde bunu babama sordum ancak cevap veremedi. Çünkü okuması ve yazması yoktu. Aslında ailenin tamamı okuma yazma bilmiyordu. Hatta mahallemizdeki insanlar da bilmiyordu. Yazma ve okumayı az bilen muhtar bile benim doğumumdan on yıl sonra taşındığımız İskenderun’da bizim aileyi medeni durum dairesine ilk kez kaydetmişti” (Mina, 2021: 58).

“Çiftçiler, babama annemin bel ağrısını gidermek için orayı silahla vurmaya tavsiye ettiler. Babam da bunu kabul etti. Günlerden bir gün öğleden sonra kutlama yapıldı. Çiftçilerle birlikte uzun sakallı ve elinde büyük bir tespih olan bir hoca geldi. Annemi yatağından kaldırdılar ve onlardan biri bir bastonun üzerine çıkıp yatağın etrafında bir şeyler mırıldanarak döndü. Omuzunda ise barutla dolu bir av tüfeği asılıydı. Annemin belini ayakları kısa olan bir masaya bağladılar. O masayı yemek için kullanıyorduk. Hoca masaya ateş etti. Ondan

sonra bir tavuğu haşlayıp suyunu anneme içirdik. Annem ise uyudu ve terledi” (Mina, 2021: 233).

كانت الوالدة في الفراش, وإلى جانبها قماط فيه قطعة لحم حمراء, كشفت لنا عن وجهها وقالت: اختكم ! قالتها وقبلتني. زاد حبها لي وإشفاقها علي. كانت ترجو أن يكون لي أخ فخاب رجاؤها, ولم تكن أختنا الطفلة قد أذنبت بحق أحد, ولكن الوالدين استقبلاها كمذنبة .

“Annem yataktaydı, yanında ise bir bezin içinde kırmızı et parçası vardı. Bize yüzünü göstererek kız kardeşiniz olduğunu söyledi. Sonra beni öptü. Bana olan sevgisi ve şefkati arttı. Bir erkek kardeşimin olacağını umuyordu. Ama hayal kırıklığına uğradı. Küçük kız kardeşim günahsızdı. Ama babam ve annem onu bir günahkâr gibi karşıladılar” (Mina, 2021: 274-275).

4.4.1.4. Toplumsal sınıflar ve sınıf çatışması

Sosyal bağlamdaki romanların ele aldığı sorunlardan bir tanesi de toplumsal sınıfların özellikleri ve çatışmalarıdır.

Modern toplumlarda işçiler, sermaye sahipleri ve toprak sahipleri üç büyük sınıfa oluşturmuştur. Bu sınıfların gelir ve gelir kaynaklarının ayrı olması, bu sınıfları meydana getiren en önemli nedenlerdendir. Sınıfları oluşturan bireyler de ücret, kar ve toprak gelirlerini kullanarak yaşamını sürdürmeye çalışan toplumsal gruptur (Özer, 1968: 281-282).

Hanna da romanlarında söz konusu sınıfları, hedeflerini, toplumdaki statülerini, aralarındaki dayanışmayı, işverenlere yönelik tutum ve davranışlarını ele almış, incelemiş, analiz etmiştir. Onun yaşadığı süreçte Suriye’deki egemen sosyalist rejimin etkilerinin varlığı göz ardı edilemez.

Birçok insan ve topluluğun birbirine uymayan ihtiyaç ve çıkarlarına dayanan çatışma kavramı, toplumun hemen hemen tüm katmanlarında varlığını tarih boyunca sürdürmüş ve sürdürmeye devam etmektedir. Bunun temelinde ise dinsel ve etnik çatışmalar, cinsiyet farklılıklar, sınıfsal arası kavgalar gibi faktörler toplumsal problemlere yol açan en önemli nedenlerdir. Bunların içinde sorunlara neden olan en yaygın unsur ise finansal kaynaklara dayanan çatışmalardır. Başka bir deyişle ekonomi üzerine yaşanan bu kavgalar, en önemli nedenler arasında yer almaktadır. Karl Marx ve Marksizmle yıllar boyunca özdeşleşen çatışma teorisini Marx, tarihin gelişim motoru olarak tanımlamıştır. Bu anlam ve işlevde meydana gelen çatışma, toplumsal yapının kurulmasında ve sürdürülmesinde temel bir işleve sahip olmuştur (Akdağ, 2020: 5233).

Çalışmamıza konu edindiğimiz eserde toplumsal sınıflar ve sınıf çatışması ile ilgili olarak ele alınan örnekler şu şekildedir:

“-Seni bu eve kilitleyebilirim. Seni dut ağacına bir köpek gibi asabilirim. Gerekğinde çocuklarını bile satabilirim.

-Muhtarım! Çocuklarımın suçu nedir? Haksız yere bize hakaret etmeyin, biz iyi insanlarız, kimsenin de hakkını yemeyiz.

-Hakkımı kimse yiyemez.

-İmkânımız olsa da yemeyiz. Kocam namuslu biridir. Ben de iffetli bir kadını.

-Kocan köpek oğlu köpektir. Sen ise dolandırıcısın. Kaçmak için yazın gelmesini bekliyorsun. Niyetinizi biliyorum” (Mina, 2021: 109).

Yukarıdaki ifadeler, her ne kadar galiz hakaret ve sövgü sadedinde olsa da yazar, sosyal ve toplumsal realiteden kopmamış, yeri geldikçe sokak kültüründen de söz etmiştir. Hanna’nın romanlarındaki üslup ve içerikleri dikkate alındığında onu, Türkiye’deki Aziz Nesin (ö.1995) ile kıyaslamak mümkündür.

Yazar, sosyal sınıfları gündeme getirdiği aşağıdaki cümlelerde ise efendi-hizmetçi gerçeğini dile getirmiş, zengin sınıfın yoksul sınıfa yönelik bakış açısını vurgulamıştır:

وفور وصولنا انتقلت الأم للخدمة في بيت السيد, وكذلك الأخت الكبرى التي كانت عند المختار, وبقينا أنا وأختي الصغيره في البيت. كان لا يسمح لنا بالصعود إلى بيت السيد في الطابق الثاني, ولا باللعب مع أولاده, وكنا نرى السيدة في الشرفة وتحدثنا الأم عنها من حين لآخر. كنت أفكر. ماذا هناك في الطابق الأعلى؟ وكيف يعيش الذين فوق؟ ولماذا الأغنياء بيض الأجسام كلهم مثل زوجة السيد.

“Biz efendinin evine varır varmaz annem ve ablam onun evine hizmetçi olarak çalışmaya başladılar. Ben ve kız kardeşim, Efendi’nin ikinci kattaki evine çıkmamıza izin verilmiyordu. Onların çocuklarıyla oynamamıza izin verilmiyordu. Efendi’nin hanımını ancak balkondan görebiliyorduk. Annem zaman zaman bize ondan bahsederdi. Ben de bazen o ikinci katta ne var diye düşünüyor bazen zenginlerin tenleri bu Efendi’nin hanımınki gibi neden beyaz olduğunu düşünüyordum” (Mina, 2021: 200).

Gözaltına alınan ve az önce darp edilen çiftçi şunları söyledi:

“-Ben depoyu soydum. Size diyorum ki ben çaldım ve sizden korkmuyorum. Çonları çocuklarıma yedirdim. İstediginizi yapın.

-Ne istersek onu mu yapalım? Değil mi? Bekle sen köpeğin oğlu. Kim olduğumu biliyorsun.

Başka bir çiftçi bağırarak:

-Kim olduğunu biliyoruz. Bir hükümetin evladı olduğun için bize gözdağı mı veriyorsun? Ben senin yerinde olsaydım...

Çavuş adamlarına bağırarak bu köpeği tutuklayın. Herkesi tutuklayın, dedi” (Mina, 2021: 308).

4.4.1.5. Korku

İnsanın doğasında mevcut olan, kimi zaman bastırılan kimi zaman ortaya çıkan beşerî özelliklerden biri de korku sendromudur.

İnsanlık tarihinin başlangıcından beri var olan, birey ve toplumların sahip oldukları en güçlü duygulardan birisidir. İnsanların yaşadıkları olaylar sonucunda korkudan kaynaklı ortaya birbirinden farklı birçok tepkisel davranış ortaya çıkar. Ayrıca herhangi bir korku ve tehlike anında bireyi canlı tutan ve bu duygu sayesinde bireyin kendine özgü savunma mekanizmaları geliştirmesini sağlayan önemli duygularından biri de yine korkudur. Bunun en önemli nedenlerinden biri de bireyin ve toplumların hayatta kalma ve ona tutunma isteğidir. İnsanoğlu tarih boyunca sel, kıtlık, yok olma, yangın, düşman saldırıları, işsizlik, iftiraya uğrama gibi birçok korkuyla tanışmış ve buna benzer birçok kurkuyla da yaşamını sürdürmek zorunda kalmaktadır (Türk, 2019, s. 62). Çünkü bu, tüm tehlike ve durumla karşılaşan insanın vermiş olduğu bir tepkidir. Bunun neticesinde insanlar doğal olarak karşılaştıkları buna benzer durumlarda ya ondan kendilerini korumaya ya da kaçınmaya çalışmışlardır (Gençöz, 1998: 10).

Çalışmaya konu olan eserde korku ile ilgili olarak ele alınan örnekleri şu şekilde tasnif etmek mümkündür:

“-Hayatınızda bir hırsız gördünüz mü?

-Hırsız, çocukları çalar. O yüzden onu görmememiz gerekiyor.

-Hırsız nasıl olabilir?

Sonra hayallerimizde bir şeyler kurgulardık. Sözler değil de korku yarattı bunları: Siyah ve büyük bir bıyık, kalın dudaklar, kıvrıkcık saçların altında büyük kulaklar ve uzun biri... Bu, karanlıkta ve gelecek kış gecelerinde peşimizi bırakmayacaktı” (Mina, 2021: 86).

لم يكن بيتنا بيتاً. كان أشبه بخيمة في قفر, ومن كل الأطراف تعصف بها الرياح , ومن كل الأنحاء تندفع إليها قطعان الذئاب, ويحوم اللصوص حولها, والأم وأطفالها تحت رحمة هذا الكابوس. كان الصراخ لا يفيد, لا أحد يسمع,

فالصوت يخنقه الرعب والريح, فإذا منا لا يبقى من الأم إلا عينان خافتان, تدوران, أبداً على الجدران, وأذنان منصتتان.

“Evimiz ev değildi. Rüzgârların estiği, her taraftan kurt sürülerinin evimize doğru uluduğu, etrafında hırsızların dolaştığı bir çöldeki çadır gibiydi. Annem ve çocukları ise bu kâbusun insafına kalmıştı. Çılgınlık işe yaramıyor, kimse sesimizi duymuyordu. Sesimiz korkudan ve rüzgârdan boğulmuştu. Biz uyuduğumuzda geriye annemin korkudan fal taşı gibi açılan gözleri ve etrafı dinleyen kulakları kalmıştı” (Mina, 2021: 97).

“Bir gün çocuklar arasında ölümle ilgili geçen bir konuşma beni çok korkuttu. Büyük bir kız bize annesinin öldüğünü söyledi. Hasta olduğu için ölmüştü. Onu öptüğünde annesi taş gibi soğuktu. Ben de çocukları bırakıp annemin yanına koştum. Önce elini sonra alnını öptüm. O da beni öptü. Benden çocukların yanına dönüp oynamamı istedi. Ama ben onu reddettim. Onun sessiz kalıp bir daha konuşamayacağından dolayı onu reddettim. Annemi bıraktığımda o kızın annesinin vücudu gibi soğuyacaktı” (Mina, 2021: 219).

Yukarıdaki ifade ve ibarelerden anlaşıldığı üzere yazar, bir çocuğun psikolojisi ile çevreyi gözlemlemiş, iç dünyasını cümlelere dökmüş, ölüm gibi ayrılığın insanlar üzerindeki etkisinin sosyal ve toplumsal bir panoramasını çizmiştir.

4.5. Sirâ’u İmraeteyn/İki Kadının Mücadelesi Romanı’nın Politik Açıdan İncelenmesi

Roman, yaşamdaki gerçeklikten esinlendiği gibi onu alıp kurgulayan bir sanat dalıdır. Bundan dolayı romanlardaki gerçeklikle insanların yaşadıkları yaşam birbirinin aynısı olmayabilir. Çünkü romancı, gerçek yaşamı alıp kendi ruh dünyasında yeniden oluşturarak okuyucusuna sunar. Dünya edebiyatındaki bu türün ilk örneklerini François Rabelais vermiştir. Modern anlamdaki romanın ilk örneğini ise Cervantes, Don Kişot adlı eseriyle vermiştir. Bununla birlikte romandaki konularda dönem ve yüzyıllara birçok farklılıklar görülmekle birlikte 19. yüzyılda Avrupa’da özgürlükçü yaşamı konu edinen bir tür olarak gelişimi sürdürmüştür. 20. yüzyıla gelindiğinde ise toplumsal gerçekçi romanların çağlarına ayna tutmakla yetinmeyip onu değiştirmek için romanın bir araç olarak kullanıldığı görülmektedir. Yani roman yaşamdaki birçok olayı yansıttığı gibi siyasal olayları da yansıtan bir sanat dalı olmuştur.

Siyasa sözcüğü kökenbilimsel olarak Yunanca politeia (kent, devlet, hükümet, siyasal düzen, anayasa) ve polites (yurttaş); Latince politeia „res publica anlamlarına

gelecek şekillerde kullanılmıştır. Bu sözcük ayrıca insanların bir arada yaşadığı toplumsal ve kentsel ortamlarda insanların hayatını belli bir düzende ilerlemesini sağlayan kurallar bütünüdür. Geçmişten günümüze kadar siyasa ile etkileşim içinde olan edebiyat ise konularını farklı yerlerden seçse bile daha çok toplum ve insanla iç içe olmuştur. Bu bağlamda roman, yaşamı ve unsurlarını yeniden kurgularken ideolojinin birey ya da toplumların hayatında ne kadar etkili olduğunu vermeye çalışmaktadır. Kemal Tahir, Rıfat Ilgaz, Fakir Baykurt, Orhan Kemal, Mihail Şolohov, Maksim Gorki gibi toplumcu gerçekçi yazarlar, roman sanatını bu açıdan değerlendirmiş, eserlerini bu doğrultuda kaleme almışlardır (Tilbe, 2017: 78).

Dünyada meydana gelen olaylar gibi Suriye’de de siyasal olaylar, yazarları etkilemiş ve farklı biçimlerde romanlarda ele alınmıştır. Toplumsal hayattaki değişimler, şiir, resim, felsefe, tarih gibi sanat dallarını derinden etkilediği gibi siyasal romanı da etkilemiştir. Suriye coğrafyasında meydana gelen siyasal olaylar, dönemin birçok yazarını etkilediği gibi Hanna Mina’yı da derinden etkilemiştir. Yazar, bu durumu *Sirâ’u İmraeteyn* adlı eserinde işleyerek dönemin siyasal durumunu roman aracılığıyla gelecek kuşaklara aktarılabilceğini göstermiş, bunu ise sade ve etkili bir dille okuyucusuna aktarmaktadır.

Yazar, tüm bu unsurları, aşağıda analiz edeceğimiz *Sirâ’u İmraeteyn* adlı romanda farklı karakterlerin ağzından dile getirmektedir:

4.5.1. Romanın tanıtımı

Sirâ’u İmraeteyn /İki Kadının Mücadelesi, Hanna Mina’nın 2001 yılında kaleme aldığı önemli eserlerinden biridir. Yazarın otobiyografi, deniz, sosyoloji gibi alanlarda yazmış olduğu eserlerin yanı sıra siyasi yönü ağır basan eserleri de bulunmaktadır. Nitekim *Sirâ’u İmraeteyn* adlı eseri de politik alanında yazılmış önemli eserlerindendir.

Bu romanda geçen olaylar, İkinci Dünya Savaşının sonlarına doğru Suriye’nin Lazkiye şehrinde geçmektedir. Eser, Harat al-Şahadin romanının devamı niteliğindedir. Romanda Suriye’deki İngiltere yönetiminin çökmesi sonrasında Fransız Charles de Gaulle, iktidara gelip müttefiklerin kazanması halinde Suriyelilere bağımsızlık vaadinde bulunur. Devamında halkın bu söz karşısındaki tepki ve davranışları anlatılmaktadır. Aynı zamanda Suriyelilerin bağımsızlıktan önceki durumu ve Fransız sömürgecilerinin tahliyesini konu edinen roman, on sekiz bölüm ve 282 sayfadan oluşmaktadır. Eser ise bazı devrimci mahkûmların serbest bırakılması ile alakalı vatansever kişiler arasında geçen bir diyalogla başlar.

Yazar, bu diyalogu şu ifadelerle dile getirmektedir:

“Ağa, valilikten döndükten sonra şöyle dedi:

-Artık hepimiz, halka açık yerlere çıkabiliriz.

-Nereye kadar ağa!

-İstediğimiz yere kadar.

Hamdaş:

-Peki, benim gibi suçluları?

-Siyasi suçlara ilişkin kovuşturma tamamen durduruldu. Siyasi olmayan suçların farklı bir durumu var.

-Valiliğin söylediği bu mu?

-Vali kendi kaygılarıyla meşgul.

-Muhtemelen işten alacaklar” (Mina, 2001: 5).

Yazar, bu diyaloglarda bazı devrimci olayları ve bir grup vatanseveri anlatarak kitabına devam etmektedir. Bu vatanseverler arasında Hamdaş, Şekus, Cebır el-Eşkar ve Ağa. Ayrıca kitapta kurtarılmış bazı mahkûmlardan da bahsetmektedir. Bunlar arasında Kaddur el Abıd, Muhammed el- Serhan, Rağıp Nevvar gibi kişilerden bahsetmektedir. Bu kişiler, Suriye’nin bağımsızlık hedefine ulaşması ve Fransız düşmanından zafer kazanması için azimli ve organize bir şekilde çalışmaktaydılar.

Yazar, bu insanların özgürlük mücadelesi için verdikleri çabaları şu şekilde canlandırmaktadır:

قال محمد فرحان:

- الحماسة جيدة مطلوبة, لكنها, وحدها لا تكفي.. الأصل في الجهاد التنظيم, المثابرة, الصمود حتى الرمح الأخير. وقد كان تنظيمنا جيداً, وصمودنا أكثر جودة, والفضل في انتزاع النصر لمن قادوا وتحملوا عذاب المحتلين, وقاسوا ظلمات سجونهم.

قال جيل الاشقر:

- ولمن حملوا السلاح وقاتلوا أيضاً!

قال الآغا:

- طبعاً! كفاحنا كان مسلحاً وغير مسلح في وقت واحد, لا تنس, إن العمل السياسي يحتاج الى التكامل, فالذين قاوموا في المظاهرات, وعرضوا صدورهم العارية للرصاص, والذين سالت بهم الشوارع, أو ازدحمت بهم السجون, كانوا ردفاء الثوار, وكان الشعب الذي أمن السلاح والذخيرة واللقمة لمن حملوا السلاح, ورفع الصوت مطالباً بالإفراج عن المساجين, هو الأصل والفصل كما يقولون.

“Muhammed el- Serhan:

-Coşku iyidir, gereklidir ama tek başına yeterli değildir. Cihadın temel prensibi teşkilat ve azimdir. Son nefese kadar sebatır. Teşkilatımız iyiydi. Azmimiz daha da iyiydi. Takdire şayandı. Zafer, işgalcilerin işkencelerine ve hapishanelerinin karanlığına katlananlara aittir.

Cebir el- Eşkar:

-Silahları kaldırıp savaşan savaşçılara da aittir.

Ağa:

-Tabi, elbette. Mücadelemiz aynı zamanda hem silahlı hem silahsızdı. Unutmayın ki politik eylem uyum gerektirir. Gösterilerde direnenler, çıplak göğüslerine kurşun yağdıranlar, sokaklara dökülenler, hapishaneleri dolduranlar devrimcilerin yoldaşlarıydı. Halk, silah taşıyanlar için silah ve kurşun temin ediyordu. Tutukluların serbest bırakılması talebinin temelinde ve belirleyici unsurun sesini yükselten yine halktı” (Mina, 2001: 34-35).

Farklı görüşlere sahip siyasi diyaloglar, bu romanın birçok sayfasında geniş yer edinmektedir. Bunlardan bazılarının görüşleri, ulusal bloğun sağını desteklerken bazıları bunun solunu destekliyordu. Bazıları Fransızların vaadine inanıyordu, bazıları sosyalist fikirlerin yayılmasından korkuyordu, bazıları da diğerlerinin vatanseverlik mücadelesiyle yarışıyordu. Bu kişilerin üzerinde anlaştıkları nokta müttefiklerine destek vermek, ülkeyi Faşizm ve Nazizm sistemlerinden kurtarmaktı.

Bununla ilgili yazarın şu ifadeleri örnek olarak verilebilir:

“Rağıp Nevvar:

-Almanya ile savaşımız henüz sonuçlanmadı.

Sattuf el-Cemel:

-Elbette, sonuçlanmadı. Hitler’in gizli silahı var.

-Gizli silahı olsa da olmasa da yenilgisi kesindir. Ama devam eden savaşta tarafsız kalamayız.

Muhammed el- Serhan araya girerek:

-Neden tarafsız olamıyoruz? İsviçre’nin tarafsızlığını hatırlayalım.

Rağıp Nevvar, bunun üzerine:

-İsviçre Suriye gibi işgal edilmemiş bir ülke. Bizim gibi bağımsızlık sorunu yok.

-Bu söylediklerimiz müttefiklerle birlikte olmamız gerektiği anlamına mı geliyor?

-Aynen öyle.

-Neden?

-Müttefiklerin her türlü desteği ne kadar küçül olursa olsun onların zaferi bizim için de bir zaferdir” (Mina, 2001: 68-69).

Mina siyasi olayların yanı sıra romandaki kadınlar arasındaki aşk ve kıskançlık ilişkilerini de ihmal etmemiştir. Bu kadınlardan biri Şekus, Hemdaş’a âşıktır. Ancak, Hemdaş’a âşık olan diğer bir kadın ise Gannuç ez-Zerkadır.

Yazar, iki kadın arasındaki aşk mücadelesini şu cümlelerle aktarmaktadır:

فتتبه شكوس لنفسها, تسائلها. (هل أحب حمداش فعلاً؟) و ردت نفسها, من خلال مشاعرها كأنثى: (نعم تحبين حمداش!) ومن هذه اللحظة حدث انقلاب في عاطفتها. هكذا بدأ الصراع بين المرأتين, تبادل من جانب واحد, تمثل بحملة شعواء من شكوس على غنوج بقصد تهجيرها من الحارة, وازداد سعار الغيرة.

“Şekus, kendi kendine soruyordu. Hemdaş’ı gerçekten seviyor muyum? Evet, seviyorsun. Bu sorudan sonra duygularında bir değişimin olduğunu hissetti ve iki kadın arasındaki çatışma böyle başladı. O, Gannuç ez-Zerka’yı mahalleden uzaklaştırmak için büyük bir hamle başlattı. Kıskançlık ateşi arttı” (Mina, 2001: 83).

Bu coğrafyada siyasi olaylar, devam ediyordu. Fransa, Suriyelilerin güvenini yeniden kazanmak için yoğun bir çaba gösteriyordu. Suriyeliler ise farklı görüşlere sahip parti grupları ile meşguldü. Kimileri Suriye’nin bağımsızlığını kazanması için uğraşıyordu kimileri işgalin halka yaptıklarını unutmayıp İkinci Dünya Savaşı bitse bile Fransızların sözünü yerine getirmeyeceğine inanıyordu.

Bu durum şu şekilde dile getirilmektedir:

“Ağa:

-Yaşanan hızlı gelişmelerin ardından Şam’ın durumları karışık. Bu durum karşısında dikkatli olmalıyız. Devam eden istişarelerde en iyisini ummalıyız.

Rağıp Nevvar:

-Ulusal bloğun liderliğiyle mi?

-Çoğunluk onunla. Ancak diğer tarafların da görüşü alınmalıdır. Sen ulusal bloktan yana mısın?

-Ulusal bloktan yana değilim. Ama onunla bir koalisyonu destekliyorum. Ulusal blok ise General Catro’nun verdiği söz konusunda aynı görüşte değil.

-Evet, zorluklar var. Halk, Fransız işgalinin dehşetini unutmuyor. Özgür Fransa'nın Dünya Savaşının bitiminden sonra bağımsızlığımıza dair verdiği sözü yerine getireceğine de kolay kolay inanmıyor" (Mina, 2001: 95-96).

Suriye'de yapılan zulümler sadece Fransızlar tarafından uygulanmıyordu. Çavuş, Ebu Casım gibi Fransa için çalışan hain Suriyeliler tarafından da yapılıyordu. Lazkiye'nin tüm halkı bu gibi insanlardan korkuyordu. Adaletsizliklerinden ve kötü muamelelerinden çekiniyorlardı.

Mina, Fransızların kendi çıkarları için kullandıkları bu tür insanların durumlarını şu ifadelerle dile getirmektedir:

"Çavuş, her gün karakolun arkasından yürüyen iki jandarma eşliğinde yola çıkıyordu. Yoldaki insanları durdurup üstünü başını arıyordu. Bir bıçak bulursa ona el koyuyor, silah bulursa onları karakola götürüyordu. Karakolda ise onları tokatlıyor, tekmeliyor sonra falakaya yatırıyor. Ayaklarının etleri dağılıncaya, burnundan kan gelinceye ve vücudu morarıncaya kadar neredeyse ölene kadar bırakmıyordu" (Mina, 2001: 184).

Hanna Mina burada hainliğin sadece dışardan gelebilecek bir şey olmadığını, asıl büyük hainliğin içerden gelebileceğine işaret etmektedir.

4.5.2. Romandaki kişiler

Sirâ'u İmraeteyn/ İki Kadının Mücadelesi adlı roman, politik açıdan incelendiğinde aşağıdaki karakterlerin öne çıktığı görülmektedir. Onları, işlevleri bağlamında şu şekilde sırlamak mümkündür.

4.5.2.1. Hamdaş

Romanın ana karakterlerinden biridir. Fransız sömürgeciliğine karşı savaştan devrimci bir şahsiyettir. Bir Fransız subayını vurduğu iddiasıyla hapse atılmıştı. Hapishaneden çıktıktan sonra devrimci çizgisine ve mücadelesine bağlı bir hayat süren Hamdaş, ülke bağımsızlığını yüreğinde taşımaya devam eden bir kişidir.

وضعوا القيد في يدي وأخذوني الى الزنزانة، بعد قليل فتح الباب، ثلاثة من البريفوتة وقفوا على العتبة، أمرني أحدهم بالخروج، رفضت الخروج، دخل أحدهم لإخراجي، وبسرعة خاطفة، وضعت زندي الحديدي على رقبته، عصرتها جيداً، انهال الاثنان الباقيان بكرباجين علي، ثم فككت ساعدي من حول الرقبه دفعته خارج الزنزانة، كان الدم يسيل مني...

“Ellerimi kelepçeleyip beni hücreye attılar. Belli bir müddet sonra hücrenin kapısı açıldı. Üç asker gelip dışarı çıkmam için bana emir verdi. Dışarı çıkmayı reddedince onlardan biri hücreye girdi, ben de hızlı bir şekilde ellerimdeki kelepçe demirini onun boynuna dayadım. Askerin boynunu çok iyi sıktım. Diğer iki asker ise kırbaça bana vurmaya başladı. Ben de onun boynunu bıraktım ve onu hücreden dışarıya ittim. Her yerim kanlar içinde kalmıştı” (Mina, 2001: 166-167).

“Hamdaş, bu mücadelenin bedelini hapisshanede beş yıl geçirerek ödedi. Tecrübesiyle Fransa ile savaşımızın bitmediğini biliyordu” (Mina, 2001: 10).

Hamdaş’ın hayatını etkileyen ve ona âşık olan iki kadın vardı: Birincisi, Hamdaş’ın aşkı uğruna Fransız subayını öldürmüş, ikincisi ise mahallenin liderliği ve Hamdaş’ın hayranlığını kazanmak için mücadele etmiş güçlü bir kadın vardı.

“Hamdaş, Gannuç ez-Zerka’ya aşkını bitirmeden Şekus’a âşık olmuştu. O, artık iki kadın arasında kalmıştı. Şekus; güçlü, kudretli ve hiçbir şeyi hesaba katmadan istediğini yapan bir kadındı. Gannuç ez-Zerka ise Hamdaş tarafından kendisine yapılan tüm hakaretlere, vatanını satan biri olarak adlandırılmasına ve dövülmesine rağmen onun uğruna Fransız subayını öldüren bir kadındı” (Mina, 2001: 23).

Kendisi, iyi bir insandı. Arkadaşlarının yaşadığı tüm zor koşullara empati ile yaklaşan, onlara destek olan ve onlardan sevgisini eksik etmeyen biridir. Devrimci hareketin başarıya ulaşmasında herkesin çabasını takdir eden farklı bir insandır.

Yazar, bu özellikleri şu ifadelerle aktarmaktadır:

اليوم، أيها الاخوان، عرس الوطن، عرس الاستقلال الذي كافحنا جميعاً، لتحقيقه وقد تحقق بكفاحنا جميعاً، فلا فاضل بيننا ولا مفضل، نحن في الجهاد سواسية كأسنان المشط، وأعترف أمامكم، وبكل تواضع، أن ما قمت به، لا يذكر أمام ما قام به الأخوان العزيزان محمد السرحان وراغب نوار، وكذلك أمام ما قام به الأحياء والشهداء من رجالنا ونسائنا، في هذه الحارة وكل حارة، في هذه المدينة وكل مدينة، في دمشق والغوطة وجبل العرب وكل أنحاء سورية، حيث كانت شعلة الثورة السورية الكبرى، تنتقل، دون أن تنطفئ من بقعة إلى أخرى في أرضنا الحبيبة كلها.

“Kardeşlerim, bugün vatanın düğünüdür! Hepimizin uğruna mücadele verdiği ve bütün mücadelemizle elde ettiğimiz istiklal düğünüdür. Aramızda hiçbir üstünlük yoktur. Cihatta bir tarağın dişleri gibi eşitiz. Huzurunuzda tüm alçakgönüllülüğümle itiraf ediyorum ki bu iki sevgili kardeşimin -Muhammed el-Serhan ve Rağıp Nevvar- yaptıklarıyla kıyaslandığında benim yaptıklarımın sözü olamaz. Aynı şekilde yaşayanlar, şehit olan erkek ve kadınlarımızın, bu

mahallede ve her yerde, bu ve her şehirde, Şam, Guta, Cebbel el Arap ve Suriye'nin her yerinde verdikleri mücadeleler, büyük Suriye devrimi ateşinin tüm bu aziz topraklarda hiç sönmeden bir noktadan diğer noktaya taşınmasını sağladı" (Mina, 2001: 38).

Hamdaş, kimseden korkmayan güçlü ve sağlam iradeye sahip cesur bir adamdı. Fransız hapishanesinde kaldığı günler boyunca gördüğü birçok işkenceye rağmen hiçbir şeyden şikâyet etmeyen ve ölümden dahi korkmayan biriydi. Cesareti ve sertliği Fransa askerleri için hayranlık kaynağıydı.

Yazar onun bu cesurluğunu şu cümlelerle aktarmıştır:

"Bir gün her zamanki gibi hücrede oturuyordum. Bu şeytanlardan biri geldi. Kapıyı açıp içeri girince küçümseyerek yüzümü ona çevirdim. Kırbaçla bana kalkmamı işaret etti. Onun isteğini görmezden geldim. Gözlerinin içine kor bir ateş gibi sabit ve kayıtsız bir bakışla baktım. Hapishanede yatan diğer mahkûmların ve Fransız askerlerinin gözünde bir sırtlan olmuştum. Hücre kafesine konulan bu sırtlan izlenmeye değerdi. Beni izlemeye gelirlerdi. Kapının penceresinden bakarlardı ya da bir kurmayla içeri girerlerdi. Her durumda ben sessiz kalıyor, onlarla ilgilenmiyor ve onları görmezden geliyordum" (Mina, 2001: 156-157).

4.5.2.2. Şakus

Romanın önemli ana karakterlerinden biri de Şakus'tur. O; akıllıca hareket eden, her şeyi planlayan bir yapıya sahiptir. Özgürlüğü her koşulda savunan, Fransız sömürgeciliğinden kurtuluşu destekleyen ve birçok şeye karşı mücadele eden bir kadındır.

Mina, Şakus'la ilgili bu özellikleri şu ifadelerle özetlemiştir:

"Hedefinin peşinden yorulmadan koşuyordu. Er ya da geç bu hedefe ulaşacağına emindi. Gökyüzü ve yerin var olması gibi. Çünkü onun kaya gibi bir iradesi vardı. Bu özellikler onu mahallede öne çıkaran sıfatlardı" (Mina, 2001: 263).

Mina, Şakus karakteriyle işgal ve sömürgecilik gibi durumlarda erkek kahramanların yanı sıra kadın kahramanların da mücadele aşamasında aktif olduklarını, her türlü fedakârlık gösterebileceklerini anlatarak toplumdaki kadının önemine dikkat çekmiştir, diyebiliriz.

كانت شاكوس العاقلة تخطط، فإذا لم يحدث هذا ثابت، بدأب وعناد، حتى تحيل الفضة إلى قمر، غير عابئة بما

هو مستحيل.

“Akıllı olan Şakus, yine bir şeyler planlıyordu. Eğer planladığı şeyler istediği gibi gerçekleşmezse o plan gerçekleşene kadar azim ve inatla onun peşinden giderdi. Neyin imkânsız olduğu ile ilgilenmeden...” (Mina, 2001: 17).

Ayrıca o, kişiliğini her yerde koruyan, mahallesinin itibarını en iyi bir şekilde korumaya çalışan ve bu uğurda verdiği çabaların boşa gitmesine izin vermediği çok güçlü bir kadındı:

“Şakus:

-Kapıdan çekilin, önce ağa ve misafirleri geçsin, sonra siz geçin. Mahallenin itibarına sahip çıkın!

Coşkulu biri şöyle dedi:

-Biz asker miyiz ki, bu kadar disiplini bize dayatıyorsun.

-Kapa çeneni. Ben hiçbir şeye sizi zorlamıyorum. Siz mahallenin namususunuz. Onun için kendinize ve başkalarına disiplini dayatacaksınız.

Buyurun ağam, siz ve misafirler, benimle yürüyün (Mina, 2001: 40).

Bunların dışında o, yenilginin anlamını bilmeyen güçlü bir kadındı. Mücadele etmesi gerektiği konuyla ilgili her türlü oyuna başvurabilen bir kişilikti. Hamdaş’a olan sevgisinde zorlu bir rakibi vardı. O da Gannuç ez-Zerka adında bir kadındı. Önce ondan kurtulmak için kendisine Fransız ajanı diye iftira attı. Bunun üzerine onun hapishaneye girmesine neden oldu.

سرى العداء بين شكوس العاقلة وغنوج الزرقا. فلم تكتف شكوس بنشر هذه الفرية المسمومة في الحارة، مضخمة إياها في كل يوم، كل ساعة، كل دقيقة، وإنما نشرتها في السجن أيضاً، قائلة لحداش، وللآخرين من السجناء، إن غنوج الزرقا صارت عميلة فرنسية، وأنها عينهم على المجاهدين الوطنيين، وهي التي ترصدهم، وتفشي ما تعرفه من زبائنهم حول تحركاتهم، وأنها توقع بهم الواحد بعد الآخر.

“Şakus ve Gannuç ez-Zerka arasındaki düşmanlık devam ediyordu. Bu kuru iftirayı mahallede yayıyor; öyleki gün, saat ve dakikalar ona yetmiyordu. Üstelik bununla yetinmedi, bu iftirayı hapishanede de yaydı. Hamdaş’a ve diğer mahkûmlara onun bir Fransız ajanı olduğunu anlatıyordu. Hatta onun vatan mücahitlerini izlediğini ve hareketleri hakkında bilgi aktardığını söylüyordu” (Mina, 2001: 76).

İnsanoğlunun doğal bir parçası olan kıskançlık, Suriye romanında sıkça işlenen bir konudur. Yazar, bu eserde kıskançlığı işleyerek bunun romanın çatışma, gerilim ve hareket yaratan önemli bir parçası olduğunu dile getirmeye çalışmaktadır.

Şakus'un diğer bir özelliği ise amacına ulaşmak için her zaman çabayı gösteren, çok sinirli ve rakibine kin güden bir kadın olmasıydı. Mahallenin lideri olmak ve sevgilisi Hamdaş'ın kalbini kazanmak için her türlü savaşı göze alan ve bu uğurda canını ortaya koyabilen bir kadındı.

Yazar, farklı özellikleri bünyesinde taşıyan Şakus'u şöyle anlatmaktadır:

“Şakus:

-Gerginliğin sebebini biliyorum, Hamdaş! Benim ve Gannuç ez-Zerka arasında kayboldun. Ama gerginliğin uzun sürmeyecek. Yarın Gannuç, cezaevinden çıkacak. Benim ise dertlerim yeni başlayacak. Onu bu mahalleden uzaklaştıracam.

-Hamdaş:

-Güçle mi?

-Tüm vesilelerle.

-Ben sadece seni sevdiğimi söylesem?

-Onunla mücadelem yalnızca aşk için değil artık.

-Mahallenin liderliği için de mi?

-Hem mahalle için hem şehir için.

-Senin nefretin korkunçtur.

-Sevgisi ve liderlik konusunda başka bir kadınla tartışmayı ölüm noktasına kadar reddeden bir kadının nefretidir benimki” (Mina, 2001: 140).

4.5.2.3. Ağa

Yazarın ele aldığı ağa karakteri, akıllı ve liderlik özelliği olan birisidir. Mahalle ve halk arasında itibarı olan, saygın bir kişidir. Diğer bir özelliği ise olayları diğerlerinden farklı bir şekilde çözebilme yeteneğini ve sağlam düşünebilme iradesini gösterebilme becerisine sahip olmasıdır.

“Yarım saat sonra buradan çıkalım. Cezaevinin önünde buluşacağız. Hiçbir mahallenin erkekleriyle övünmeden, kavga etmeden cezaevinin önünde buluşalım. Mahkûmların birçoğu bizim çocuklarımız. Hepsini takdir ediyor ve seviyoruz. Hepsiyle gurur duyuyoruz. Sevgili Peygamberimiz: ‘Bilesiniz ki, Arabin, Arap olmayana üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takva iledir’ diye buyurmuştur” (Mina, 2001: 12).

Ağa'nın diğeri bir özelliğı sorunlara çözüm üretebilmesi, bir anlaşmazlık ya da farklı görüşler arasında herhangi bir olay yaşandığında orta yolu bulabilmesi yönüyle kabiliyetli bir insandır. Sakin üslubuyla halkın arasındaki problemleri çözen, her görüşe ve düşünceye saygı duyan biridir.

الأفضل يا أبنائي، أن يبقى الحوار أخوياً.. أن يقول كل منا رأيه بحرية، وثقوا أننا سنحترم هذا الرأي ولو كان ضدنا، وقد انتقد بعضكم كلامي في الاحتفال، فلم يضق صدري بانتقاده، بل سرني ذلك، دون أن يقتعني.
“Aramızdaki diyalogun kardeşçe kalması en iyisidir, çocuklarım! Her birimiz, fikirlerimizi özgürce ifade etmeliyiz. Bir görüş aleyhimize olsa bile saygı duyacağımızdan emin olmalıyız. Bazılarınız kutlamadaki sözlerimi eleştirdi. Ama ben onun eleştirilmesine üzülmедim aksine sevindim. Beni ikna etmese bile” (Mina, 2001: 67).

“Siyaseti, şiddete tercih ederim. Bu çavuşun işi çok kolaydı. Benim bir sözümle Lazkiye'den nakil edebilirdim. Onunla işimiz böyle biterdi. Böylece ne hükümeti zor durumda bırakmış oluruz ne de Fransa'yı kıskırtmış oluruz” (Mina, 2001: 236).

4.5.2.4. Gannuç ez-Zerka

Romanın ikinci önemli kadın karakteridir. Maddi açıdan çok zorluk çeken ve hayatın her alanında bunun için mücadele eden bir kadındır. Aynı zamanda geçimini sağlamak için onurunu feda etmek zorunda kalan bir karakterdir.

Yazar, bu karakterin içinde bulunduğu durumu şu ifadelerle anlatmaktadır:

“Hayat bunu istedi, toplum bunu istedi, kader de öyle istedi. Fakir, perişan ve sefalet içinde kaldığı için hayat, onun onurunun kırılmasına neden oldu. Ayrıca onurlu bir insandan onurunun ticaretini yaparak yaşayan bir insana dönüşmesini sağladı. Vücudunu bazen seviyor bazen de ondan nefret ediyordu. Ama bedelini ödeyecek herkese onu vermeye hazırdı” (Mina, 2001: 72-73).

Gannuç, vatanseverliğini vurgulamayı seven, onu Fransız ajanı olarak gören ve bunun için iftira atan herkesi kendisine saygı duymaya zorlayan güçlü ve cesur bir kadındı. Bu hırsından dolayı Suriyeli devrimcilerin en adi düşmanı olan subayı öldürmüştü.

اشترت مسدساً، دفعت سعره مضاعفاً، زعمت أنها خائفة، وأنها تقتنيه لحماية نفسها، طلبت من الذي باعها المسدس أن يدرّبها على استعماله، دفعت له بسخاء، شرع بتدريّبها، خارج المدينة، ليلاً، أتقنت الرماية، وفي يوم المظاهرة، قامت بقتل الكابتن روجيه، ذاع الخبر، انتشر، ذاع صيتها، حققت ما كانت تريد.

“Fiyatının iki katını ödeyerek bir silah aldı. Korktuğunu belirtmek ve kendisini korumak için silah almak istediğini ifade etti. Silahı ona satan kişiden onu

kullanma konusunda kendisine ders vermesini istedi. Adam bu teklifi kabul etti. Bunun için adama cömertçe davranarak kendisine çok para verdi. Geceleri şehrin dışına gidip ondan eğitim alıyordu. Kısa bir süre sonra ustalaştı. Fransızların protesto edildiği gün Gannuç, o askeri öldürdü. Haber her tarafa yayıldı. Artık o ünlü biriydi” (Mina, 2001: 84).

Yazar, burada her toplumda görülen ve birçok esere konu edinen iftira temasını işlemiş, temanın sonunda da haklı olan bireyi mutlu sonla ödüllendirmiştir.

4.5.2.5. Rağıp el-Millî

Romandaki diğer karakter ise pek çok haksızlığa maruz kaldıktan sonra cezaevinden çıkan Suriyeli bir devrimcidir. Ulusal bloğun soluna destek veren ve vatani Fransız sömürgecilerinden kurtarmak için tam bağımsızlık yolunda üzerine düşen görevi yapacağına inanan bilinçli bir siyasi karakterdir.

Yazar, devrimci kimliğiyle ele aldığı bu karakteri şu ifadelerle aktarmaktadır:

كان راغب الملي من يسار الكتلة الوطنية، وكان مناضلاً وطنياً صلباً، عنيداً، قضى سنتين في السجن بسبب نشاطه ضد الاحتلال الفرنسي. كان أوفر وعياً سياسياً، ويدرك، على نحو جيد، ماذا يعني انتصار الحلفاء على المحور، كما يدرك أن تأييد الحلفاء الآن، يعطي السوريين الصلات مع الأطراف الوطنية الأخرى.

“Rağıp el-Millî, ulusal sol bloğun bir üyesiydi. Sağlam ve inatçı bir savaşıydı. Fransız işgaline karşı yürüttüğü faaliyetler nedeniyle iki yıl hapis yatmıştı. Siyasi bilinci olan, müttefiklerin ve mihvere karşı kazandığı zaferin ne anlama geldiğini çok iyi anlayan bir kişidir. Ayrıca müttefikleri desteklemenin, Suriyeli ve diğer ulusal partilerle bağlantı kurma olanağı sağlayacağını da farkında olan bir bireydir” (Mina, 2001: 62).

Güncel birçok siyasi olay hakkında net fikirleri olan bir kişidir. Doğruyu söyleyen ve kimsenin onun vatanseverliğini sorgulamasına müsaade etmeyen bir insandır. Nazi fikirleri açık bir şekilde reddediyordu:

“Rağıp:

-Bu kadar saçmalık yeter. Nazizmin, yeterli kolonilere sahip olma dürtüsüyle diğer ülkelerdeki işgalini genişletmesi dışında ne Arapların ne de kimsenin dostudur.

Sattuf:

-Bunun doğru olduğunu var sayarsak haklı değil mi?

-Buna hakkı olabilir. Ama bu hak bizimkiyle çelişiyor. Bağımsızlık isteyen bizleriz, bunun için çok kan, gözyaşı döktük ve fedakârlık yaptık” (Mina, 2001: 64).

“Özgür Fransa tarafından serbest bırakılan siyasi mahkûmlar kimlerdir? Onlar, ulusal mahkûmlardır ve bunların Fransızlar tarafından bırakılmaları iyi bir jesttir. Bunu kutlamakta haklıyız. Öte yandan bağımsızlığımızın, müttefiklerin zaferiyle bağlantılı hale geldiği kanaatindeyim. Bu zafer öncelikle ülkemizden savaş hayaletini uzaklaştırır. Mücadelemiz Fransa’nın kendilerine verdiği sözü yerine getirme talebine meşruiyet kazandırıyor” (Mina, 2001:70).

4.6. Sirâ’u İmraeteyn/İki Kadının Mücadelesi Romanı’nın Politik Açıdan Analizi

4.6.1. Siyasi roman ve unsurları

Bir toplumda yaşanan olaylar, nasıl ki diğer edebi eserlere yansiyorsa bir dönemin siyasal olayları, yöneten ile yönetilen arasındaki çekişmeler, azınlık ve çoğunlukta alan kişiler de bu tür romanlara yansır. Yani siyasal roman, bir toplumda belli bir dönemdeki siyasi ve kişilerin, dönemin güncel siyasal toplumsal olayların, döneme hâkim olan siyasal bakış açısının sanatsal bir dille işlenmesi olarak tanımlanabilir ya da politik düşünce ve eylemlerin, çevre özelliklerinin egemen bir rol oynadığı sanat dalıdır (Tilbe, 2017: 81). Dünya Edebiyatında George Orwell’in 1984 ve Hayvan Çiftliği, Anthony Burgess’in Otomatik Portakal’ı, William Golding’in Sineklerin Tanrısı, Happer Lee’nin Bülbülü Öldürmek, John Steinbeck’in Gazap Üzümleri, Reşat Nuri Gültekin’in Çalıkuşu romanı ve daha sonra oluşan edebi akım Toplumcu Gerçekçi akımı ve yazarların özellikle 1960’lardan itibaren kaleme aldıkları romanları bu çerçevede değerlendirmek mümkündür (Uyar ve Yürüdü, 2023: 2819).

Yukarıda ifade edildiği gibi birçok roman türü kendi kurgusal anlatımı içinde siyasi sorunları ele alıp aktarmış. Mina da dönemin siyasal sorunlarını oluşturduğu karakterler gözüyle dönemin siyasal sorunlarını kurgulayarak okuyucusuna aktarmaktadır.

4.6.1.1. Egemenlik

Fransız hukukçu Jean Bodin tarafından ortaya atılan bu kavram, Latince de en yüksek, en üst anlamlarına gelen “superanus” teriminden türetmiştir. Bir devletin mutlak ve sürekli bir gücü olan egemenlik, devletin önemli özelliklerden biridir ve devletle özdeşleşen kamusal bir güç olarak tanımlanmaktadır. Bu güç, toplumsal, siyasal gibi

birçok alanı düzenlemek amacıyla kanun yapma ve bu kanunları uygulama gereğini yerine getirme yetkisidir. Dolayısıyla bu kavram, Dünya coğrafyasında meydana gelen toplumsal, siyasal, ekonomik gibi alanlarda görülen mücadelecın bir sonucu olarak çıkmıştır. Ancak bu kavram için en önemli gelişme 1789 yılında meydana gelen Fransız Devrimi'dir. Bu ihtilal sonucunda ise ulusal egemenlik ortaya çıkmış, egemenlik monarktan alınmış ve ulusa verilmiştir (Beriş, 2008: 56-59). Yani Fransız Devrimi'ne kadar egemenlik olgusu tek bir kişiye ait olarak görülüyorken Fransız Devrimi itibarıyla bu güç tek kişiden alınmış ve toplumun tamamına verilmiştir. Zamanla birçok düşünürün çalışması neticesinde şekillenmiştir. Bu çalışmalar neticesinde kendisine has özellikler kazandırılmıştır. Üstün iktidar, sınırsız ve mutlak güç, iktidarın tek ve bölünmez olması gibi unsurlar egemenliğin temel anlayışını oluşturmuştur (Özkaya, 2021: 49-51).

Mina, eserinde egemenliği bazı örneklerle anlatmaya çalışmaktadır:

و في غرفة مدير السجن, كان مدير الأمن العام وكانت الإضرابات جاهزة, مدققة, لكنها لا تشمل جميع السجناء السياسيين, بسبب شكل الأمن العام الفرنسي, أن لبعضهم ميولاً مع الحلفاء, وسيطلق سراح الذين لا تثبت التهمة عليهم, في دفعة ثانية, أو تجري إحالتهم على المحاكم المختلطة في حلب أو دمشق. وقد أعلن مدير السجن أن إطلاق السجناء سيكون إفرادياً وكل من يطلق سراحه عليه أن يتحرك, مع مستقبله, فوراً, وبهدوء تام, حسب التعليمات الصادرة عن المندوبية الفرنسية في اللاذقية.

“Emniyet müdürü, cezaevi müdürünün odasında idi. Dosyalar hazır ve kontrol edilmişti. Ancak tüm siyasi tutukluları içermiyordu. Çünkü Fransız emniyet müdürlüğü, bazılarını müttefiklerle eylemlere karıştığı için dosyadan çıkarmıştı. Suçlu bulunmayanlar daha sonra serbest bırakılacak, Halep ya da Şam'daki karma mahkemelere sevk edilecekti. Cezaevi müdürü mahkûmların tahliyesinin bireysel olacağını açıkladı. Lazkiye'deki Fransız heyetinin yayınladığı talimatlara göre serbest bırakılan herkesin derhal ve sakın bir şekilde aileleriyle birlikte hareket etmesi gerekiyordu” (Mina, 2001: 14).

Başka bir yerde ise şu şekilde aktarılmıştır:

“Faşizm şimdi bitti. Suriye'ye şu anda Özgür Fransa hükmediyor. Ama bu hükmetme savaş bitene kadar olacak. General Catro, müttefiklerin mihver ittifakına karşı kazandığı zaferden sonra Suriyelilere de mutlak egemenlik ve tam bağımsızlık sözü verdi” (Mina, 2001: 29).

4.6.1.2. Vatanseverlik

Vatanseverlik kavramı; Namık Kemal, Heinrich von Treitschke, Herder, Fichte gibi düşünürler tarafından farklı bir şekillerde tanımlanmıştır. Bazıları için vatana, millete bağlılık, kendi kültürün ve tarihinde gurur, bazıları için siyasi bir bağlılıktan kaynaklanan (Elban, 2015, s. 1305) bazıları için de üzerinde yaşadıkları toprak parçası olan vatan için duyulan, hissedilen sevgidir. Bir toprak parçasının vatan anlamını kazanması için birçok faktörün bir araya gelmesi gerekmektedir. Bunlar; vatan için yitirilen canların olması, yaşananlardan dolayı ortak acıların oluşması ve bunların şiir, ezgi, türkü, marş gibi unsurlar aracılığıyla dile getirilmesidir” (Özcel ve Çelebi Öncü, 2021: 254).

Mina, eserinde vatanseverlikle ilgili bazı örnekleri şu ifadelerle açıklamaya çalışmaktadır:

إنني أقول ما يجول في خاطري، وما ينطق به لساني، دون تحضير أو ترتيب، فالكلمات تقفز إلى الشفاه من تلقائها، ومن دفع الحماسة وحدها، وإذا كنت قد تعلمت بعض الأقوال، فقط تعلمتها في مدرسة السجن، ومن أفواه السجناء الذين بيننا، السجناء الذين ضحوا، وكان وجودهم في السجن، في كل المدن والأنحاء العزيزة من هذا الوطن، يحرض الذين خارج السجن على الكفاح، والجسارة، ومواصلة العمل إلى أن تحقق لنا ما نريد.

“Aklımdan geçenleri ve dilimin söylediklerini hazırlıksız bir şekilde söylüyorum. Çünkü kelimeler kendiliğinden ve heyecandan dudaklarımdan dökülüyor. Bazı sözleri öğrenmiş olsam bile bunları cezaevi okulunda ve şu anda aramızda olan bazı mahkûmların ağzından öğrendim. Vatanın şehirlerindeki hapisanelerde yatan mahkûmlar, dışarıda yaşayan tüm insanları mücadele etmeye ve bu uğurda çalışmaya teşvik ediyordu. Ta ki biz istediğimizi elde edene kadar...” (Mina, 2001: 38-39).

Bu durum başka bir örnekte şu şekilde aktarılmıştır:

“Şakkus:

-Fransa'nın yaratmış olduğu canavardan nasıl kurtuluruz? Fransızlar neden vatanseverleri serbest bırakıp bize bağımsızlık sözü verdiler, sonra da kendi adamlarını başımıza musallat ettiler?

Kaddur el-Abıd:

-Kumaşı boyattıktan sonra değişen tek şey kumaşın rengidir. Fransız işgali rengini değiştirdi ama özü itibarıyla aynı kaldı. Önümüzde uzun bir mücadelemiz var. Şimdiki meselemiz Fransız asker korumasıyla gezen çavuşun halka yaptığı zulme son vermektir.

-Mümkün mü?

-Bazı çabalarla mümkün. Şam gazetesinde çavuşun ne yaptığına dair kanıtlarıyla birlikte bir haber yayınlayacağız. Rağıp Nevvar ise çavuşun zulmü hakkında Fransız delegasyonuna hitaben bir mektup yazacak. Daha sonra Lazkiye’de danışmanla görüşmek için bir heyet oluşturacağız. Çünkü bu topyekûn bir savaştır” (Mina, 2001: 196-197).

4.6.1.3. Sömürgecilik

İnsanlık tarihini derinden etkileyen sömürgecilik, bir devletin başka bir ülkeye, topluluğa ait yer altı ve yer üstü zenginliklerini kontrol etmesi, iş gücüne ait unsurlara hükmetmesidir.

Batı uygarlığının yaratmış olduğu bu sömürgecilik faaliyetlerini ilk olarak XV. ve XVI. yüzyıllarda Hindistan’a kadar giden Portekiz başlatmıştır. Daha sonra bu tür faaliyetlere İspanya da dâhil olmuştur. Fransa, İngiltere, Hollanda gibi Avrupalı devletler de bu sırayı takip etmiştir. Özellikle Fransa ve İngiltere fethettikleri yerlerde koloniler kurarak sömürgecilik faaliyetlerine sürdürmüşlerdir. Fransa’nın hem Sanayi Devriminin yaratmış olduğu zenginliklerden faydalanması hem de Afrika’da ve denizaşırı ülkelerde daha çok koloni kurmanın etkisiyle emperyal bir güç haline gelmesini sağlamıştır. Çünkü sömürge sahibi olmak ve çok geniş bir coğrafyaya hükmetmek büyük devlet olmanın en önemli koşulu olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla bu tür nedenlerden dolayı Amerika, Kanada, Hindistan, Kamboçya, Vietnam, Afrika gibi coğrafyalarda sömürge faaliyetlerini başlatmak veya sürdürmek daha da cazip bir hal almıştır (Uygur ve Uygur, 2013: 274-275).

Romanda sömürgecilikle ilgili şu ifadeler yer verilmektedir:

قال راغب الملي:

- كفى سخفاً! النازية ليست صديقة العرب, وليست صديقة أحد إلا توسعها في احتلال البلدان الأخرى, اندفاعاً منها ليكون لها مستعمرات كافية هي الأخرى.

قال صطوف:

- لنفرض أن هذا صحيح, أليس من حقها؟

- قد يكون من حقها, لكن هذا الحق يتعارض مع حقنا نحن الذين نطالب الاستقلال, وقد دفعنا في طلبه الكثير الكثير من الدم والدمع والتضحيات.

“Rağıp:

-Bu kadar saçmalık yeter. Nazizmin, yeterli kolonilere sahip olma dürtüsüyle diğer ülkelerdeki işgalini genişletmesi dışında ne Arapların ne de kimsenin dostudur.

Sattuf:

-Bunun doğru olduğunu var sayarsak haklı değil mi?

-Buna hakkı olabilir. Ama bu hak bizimkiyle çelişiyor. Bağımsızlık isteyen bizleriz, bunun için çok kan, gözyaşı döktük ve fedakârlık yaptık” (Mina, 2001: 64).

Başka bir örnekte ise şu şekilde dile getirilmektedir:

“Kimseyi kışkırtmamak konusunda ağanın söylediklerine katılıyorum. Siyasi açıdan bakıldığında herhangi bir saldırı meydana geldiğinde karşılık vermeliyiz. Fransa ülkeyi doğrudan işgal etmeyecek, bunun yerine işgal eylemini kendi adamlarıyla yapacak. Bu adamlar, çok ileri gittiklerinde hadlerini bildirmemiz gerekiyor. Fransa’nın bağımsızlığa laik olup olmadığını öğrenmek için sınıdığımız hikâyesine gelince bu eski bir hikâye ve zayıf bir bahane. Her sömürge ülkesi, sömürgeleştirme amacının sömürülen halkı bağımsızlığa hazırlamak olduğunu iddia eder. Ancak halkı bu şekilde hazırlamaz. Aksine kendi sömürgeciliğine karşı halk mücadele etmesin diye bastırır” (Mina, 2001: 237).

4.6.1.4. Hak ve hukuk

Hak kavramının bazı belirtileri cahiliye döneminde görülse bile İslam dini literatürüne ait bir olgudur ve bu, evrendeki her şeyin hak ettiği yerde sabit kalması anlamındadır. Kavramın çoğulu ise hukuk sözcüğüyle karşılanmaktadır. Her hakkın dayandığı bir hukuk kuralı bulunmaktadır. Kur’an-ı Kerim’de üç yüze yakın yerde geçmektedir. Bunun yanı sıra farklı birçok alanda geçen ve farklı tanımının yapıldığı hak kavramı doğruluk, gerçek, alacak, bir iş veya emek karşılığı, pay ve Allah manalarına gelecek şekilde ifade edilmiştir. Hukuk için oluşturulmuş kurallar da hakkın yerine getirilmesi bütünüdür (Kudat, 2014: 87-89). Hukuk ise adalete yönelmiş toplumsal yaşama düzeni olarak ifade edilse bile ne olduğu ve nasıl olması gerektiği ile ilgili şu ana kadar doyurucu bir tanıma gidilememiştir. Tarihsel dönemlerde toplumsal değişimlere, toplum ve bireyin farklılaşan ihtiyaçlarına bağlı olarak değişip gelişen bir kavram olmuştur (Işıқтаç, 1998: 2).

Mina, o dönemde hak ve hukukun hiçe sayıldığını şu örnekleri vererek dile getirmektedir:

قدور:

- ألقى رجال الأمن الفرنسي القبض علي وأنا في مهمة حزبية, وكان ذلك من نحو عام تقريباً.. وأنت؟! أين كنت يا راغب؟ لماذا لم أراك ولم أسمع عنك شيئاً؟

راغب:

- لهذا قصة طويلة.. كنت في الانفرادي, وقد عذبوني نفسياً بعد كل ما لقيته من تعذيب جسدي, لولا التطورات في الوضع السياسي, لكنت ضحية للتصفية النهائية.
- التهمة؟! -

- إدارة نشاط الجماعة وأنا في السجن! اعتبروني سياسياً خطيراً.

“Kaddur:

-Bir parti görevindeyken Fransız askerleri beni tutukladı. Yaklaşık bir yıl önceydi. Sen neredeydin? Hakkında hiçbir şey duymadım.

Rağıp Nevvar:

-Bu uzun hikâye. Tek kişilik hücrede kaldım. Fiziki işkenceden sonra bana psikolojik işkence de yaptılar. Siyasi gelişmeler olmasaydı nihai tasfiyenin kurbanı olacaktım.

-Suçun?

-Cezaevindeyken grubun faaliyetlerini yönetmekti. Beni tehlikeli bir siyasetçi olarak görüyorlardı” (Mina, 2001: 28-29).

Ayrıca:

“Rağıp Nevvar, bir protesto sırasında tutuklanıp hapishaneye götürüldü. Orada ağır bir işkenceye maruz kaldı. Ona elektrik şoku ve tırnak çekme gibi yöntemlerle işkence yaptılar. Sonra etrafı nem, kötü kokuyla çevrili, dar ve kirli bir hücreye yerleştirdiler. Avluya çıkmasına bile izin verilmedi. Soruşturmayı uzun tuttular. Soruşturma sürerken bile işkenceye devam ediyorlardı” (Mina, 2001: 89).

4.6.1.5. Politik çatışma

Çatışma, birey ve gruplar arasında birçok nedene bağlı olarak ortaya çıkan bir kavramdır. Özellikle iletişim alanında yaşanan problemler ya da birey, grup ve toplumlar

arasında yaşanan fikir ayrılıkları çatışmaya neden olan en önemli nedenlerdir. Politik çatışma ise birey ve gruplar arasında çıkan görüş ayrılıklarıdır. Bu görüş ayrılıkları üzerinde ekonomi, eğitim, çevre gibi unsurların etkisi bulunmaktadır.

Politik çatışma, romanda şu dizlerle dile getirilmiştir:

سأل حمداش بعصبية:

- نويد فرنسا وهي لا تزال تحتل بلادنا؟

رد راغب بهدوء وجزم:

- نويد الحلفاء ضد المحور، إلى أن يتم الانتصار عليه.. هذا هو الموقف الصح.

- نفعل مثل الآخرين؟! نبدل جلودنا بسرعة؟! ننسى ما فعلته فرنسا بنا؟

- لا ننسى شيئاً.. فرنسا هي فرنسا، إلا أن الظروف تغيرت، وقوانين اللعبة السياسية تغيرت أيضاً، غيرنا من يقف موقف المتربص لا نحن.

“Hamdaş, sinirli bir şekilde soruyordu:

-Ülkemiz hala Fransız işgali altıdayken biz Fransa’yı mı destekleyeceğiz?

Rağıp sakin ve kararlı bir şekilde cevap verdi:

-Mihver ittifakına karşı müttefikleri desteklemeliyiz. Doğru duruş budur.

-Biz de başkaları gibi mi yapalım, kendimizi mi değiştirelim yoksa Fransa’nın bize yaptıklarını mı unutalım?

-Hiçbir şeyi unutmayacağız. Fransa, aynı Fransa’dır. Ancak hem koşullar hem siyasi oyunun kuralları değişti. Biz değil başkası öylesine bekliyor” (Mina, 2001: 31).

Bu durum, farklı örnekte şöyle anlatılmaktadır:

“Muhammed el-Serhan:

-Ancak her şey ulusal bloğun sayesinde oldu. Onlar, Fransa ile olan savaşı maharetli bir şekilde yönettiler.

Fudul el-Tersisi soruyor:

-Diğer güçler?

-Onlardan bazıları mücadele etti. Kitleleri harekete geçiren ulusal bloktu. İnsanlar, onların çağrısına uyarak sokağa çıktılar. Ulusal bloğun içinde devrimciler, şehitler ve hapisaneleri dolduran insanlar vardı.

-O halde ulusal blok her şeydi. O zaman onları övelim (!)

-Dalga mı geçiyorsun?

-Mahallemiz Lazkiye'deki mahallelerden biriydi. Her mahalle üzerine düşeni yaptı. Ancak bizim mahallemiz de diğer mahalleler gibi tümüyle ulusal bloktan yana değil. Ulusal blok da bir parti değil sonuçta. Feodal beylerin, ileri gelenlerin ve bazı büyük zanaatkârların bir araya geldiği bir topluluktur” (Mina, 2001: 36).

5. SONUÇ

Yazdığı eserlerle Dünya ve Suriye Edebiyatının en önemli yazarlarından biri olan Hanna Mina, Modern Arap Edebiyatının geliştiği 20. yüzyılda Suriye'nin Lazkiye kentinde dünyaya gözlerini açmıştır. 1939 yılına kadar Hatay'ın İskenderun'un kentinde yaşamını sürdüren Mina, sosyal ve siyasi olayların birbirine karıştığı, karmaşaların hiç dinmediği bir ortamda çocukluğunu yaşamıştır.

Çalışmaya konu edinilen ve diğer eserler dikkatlice incelenmiş, Hanna'nın çok yönlü, çok boyutlu romanlar kaleme aldığı müşahade edilmiştir. Her yazar gibi kendisinden önce yaşananların trajik etkiler, kendisinin yaşadığı sürgünler, ekonomik sıkıntılar, ailesinin oradan oraya durmadan göç etmesi, sonu gelmez açlıklar gibi faktörlerden etkilendiği tespit edilmiştir. Bu nedenler yazarı edebî birikimlerin oluşmasını sağlamış, yazacağı sayısız eser üzerinde derin izler bırakmıştır. Onun birçok roman ve hikâyesinde bunların etkilerini rahatlıkla görmek mümkündür.

Hanna Mina'nın yazmış olduğu roman ve hikâyelerin hem niceliği hem niteliğinin, Modern Arap ve Suriye edebiyatında hak ettiği yeri aldığı tespit edilmiştir. Örneğin Arap edebiyatında Nobel ödüllü Necib Mahfuz ve bu edebiyatın yetiştirdiği en büyük şairlerden olan Nizar Kabbani'yle birlikte anılır olması bunun en önemli kanıtlardan birini oluşturduğunu söylemek mümkündür. Özellikle romanlarının birçok dile çevrilmesi, olay ve olguları sade ve etkili bir dille anlatması, dünya edebiyatında da tanınmasında etkili olmuştur.

Malum olduğu üzere Mina, yazın hayatında roman, hikâye gibi türlerde birçok eser yazmış ve bu eserlerde birbirinden farklı birçok konuyu ele almıştır. Bazılarında vatan ve denizi, bazılarında yurtdışında kaldığı süre zarfında yaşadığı şeyleri, bazılarında da kendi yaşam öyküsünü anlatmıştır. Özellikle en çok işlediği temalardan biri, deniz ve oradaki hayat hikâyesi olmuştur. Ayrıca eserlerinde toplumun ve insanların kültürünü dile getiren Mina, ele aldığı mekânları, camileri, konakları, yol ve köprüleri, okulların mimari yapılarını ayrıntılarıyla anlatmış, betimleme ve öyküleme anlatım biçimleriyle okuyucunun zaman yolculuğuna çıkmasını sağlamıştır. Söz konusu mekânlarınuzun süre okuyucunun hafızasında yer etmesini sağlamıştır. Bu, onun dikkat çeken başarılarından birisi sayılabilir.

Yazarın kendi hayatını anlattığı ilk eseri Bakaya Suvar olmuştur. Bunu Mes Dimitri ve el-Mustenka izlemiştir. Aslında yazarın bu kitaplar dışında kaleme aldığı diğer roman ve hikâyelerinde de Mina'nın yaşamöyküsünü görmek mümkündür. Çektiği acılar, ekonomik sıkıntılar, ülkedeki sınıf farklılıkları, işsizlik ve göçler, feodal sistem, Fransız

ilhakı, insanların cehaleti gibi farklı konular, onu derinden etkilemiş ve eserlerin ortaya çıkmasına katkı sunduğu okumalarda müşahade edilmiştir.

Toplumcu yazarların eserlerinde ideoloji, emek, sömür, toplumsal kalkınma, özgürlük gibi konular işlenir. Mina da Bakaya Suvar adlı eserinde yaşam öyküsünü anlatmakla birlikte emek ve üretim, sınıf çatışması, ezilen sınıfların çıkarları, haksızlıkla mücadele gibi konuları mücadele eden kahramanlar aracılığıyla irdelemeye çalışmaktadır. O, kahramanlarını mücadelenin içine alarak okuyucuya hakkın nasıl alınması, bunlarla mücadele edilmesi gerektiğini dair mesaj vermektedir. Yani bir taraftan umuttan asla vazgeçmemek, bir yandan da mücadele ederken güvenmeyi elden bırakmamak gerektiğini vurgulamaya çalışmıştır.

Me'satu Dimitriyü ve Sira'u İmratelyn adlı eserlerinde de hayata ve onun zorluklarına karşı mücadele eden kahramanlarla doludur. Mina için yazma ve anlatma, hayatın renklerine karşı bir tür mücadele alanı olduğu için kahramanları aracılığıyla mücadelenin kutsallığını özendirmeye çalışır. Emegin, hakkın, zamanın, toplum ve insanların sömürülmesine şiddetle karşı çıkmış, bu tür kötülüklerle mücadele edilmesi gerektiğini göstermiştir.

Mina'nın yazmış olduğu eserlerde yalın, açık ve etkili bir dili kullandığı görülmektedir. Bunun yanı sıra yaşamının geçtiği yerleri, çektiği acıları, haksızlıkları, Fransızların işgalini, İskenderun'un o dönemdeki ekonomik ve yapısal halini, dönem insanın dillerini, gelenek ve göreneklerini dile getirmiş ve hafızada kalıcı olarak kalmasını sağlamıştır.

Son söz olarak, okumalarımız neticesinde Hanna Mina'nın, kalemiyle halkına ve ülkesine hizmet etmiş bir kişilik olduğunu söylemek mümkündür. Birçok eserinde vurgulandığı gibi hayatı boyunca sefaletle mücadele etmiş, ondan zaferle çıkma umudunu kaybetmediği görülmüştür. Söz konusu zafere ulaşmak için 40 yaşına kadar bedeniyle, daha sonra da kalemiyle bu hedefe hizmet etmiştir. Nihayetinde geniş halk kitleleri tarafından benimsendiği ve dünya edebiyatında önemli bir yer edindiği, böylece onun zafere ulaştığı müşahade edilmiştir.

KAYNAKÇA

Adalar Subaşı, D. (2023). “Ana Hatlarıyla 20. Yüzyıl Suriye Romanının Gelişim Süreci”. Doğu Dilleri Dergisi, 8 (2), 115-135.

Akçay, C. (1998). Hanna Mine’nin Romanlarında Toplumcu Gerçekçilik. Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akdağ, İ. (2020). “Çatışma Teorisi Bağlamında Tarihsel-Toplumsal Çatışmanın Değişen Biçimleri Üzerine Bir İnceleme”. OPUS International Journal of Society Researches, 15 (1), 5231-5251.

Altunbay, M. (2023). “Disiplinlerarasılık Bağlamında Edebiyat-Psikoloji İlişkisi ve Çocuk Edebiyatından Psikolojiye Bir Katkı: Peter Pan Sendromu”. International Journal of Languages Education and Teaching, 11 (4), 127-144.

Ayata, Y. ve Tonga, N. (2014). “Psikolojik Roman, Romana Yansıyan Yazar ve Türk Edebiyatındaki Bazı Örnekleri Üzerine Bir İnceleme”. İlmi Araştırmalar Dergisi, (25), 7-20.

Azm, S. C. (2007). Sevgi ve Bakire Sevgi. Suriye: Darul el Meda.

Beriş, H. E. (2008). “Egemenlik Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Geleceği Üzerine Bir Değerlendirme”. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 63 (01), 55-80.

Bilir, M. (2006). Hanna Mina’nın ‘Nihayetu Raculin Şucain’ Adlı Romanın İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çelenlioğlu, A. (2021). “Toplumcu Gerçekçi Bir Romanda Bireyin İnşası: Hanna Mînâ’nın Es-Selcu Ye’ti Mine’nafizeti Romanı”. International Social Sciences Studies Journal, 7, 1733-1739.

Ekici, S. ve Tuncel, G. (2016). “Göç ve İnsan”. Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi, 5 (1), 9-22.

Elban, M. (2015). “Tarih Eğitimi ve Vatanseverlik Üzerine Bazı Düşünceler”. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (Teke) Dergisi, 4 (3), 1302-1319.

Elmacı, N. E. (2023). “Çağdaş Epistemolojide Cehalet Problemi”. Felsefe Dünyası, (78), 122-139.

Emekli, İ. (2013). Çağdaş Suriye Romancılığında Halîm Berekat ve Toplumcu Gerçekçi Romanlarının Çözümlemesi. (Yayımlanmamış doktora tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ferec, A. H. (2009). Psikolojik Bozukluklar Korku, Endişe, Stres, Şizofreni, Çocuklarda Psikolojik Hastalıklar. Ürdün: Dar Hemed.

Gençöz, T. (1998). “Korku: Sebepleri, Sonuçları ve Baş Etme Yolları”. Kriz Dergisi, 6 (2), 9-16.

Giddens, A. (2005). Sosyoloj. (Çev. Fayiz El Suyag). Beyrut: Arap Tercüme Organizasyonu.

Gider, M. (2023). “Nâbî’nin Hayriyye’sinde Cehalet Tasavvuru”. Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, (Ö13), 520-533.

Gündüz, A. Y. (2006). “Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Üzerine Bir İnceleme”. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 5 (15), 34-55.

Işıқтаç, Y. (1998). “Bir Hukuk Tanımı Vermenin Zorunluluğu”. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2 (2).

İnan, R. (2008). Hanna Mina’nın Romanlarında Vatan ve Deniz Teması. Yüksek Lisan Tezi. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İrk, E. (2023). “Sosyo-Psikolojik ve Dinî Açidan Nefret Duygusu Üzerine Bir Değerlendirme”. Rumeli İslam Araştırmaları Dergisi, (12), 93-113.

Kalkan, F. (2021). Hanna Mina’nın Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve “El-Erkaş Ve’l-Ğaceriyye” Adlı Romanının İncelenmesi. Yüksek Lisan Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karabela N. ve Ekşi F. (2015). Arap Edebiyatında Tarihî Romanın Ortaya Çıkışında Milliyetçilik Düşüncesinin Etkisi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (2) 22, 185-202.

Kudat, A. (2014). “Hak ve Hukuk Kavramları Üzerinde Bir Değerlendirme”. Adam Academy Journal of Social Sciences, 4 (2), 87-106.

Landau, Jacob M. (1994). Modern Arap Edebiyatı Tarihi (20. Yüzyıl). (Çev. Bedrettin Aytaç) Ankara: Gündoğan Yayınları.

Marx, K., & Çev. Özer, O. (1968). “Toplumsal Sınıflar ve Sınıf Çatışması”. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 23 (04).

Mina, H. (1992). Hivarat ve Ahadis fi el-Hayat ve el-Kitabe er-Rivaiye. Beyrut: Darul el-Fikir ei-Cedid.

Mina, H. (2004). Er-Rivaye ve Rivai. Dimaşk: Vizaret es-kafe ve darul baes.

Mina, H. (2010). Eşya Min Zikrayet Tufulatı. Beyrut: Darul Edeb Yayınları.

Mina, H. (2021). Bakaya Suver. Beyrut: Darul Edeb yayınları.

Mina, H. (2021). Sirâ’u İmraeteyn. Beyrut: Darul Edeb yayınları.

Muayata, A. ve Çağmen, M. A. (2009). Çağdaş Eğitim Sorunları. Ürdün: Daru Sekafa Yayınları.

Özcel, G. ve Çelebi Öncü, E. (2021). “3 ve 4.Sınıf Öğrencilerinin Vatanseverlik Değerine İlişkin Görüşleri”. Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi, 7 (2), 250-277.

Özdemir, Y. ve İlhan, T. (2012). “Benlik Kurgusu, Bağlanma ve Yalnızlık Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir İnceleme”. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 7 (1), 157-180.

Özkan, R. (2019). “Göç Olgusu ve Toplumsal Yapıya Etkisi”. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 33 (47), 127-145.

Özkaya, Ö. (2021). “Egemenlik Kavramının Gelişim Serüveni: Klasikten Küresele”. Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi, 4 (1), 46-61.

Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Öneren Şendil, Ç. ve Nas, E. (2021). “Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi”. Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi, 4 (1), 227-250.

Salibe, C. (1982). Felsefi Sözlük. Beyrut: Darul el Kitap el Lübnani.

Sönmez, V. (1987). “Eğitim Ortamında Sevgi”. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2 (2), 65-77.

Summakoglu, D. ve Ertugrul, B. (2018). “Şizofreni ve Tedavisi”. Lectio Scientific, 2 (1), 43-61.

Süzen, R. ve Balık, M. (2020). “Özyaşam Gerçekliğinden Kurgusal Gerçekliğe Yiğit Okur’un Romanları”. Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 5 (1), 155-166.

Tilbe, A. (2017). “Siyasal Roman Kuramı: Türk Yazını Örneği”. Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19, 77-96.

Turna, M. (2020). “Edebiyat ve Psikanaliz Üzerine”. Medeniyet ve Toplum Dergisi, 4 (1), 1-17.

Türk, N. (2019). “Kur’ân’da Korku Türleri”. Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 16 (16), 61-96.

Türk Dil Kurumu. (2005). Türkçe Sözlük. Ankara: TDK Yayınları.

Türkoğlu, A. (2019). “Cehaletle Savaş”. Ankara University Journal Of Faculty Of Educational Sciences (JFES), 14 (1), 189-204.

Umrü, A. (2004). “Nefret kültürü ve Bunun İslam ve Batı kültürleriyle Bağlantısı”. Şeriat İlimleri Dergisi, 343-386.

Uslu, Ö. ve Kımtır, N. (2023). “Kur’an Temelli Peygamber Kıssalarında Hüzün ve Dinî Başa Çıkma: Hz. Âdem, Hz. Nuh ve Hz. Muhammed Örnekleri”. Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 10 (2), 407-432.

Uyar, G. ve Yürüdü, E. (2023). “Siyaset Sosyolojisi ve Coğrafya İlişkisi Bağlamında Siyasi Roman Analizi: İnce Memed Romanları”. Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences, 9 (64), 2818-2832.

Uygur, E. ve Uygur, F. (2014). “Fransız Sömürgecilik Tarihi Üzerine Bir Araştırma”. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi. 173 (173), 273-286.

Ürün, A. K. (1994). Çağdaş Mısır Romanında Necip Mahfuz ve Toplumcu Gerçekçi Romanları. (yayımlanmamış doktora tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Vehbe, M. ve Mühendis, K. (1984). Dil ve Edebiyatta Arapça Terimler Sözlüğü. Beyrut: Lübnan Yayınları.

Volbert, L. (2004). Sinsi Hüzün, Depresyon Anatomisi (Çev. Abla Avde). Abuzabi: Darul Kitap.

Yaşar, S. ve Taşar, M. O. (2019). “Kavramsal Olarak Yoksulluk ve Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Politikalarının Etkileri”. Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 19 (38), 118-144.

Yolcu, A. (2022). “Sevginin Birey, Aile, Toplum ve Eğitim Üzerindeki Etkileri”. Academic Platform Journal of Halal Lifestyle, 4 (2), 59-71.

